

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Temel Haklar Sektör Koordinasyonunun
Güçlendirilmesi Projesi

Temel Haklara ve Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlı Afet Yönetimi Rehberi ve Kontrol Listesi

WEglobal

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
AVRUPA BİRLİĞİ BAŞKANLIĞI

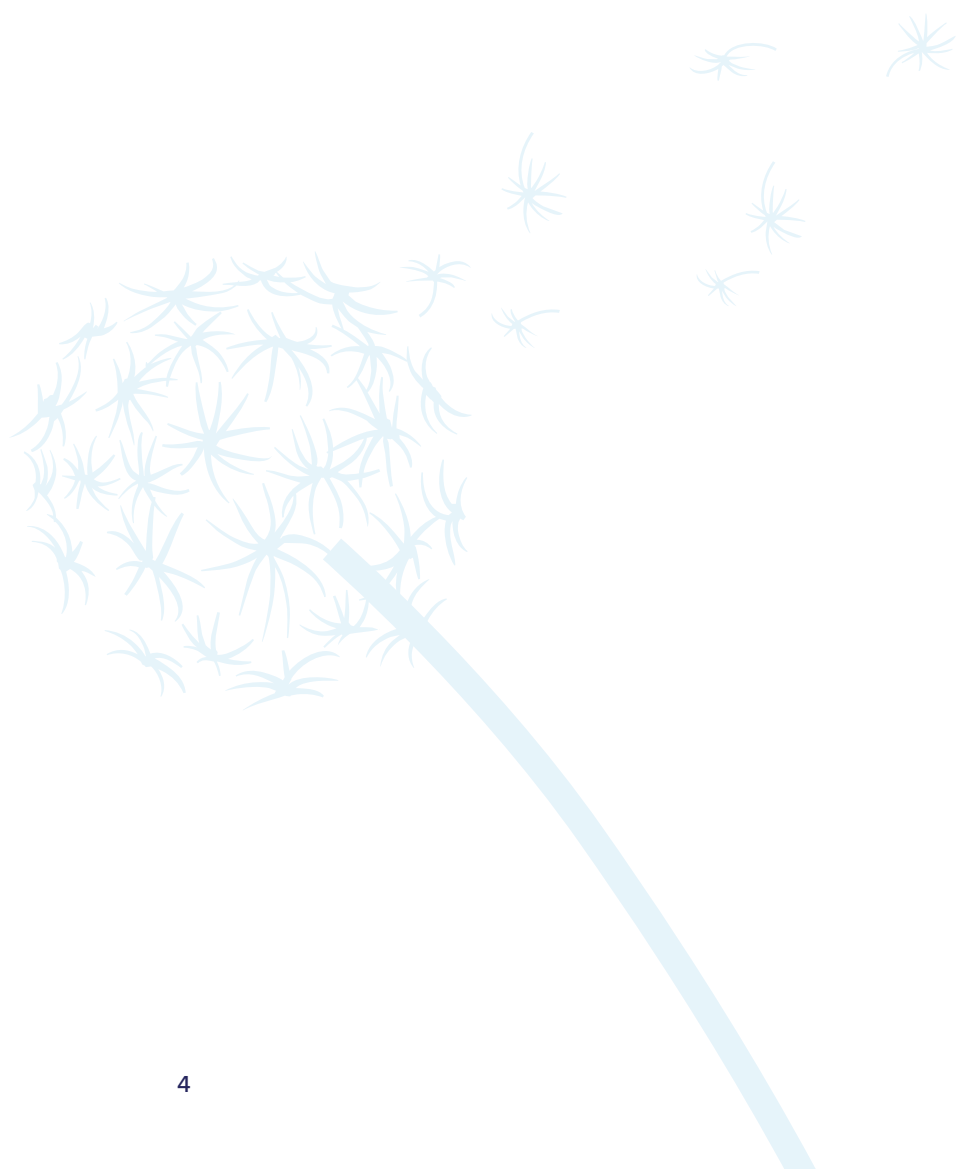

REPUBLIC OF TURKEY
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
DIRECTORATE FOR EU AFFAIRS

Proje Kimlik No: NEAR/ANK/2021/EA-RP/0028
Sözleşme No: TR2017/RL/02/A4-01/001

Temel Haklara ve Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlı Afet Yönetimi Rehberi ve Kontrol Listesi

Mayıs 2024
Ankara

İÇİNDEKİLER

REHBER HAKKINDA	12
AFET YÖNETİMİ VE KIRILGAN GRUPLAR	15
TEMEL PRENSİPLER	15
POLİTİKA SEVİYESİNDE KIRILGAN GRUPLARIN ENTEGRASYONU	17
AFET YÖNETİMİNDE TEMEL HAKLAR İLE İLGİLİ KONULARDA KOORDİNASYONUN SAĞLANMASI	19
VERİ YÖNETİMİ ve KIRILGAN GRUPLAR	24
AFET RİSK ANALİZİ VE PLANLAMA	27
TOPLUMSAL AFET BİLİNCİ ve FARKINDALIK	37
ARAMA KURTARMA	47
TAHLİYE ve YERLEŞTİRME	57
BESLENME HİZMETLERİ	67
BARINMA HİZMETLERİ	76
SAĞLIK HİZMETLERİ	88
PSİKO-SOSYAL DESTEK	98
AYNI YARDIMLAR ve İNSANİ YARDIM DAĞITIMI	109
EĞİTİM	119
İYİLEŞME İHTİYAÇ ANALİZİ	123
EKLER	126

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 Haritalama Çalışması İçeriği	12
Şekil 2 Rehber Kapsamında Ele Alınan Çalışma Alanları ve Başlıklar	14
Şekil 3 Temel İnsani Yardım Prensipleri	15
Şekil 4 Temel Prensipler, Politika, Tedbir, Strateji İlişkisi	17
Şekil 5 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar	28
Şekil 6 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar	31
Şekil 7 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar	34
Şekil 8 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar	38
Şekil 9 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar	41
Şekil 10 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar	44
Şekil 11 Kadın Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar	48
Şekil 12 Çocuk Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar	51
Şekil 13 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar	54
Şekil 14 Kadın Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar	58
Şekil 15 Çocuk Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar	61
Şekil 16 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar	64
Şekil 17 Kadın Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar	68
Şekil 18 Çocuk Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar	71
Şekil 19 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar	74
Şekil 20 Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar	77
Şekil 21 Çocuk Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar	80
Şekil 22 Yaşlı ve Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar	83
Şekil 23 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar	89
Şekil 24 Çocuk Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar	92
Şekil 25 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar	95
Şekil 26 Kadın Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar	99
Şekil 27 Çocuk Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar	102
Şekil 28 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar	105
Şekil 29 Kadın Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar	110
Şekil 30 Çocuk Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar	113
Şekil 31 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar	116
Şekil 32 Eğitim - Kritik Unsurlar	120
Şekil 33 İyileşme Analizi Aşamalarında Temel Haklar Perspektifinin Entegrasyonu – Anahtar Faaliyetler	124

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Rehber Çalışması Kapsamında Analiz Edilen Belgeler	13
Tablo 2 Kırılgan Gruplar Perspektifinden Afet Risk Azaltma Politika Geliştirme Aşamalarına Yönelik Doğrulama Soruları	18
Tablo 3 Afet Yönetiminde Kırılgan Gruplar Perspektifinden Koordinasyon	21
Tablo 4 Veri Yönetim Aşamalarında Önemli Adımlar	24
Tablo 5 Kırılgan Gruplar Perspektifinden Veri Yönetimi Doğrulama Soruları Örnekleri	26
Tablo 6 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri	30
Tablo 7 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri	33
Tablo 8 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri	36
Tablo 9 Kadın Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri	40
Tablo 10 Çocuk Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri	43
Tablo 11 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri	46
Tablo 12 Kadın Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri	50
Tablo 13 Çocuk Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri	53
Tablo 14 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri	56
Tablo 15 Kadın Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme Doğrulama Soruları Örnekleri	60
Tablo 16 Çocuk Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme Doğrulama Soruları Örnekleri	63
Tablo 17 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme Doğrulama Soruları Örnekleri	66
Tablo 18 Kadın Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri	70
Tablo 19 Çocuk Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri	73
Tablo 20 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri	75
Tablo 21 Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri	79
Tablo 22 Çocuk Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri	82
Tablo 23 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri	85
Tablo 24 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri	91
Tablo 25 Çocuk Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri	94
Tablo 26 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri	97
Tablo 27 Kadın Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri	101
Tablo 28 Çocuk Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri	104
Tablo 29 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri	107
Tablo 30 Kadın Hakları Perspektifinden Ayni Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Doğrulama Soruları Örnekleri	112
Tablo 31 Çocuk Hakları Perspektifinden Ayni Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Doğrulama Soruları Örnekleri	115

Tablo 32 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı ____118
Doğrulama Soruları Örnekleri

Tablo 33 Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim Doğrulama Soruları Örnekleri _____122

Tablo 34 Kırılgan Grupların hakları perspektifinden İyileşme- İhtiyaç Analizi Doğrulama Soruları ____125
Örnekleri

KISALTMA LİSTESİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Declaration on the Elimination of Discrimination against Women)
CRC	Çocuk Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Children)
CRPD	Engelli Hakları Sözleşmesi (Convention on the Rights of the Persons with Disabilities)
IASC	Kurumlar Arası Daimî Komite (Inter-Agency Standing Committee)
IFRC	Uluslararası Kızılhaç Kızılay Dernekleri Federasyonu (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies)
İRAP	İl Afet Risk Azaltma Planı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
UNDRR	UNDRR Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction)
UNICEF	UNICEF Birleşmiş Milletler Çocuklara Acil Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

TANIMLAR

Afet: Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji ve insan kaynaklı olayların doğurduğu sonuç (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Acil Durum: Büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olayların oluşturduğu kriz hâli (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Afet Risklerinin Azaltılması: Afet risklerinin azaltılması kavramı ve uygulaması, afetlerin nedenlerini analiz etmek ve yönetmek için sistematik çabalar aracılığıyla, tehlikelere maruz kalma riskinin azaltılması, insanların ve malın savunmasızlığının azaltılması, arazi ve çevrenin bilgece yönetimi ve olumsuz olaylara karşı hazırlıkların artırılması yoluyla gerçekleştirilen süreç (UNISDR-DRR Terminology)

Afet Risk Yönetimi: Ülke, bölge, kent veya yerleşme birimi ölçeğinde tehlike ve riskin belirlenmesi, analizi, riskin azaltılabilmesi için imkân, kaynak ve önceliklerin belirlenmesi, politika ve stratejik plan ve eylem planlarının hazırlanması ve yaşama geçirilmesi süreci (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Afet Yönetimi: Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele süreci (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

İnsani Yardım: Doğal kaynaklı afetler, insan kaynaklı savaşlar, kuraklık ve toplumsal çatışmalar sonucunda can güvenliği, açlık, susuzluk, kıtlık, barınma sorunları gibi ihtiyaçlarla karşı karşıya kalan bölgelere yönelik uluslararası toplumun istikrarını sağlamak adına siyasi, ekonomik ve askeri amaçlardan bağımsız olarak yapılan arama kurtarma, acil sağlık hizmetleri, beslenme ve barınma gibi yardım veya yardımlar (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

İyileşme: Afetlerden etkilenmiş olan toplulukların ihtiyaçlarının en akılcı yol ve yöntemlerle karşılanması, hayatın bir an önce normale dönmesi, muhtemel afetlerle baş edebilme imkânlarının geliştirilmesi ve en az zarar görmelerini sağlayacak daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulması için yapılması gereken yasal, kurumsal, fiziksel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin tümünü kapsayan süreç (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Kırılgan (Zarar görebilir) Gruplar: Sosyo-ekonomik durum, yaş, engellilik, sağlık durumu, coğrafi konum veya azınlıkta olma statüsü gibi çeşitli faktörler nedeniyle olumsuz sonuçlar veya zarar riski altında olan belirli nüfus kesimleri (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Ön İyileşme: Afet ve acil durumların neden olduğu bozulan yaşam koşullarının düzeltilmesine yönelik, olayın hemen ardından başlatılan kısa vadeli iyileşme faaliyetleri (AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü)

Paydaş: Kurumlardan bireylere, insani müdahalelere doğrudan veya dolaylı olarak katılan, ilgi gösteren ve bu uygulamaların sonuçlarından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen kişiler, kurumlar veya kuruluşlar

Risk: Belirli bir olay, belirli koşullar ve ortamlarda can, mal, ekonomik ve çevresel değerlerde kayıpların gerçekleşme olasılığı (*AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü*)

Tehlike: Belirli bir zamanda veya coğrafyada ortaya çıkarak yaşamı tehdit eden, toplumun sosyoekonomik düzenini ve etkinliklerini, doğal çevreyi, doğal, tarihi ve kültürel kaynakları etkileyebilecek doğal, teknolojik veya insani kaynaklı fiziksel olaylar ve olgular (*AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü*)

Temel Haklar: Bireylerin doğuştan sahip olduğu, devlet tarafından tanınan, korunan ve insanca yaşaması için gerekli olan yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, hak arama hürriyeti gibi vazgeçilmez haklar (*Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu*)

Toplumsal Dayanıklılık: Bireylerin, toplulukların, organizasyonların veya ülkelerin uzun dönemli beklentilerini tehlikeye atmayacak şekilde afet, kriz, şok ve streslerle baş etme ve etkilerini azaltma ve iyileşme yeteneği (*IFRC Toplumsal Dayanıklılık Çerçevesi*)

Toplum Temelli Yaklaşım: Toplumda hem çocukların hem de yetişkinlerin kendi ihtiyaçlarını ifade etmelerine, kendi geleceklerine karar vermelerine ve bu ihtiyaçlarını bağımsız olarak karşılayabilmeleri için güçlenmelerini teşvik eden katılımcı ve kapsayıcı süreç (*IFRC Toplumsal Dayanıklılık Yol Haritası*)

Zarar Azaltma: Doğal, teknolojik ve insan kaynaklı tehlikelerle, çevresel bozulmaların afet sonucunu doğurmasını önlemek veya etkilerini azaltmak amacıyla, afet öncesi, sırası ve sonrasında alınması gereken yapısal veya yapısal olmayan önlem ve faaliyetlerin tümü (*AFAD Açıklamalı Afet Yönetim Sözlüğü*)

Zarar azaltma, risk azaltma stratejilerinin bir parçası olabilir ancak ikisi farklı odaklara sahiptir.

REHBER HAKKINDA

Afet risk azaltma çalışmaları, afet ve acil durumların meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltmak amacıyla toplumların afetlere hazırlıklı olmasını, afetler nedeniyle ortaya çıkan riskleri en aza indirmeyi ve toplumsal dayanıklılığı artırmayı hedefler. Afet risk azaltma çalışmalarında, toplumun farklı kesimlerini etkileyen risklerin ve zorlukların eşit bir şekilde ele alınması önemlidir. Özellikle kırılgan grupların temel haklar perspektifinin entegre edilmesi, afet yönetiminin etik ve adil bir şekilde yürütülmesi için kritik öneme sahiptir. Afet risk azaltma çalışmalarına kırılgan grupların temel haklar perspektifinin entegre edilmesi, toplumların afetlere karşı daha dayanıklı ve hazırlıklı olmasını sağlamak için temel bir yaklaşımdır.

“Temel Haklara ve Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlı Afet Yönetimi Rehberi ve Kontrol Listesi”, Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından yürütülen “Temel Haklar Sektör Koordinasyonunun Güçlendirilmesi Teknik Yardım Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Rehber, ulusal afet yönetimi paydaşlarının, kırılgan grupların temel haklarını afet risk azaltma süreçlerine entegre etmelerine ve kendi politikalarını ve uygulamalarını insan hakları ve kadın-erkek eşitliği temelli bir perspektifle geliştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Bu rehberin ulusal afet yönetimi ve risk azaltma paydaşları tarafından kullanılması, toplumun tüm bireylerinin yaşam haklarını ve insanlık onurunu koruyan etik ve adil bir afet yönetimini destekleyecektir. Bu sayede, afet yönetimi süreçlerinde kırılgan grupların temel ihtiyaçlarının görünür olması, güvence altına alınması ve eşit, kapsayıcı bir erişimin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Rehberin hazırlık aşamasında detaylı bir haritalama çalışması yürütülerek aşağıdaki başlıklarda bilgiler derlenmiş ve rehber için temel oluşturulması sağlanmıştır.

Şekil 1 Haritalama Çalışması İçeriği

Haritalandırma kapsamında analiz edilen ve bu rehber çalışmasının temelini oluşturan belgeler şunlardır;

Tablo 1 Rehber Çalışması Kapsamında Analiz Edilen Belgeler

Uluslararası İlke, Prensipten Standartlar

- * Avrupa Konseyi "Afet Risklerinin Azaltılması ve Dirençli Topluluklar- Etik Prensipler"
- * SPHERE- İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar
- * IASC İnsani Yardımda Cinsiyet El Kitabı
- * İnsani Yardımda Çocuk Koruması için Asgari Standartlar
- * Yaşlı ve Engelli Bireyler için İnsani Yardıma Katılım Standartları
- * Eğitim için Asgari Standartlar: Hazırlık, Müdahale, İyileşme

Örnek Uygulama Yaklaşımları

- * Acil Durumlarda Koruma, Cinsiyet ve Kapsayıcılık için Asgari Standartlar – IFRC
- * Afet Risk Azaltmanın Cinsiyete Duyarlı Hale Getirilmesi Politika ve Uygulama Kılavuzu – UNDRR
- * Deprem Bölgelerinde Cinsiyet Analizi: Kadınların Adalet ve Adli Yardıma Erişimi – Avrupa Komisyonu
- * Afet Riskinin Azaltılması ve İklim Değişikliğine Uyumun Ana Akımlaştırılması Rehberi – IFRC
- * IASC Temel İşleyiş Yönergeleri
- * Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikolojik Destek Kılavuzu – IASC
- * Afet Zararlarının Azaltılmasında Kadınların ve Kız Çocuklarının Güçlendirilmesi – BM
- * Toplum Temelli Geliştirilmiş Kırılganlık ve Kapasite Analizi -IFRC

Rehber Çalışması Kapsamında Analiz Edilen Belgeler

Ulusal Politika Belgeleri ve Planlar

- * Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)
- * Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)
- * On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)
- * Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Stratejik Planı (2022 – 2026)
- * Millî Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı
- * Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)
- * Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023 – 2028)
- * Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı (2023-2025)

Rehber ve kontrol listesi, bahsedilen Haritalama Çalışması sonrası ve yukarıda özetlenen genel çerçeve kapsamında, öncelik verilmesi gereken konuları, anahtar faaliyet örneklerini ve doğrulama soru listelerini içeren kapsamlı bir yapı sunar. Rehber, uluslararası insani yardım standartları, ulusal stratejiler ve eylem planlarının incelenmesinin yanı sıra proje kapsamında gerçekleştirilen odak grup toplantılarında ulusal afet ve acil durum paydaşları tarafından dile getirilen öncelikli konular ve geri bildirimler dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Aynı zamanda, rehber, uluslararası standartları gözetenek, ulusal standartların oluşturulması, daha etkin uygulanması, kurumlar arasında farkındalığının, etkili koordinasyon ve eşgüdümünün sağlanması için bir dönüşüm aracı olarak tüm afet risk azaltma paydaşlarının bilgi ve deneyimini yansıtan, sürekli gelişen, yaşayan bir belge niteliği taşımaktadır.

Rehber'in *ilk bölümünde politika geliştirme ve veri yönetimi* alanlarında *kırılgan gruplar perspektifinin entegrasyonuna yönelik süreç akışları tanımlanmış, kritik faaliyetler ortaya konulmuş* ve dikkat edilmesi gereken *önemli hususlara* yönelik bilgilendirme yapılmıştır. Ayrıca afet yönetiminde **Temel Haklar Koordinasyonu** için koordinasyon mekanizması önerisi getirilmiştir.

Rehber'in *sonraki bölümlerinde*, afet yönetiminin her aşamasındaki çalışma alanlarına her bir kırılgan grup (kadın, çocuk, yaşlı ve engelli) perspektifinin entegre edilmesine yönelik "Neden?" ve "Nasıl?" sorularına cevap verilmiştir. Çalışma alanlarında kırılgan grup perspektifinin neden önemli olduğunun yanı sıra, entegrasyon için her bir çalışma alanına özel **kritik unsurlara, anahtar faaliyetlere ve doğrulama sorularına** yer verilmiştir.

Şekil 2 Rehber Kapsamında Ele Alınan Çalışma Alanları ve Başlıklar

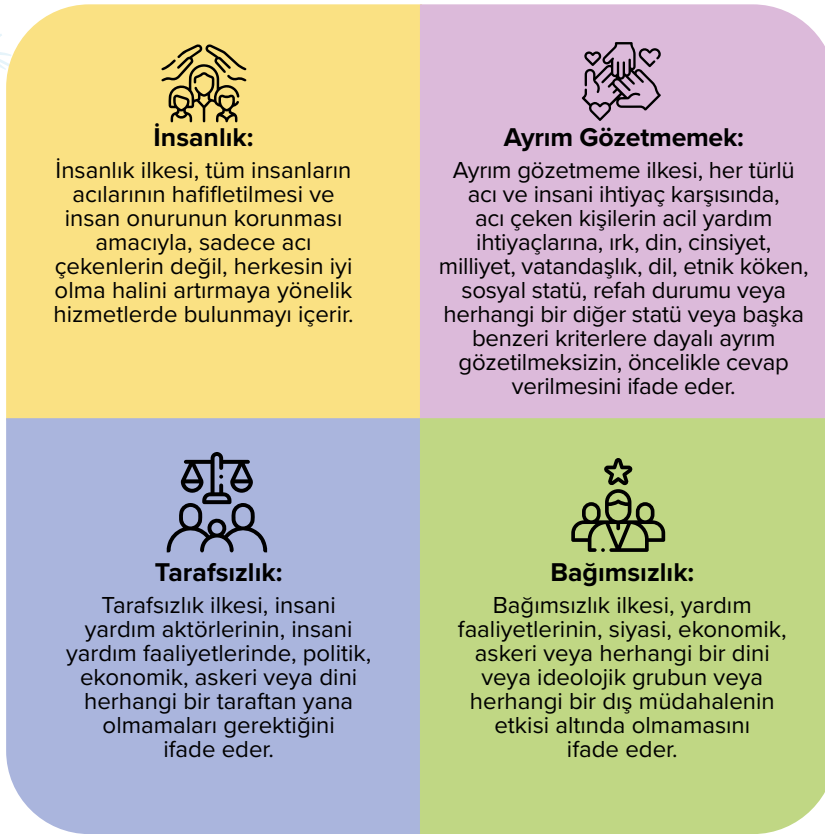
Ekler bölümünde ise kırılgan gruplar açısından tüm çalışma alanları için anahtar faaliyetlere yönelik doğrulama sorularının olduğu detaylı geniş bir liste sunulmaktadır.

AFET YÖNETİMİ VE KIRILGAN GRUPLAR

TEMEL PRENSİPLER

İnsani yardım, afet ve acil durumlardan etkilenmiş insanların temel ihtiyaçlarını karşılarken yaşam hakkı, gıdaya erişim, güvenlik ve barınma gibi hak ve hizmetlere erişimini, ayrıca yeterli fiziksel ve ruhsal sağlık standartlarının korunması ve çalışma haklarının desteklenmesini amaçlar. İnsani yardım temel prensipleri ise insani yardımın bu hakların korunması ve desteklenmesi sürecindeki temel prensiplerini ve ana çerçevesini tanımlar. Temel insani yardım ilkeleri yasal olarak bağlayıcı olmamakla birlikte, kriz ve çatışma durumlarında faaliyet gösteren insani yardım aktörleri ve kuruluşları için temel rehber olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeler insan hakları hukuk çerçevesi¹, uluslararası insancıl hukuk ve etik standartlara dayanmakta, insani yardım faaliyetleri için yol gösterici olmaktadır.

Birleşmiş Milletler, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu, Uluslararası Kızılhaç Komitesi de dahil olmak üzere insani yardım sektörü paydaşları ve devletler tarafından tanınan ortak insani yardım temel prensipleri şunlardır;

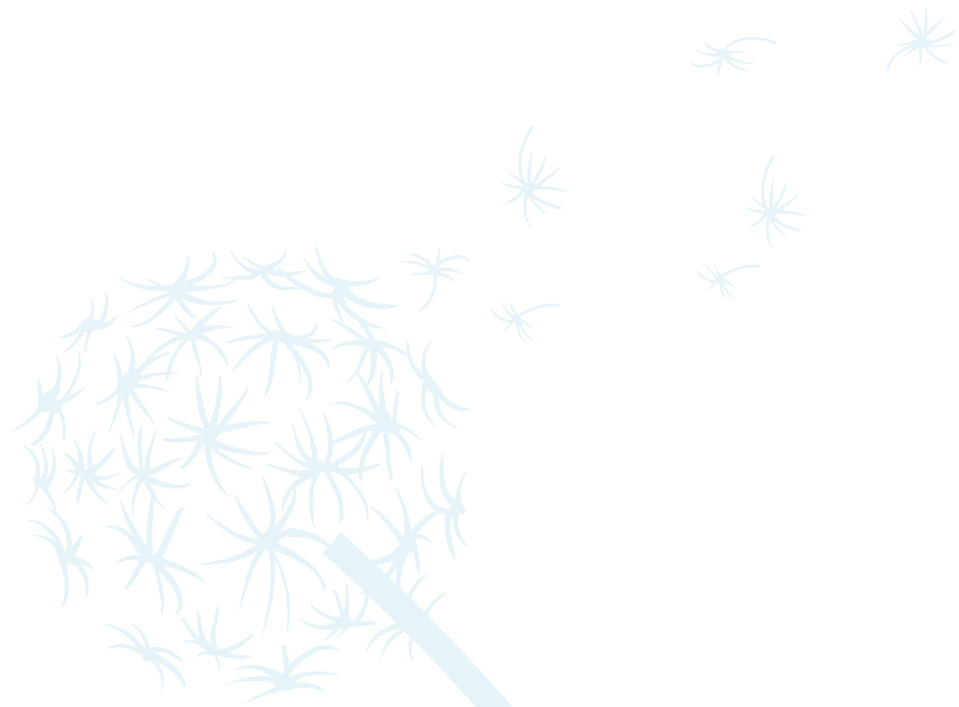
Şekil 3 Temel İnsani Yardım Prensipleri

¹Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC) ve Engelli Hakları Sözleşmesini (CRPD) ifade eder.

İlgili uluslararası standartlar² temel prensipler çerçevesinde insani yardım çabalarında kırılgan gruplar özelinde aşağıdaki hususların dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır;

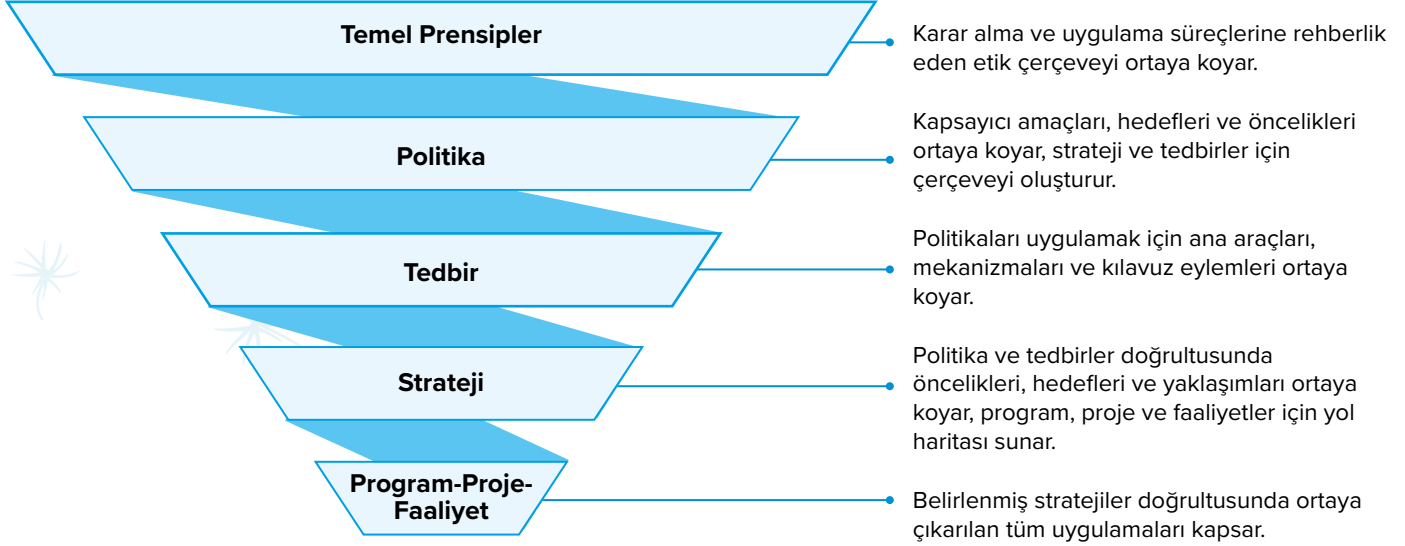
- √ **Kapsayıcılık:** Kırılgan gruplar da dahil tüm bireylerin özel ihtiyaçları, kırılganlıkları ve kapasitelerinin göz önünde bulundurulmasını ifade eder. Afet veya acil durumlarda yardım ve destek sağlanırken, toplumun tüm bireylerine eşit şekilde erişim imkânı sağlamayı ve hiçbir bireyin dışlanmamasını amaçlar.
- √ **Katılım:** Katılım ilkesi kırılgan bireylerin ve grupların planlama, karar alma ve uygulama süreçlerine aktif katılımını ifade eder. Kırılgan grupların etkin ve anlamlı katılımı bu grupların bakış açılarının, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin, planlama, karar alma ve uygulama süreçlerine yansıtılmasını, daha kapsayıcı stratejilerin ve uygulamaların geliştirilmesini sağlar. Katılım tüm farklılıkların temsiliyetiyle, kapsayıcı olarak gerçekleşmelidir.
- √ **Erişilebilirlik:** Erişilebilirlik ilkesi herkesin insani yardımının her aşamasında ve ihtiyaçları doğrultusunda yardıma erişebilmesini ifade eder. Bu en genel anlamda fiziksel, ekonomik, sosyal ve iletişim engellerin ortadan kaldırılmasını içerir.
- √ **Kırılgan gruplara özel stratejiler ve müdahaleler geliştirilmesi:** Afetler sırasında kırılganlıkları artan gruplar için özel programlar, politikalar ve stratejiler oluşturmayı içerir. Bu müdahaleler, kırılgan grupların karşılaştığı özel zorlukları hafifletmeyi, kapasitelerini, dayanıklılıklarını ve afetlerle başa çıkma becerilerini artırmayı amaçlar.
- √ **Koruma ve güvenlik:** Kırılgan gruplar da dahil olmak üzere herkesin refahının, güvenliğinin ve temel haklarının sağlanması ve sürdürülmesini ifade eder. Özellikle acil durumlarda insan haklarını ve onurunu korumayı amaçlar.

² Belirtilen prensipler Sphere; İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar, Temel Kalite ve Hesap Verebilirlik İnsani Yardım Standardı, Afet Risklerinin Azaltılması ve Dirençli Topluluklar – Etik Prensipler, İnsani Eylemde Çocuk Koruması İçin Asgari Standartlar Yaşlılar ve engelliler için İnsani Yardıma Katılım Standartları, Eğitim İçin Asgari Standartlar: Hazırlık, Müdahale, İyileşme, Cinsiyet Eşitliği El kitabından derlenmiş ortak prensipleri ifade eder.

POLİTİKA SEVİYESİNDE KIRILGAN GRUPLARIN ENTEGRASYONU

Politikalar afet yönetimi kapsamında temel prensiplerin uygulamaya geçirilmesinde bağlayıcı bir unsur olarak köprü görevi görürler. Afet yönetimde eşitlik, sosyal adalet ve etkili risk azaltma uygulamalarının yapılabilmesi için temel prensipler çerçevesinde; başta kırılgan gruplar olmak üzere tüm bireylerin onurunu ve haklarını koruyan hak temelli yaklaşımın kurumsal politikalara entegre edilmesi önceliklidir. Kurumsal politikalar, kırılgan grupların haklarını ve onurunu korumak için bu yaklaşımı benimsemelidir.

Şekil 4 Temel Prensipler, Politika, Tedbir, Strateji İlişkisi

Temel prensipler doğrultusunda oluşturulacak hak temelli politikalar, kırılgan grupların haklarının, ihtiyaçlarının ve bakış açılarının afet yönetiminin tüm aşamalarında dikkate alınmasını sağlar. Böylelikle kırılgan grupların özel ihtiyaçlarını, hassasiyetlerini ve kapasitelerini tanıyarak, onları koruyan ve güçlendiren özel müdahalelerin geliştirilmesi mümkün olacaktır. Politika seviyesinde yapılacak entegrasyon ile uluslararası insan hakları standartlarına uyum sağlanarak başta kırılgan gruplar olmak üzere tüm bireylerin onurunu ve haklarını koruyan daha kapsayıcı, etkili ve sürdürülebilir afet yönetimi uygulamalarına zemin oluşturulur.

Üst seviyede politika ve stratejiler oluşturulurken kırılgan gruplar perspektifinden hak temelli yaklaşımın entegrasyonu için anahtar faaliyetler ve doğrulama soruları aşağıdaki görselde sıralanmaktadır.

AFET RİSK AZALTMA POLİTİKA GELİŞTİRME AŞAMASINDA KIRILGAN GRUPLAR PERSPEKTİFİNDEN İNSAN HAKLARI TEMELLİ YAKLAŞIMIN ENTEGRASYONU

Tablo 2 Kırılğan Gruplar Perspektifinden Afet Risk Azaltma Politika Geliştirme Aşamalarına Yönelik Doğrulama Soruları

 Kırılğan grupların afet risklerinin tanımlanması	1 <p>Kırılğan gruplar kimlerdir? Kırılğan grupların açık, net ve anlaşılır şekilde tanımlanması Zarar görülebilirlik kriterleri nedir? Tüm kırılğan gruplar için ortak ve her bir kırılğan gruba özgü zarar görülebilirlik kriterlerinin belirlenmesi Mevcut ve geliştirilebilir kapasiteleri nedir? Her kırılğan gruba özgü kapasitelerin üst seviyede tanımlanması Kırılğan grupların afet riskleri nelerdir? Tüm kırılğan gruplar için ortak ve her bir kırılğan gruba özgü afet risklerinin belirlenmesi</p>
 Afet risklerinin temel haklara etkisinin belirlenmesi	2 <p>Tanımlı riskler hangi hakları doğrudan etkiler? Her bir kırılğan grup ve risk özelinde ilgili hakların belirlenmesi (yaşam hakkı, barınma hakkı, güvenlik hakkı, beslenme hakkı vb.) Riskler haklara erişim sürekliliğini nasıl etkiler? Risklerin gerçekleşmesi durumunda hakların ne şekilde etkileneceğinin tanımlanması Haklara erişimde yaşanabilecek zorluklar nelerdir? İlgili risklerin gerçekleşmesi durumunda belirlenen haklara erişimde yaşanacak zorlukların belirlenmesi Haklara erişimde zorlukların ortaya çıkma olasılığı nedir? Olasılık değerlendirmesinin yapılması ve önlemler için öncelik alanlarının belirlenmesi</p>
 Politikaların belirlenmesi-geliştirilmesi	3 <p>Mevcut politikadaki boşluklar nelerdir? Mevcut afet yönetimi politikalarında kırılğan grupların haklarına yönelik geliştirilmesi gereken alanların belirlenmesi Haklara erişimde ortaya çıkacak zorlukların kök nedenleri nelerdir? Risklerin ortaya çıkması durumunda hakların sürekliliğini etkileyecek ve erişim engellerine neden olacak kök nedenlerin tanımlanması. Temel Hakların korunması ve zorlukları ortadan kaldırmak için gerekli politika ihtiyacı nedir? Hakların korunması ve erişim zorluklarına sebep olacak kök nedenlerin ortadan kaldırılması için politikaların belirlenmesi Kırılğan grupların güçlendirilmesine yönelik ihtiyaçlar nelerdir? Kırılğan grupların afetlerde haklara erişiminin korunması ve sürekliliğinin sağlanması için güçlendirme ihtiyaçlarının tanımlanması</p>
 Görev ve sorumlulukların tanımlanması	4 <p>Alınması gereken ana tedbirler nelerdir? Politikaların hayata geçirilmesi için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi Sorumlu/görev sahibi kimdir? Her bir ana tedbirden sorumlu yapının tanımlanması Uygulama için gerekli yetkiler nelerdir? Sorumlulukların yerine getirilmesi için gerekli yetkilerin tanımlanması ve (ihtiyaç varsa) yeni yetki tanımlamalarının yapılması Kurumsal kapasite ve destek ihtiyacı nedir? Uygulamaya yönelik destekleyici yapı ve kapasite ihtiyaçlarının belirlenmesi (varsa) ek destekleyici ihtiyaçların tanımlanması</p>
Etkin entegrasyonun kontrolü <p>Politikalar temel prensipler çerçevesinde geliştirildi mi? Politika geliştirme sürecinde hedef kitlenin etkin katılım sağlandı mı? Kırılğan gruplar ve özel riskleri açık, anlaşılır ve kapsayıcı şekilde tanımlandı mı? Afet yönetiminde kırılğan grupların haklarının korunması ve erişim sürekliliğinin sağlanmasına yönelik her bir kırılğan grubun tanımlı risklerine yönelik gerçekçi politikalar mevcut mu? Kırılğan grupları güçlendirmeye yönelik politikalar tanımlandı mı? Politikalar hak temelli ve kapsayıcı mı? Görev ve sorumluluklar ile bu sorumlulukları yerin getirmek için gerekli yetki ve destekleyici unsurlar belirlendi mi? Afet yönetiminde temel hakların korunması ve sürekliliğine yönelik izleme değerlendirme sistemleri mevcut mu?</p>	

AFET YÖNETİMİNDE TEMEL HAKLAR İLE İLGİLİ KONULARDA KOORDİNASYONUN SAĞLANMASI

Afet yönetimi doğası gereği iç içe geçmiş birçok çalışma alanını kapsayan karmaşık bir yönetim yaklaşımına sahiptir. Çok sektörlü yapısı gereği birçok farklı kuruluşun sorumluluğunda yürütülmesi elzemdir. Bu açıdan, afet yönetiminin etkin yürütülebilmesi bütün sektörlerin eşgüdümlü çalışması, yüksek bir koordinasyon ve iş birliği ile mümkündür.

Afet yönetiminin bütün aşamaları ve tüm çalışma alanları afetten etkilenen tüm bireyleri kapsayacak şekilde planlanır ve uygulanır. Ancak bu rehberde ilgili bölümlerde de detaylandırıldığı üzere kırılğan gruplar çeşitli zarar görülebilirlikleri ve kapasite yetersizlikleri dolayısı ile afet yönetimi kapsamında sağlanan hizmetlere eşit şekilde erişim imkanı bulamayabilirler. Bu açıdan kırılğan grupların temel hak ve hizmetlere erişimini temin etmek için afet yönetimine entegre kırılğan gruplar özelinde ek bir koordinasyon gerekir. Afet öncesi, sırası ve sonrasında kırılğan grupların temel hak ve hizmetlere erişimi için dikkat edilmesi gereken özel hususlar bu rehber kapsamında ele alınmıştır. Tanımlanan özel hususlar ve kırılğan gruplara yönelik kritik faaliyetlerin planlanması ve uygulanması için koordinasyonun sağlanması ve ulusal ve yerel seviyede mevcut afet yönetim koordinasyon yapısına entegre özel bir temel haklar koordinasyon mekanizması kurulması önceliklenmelidir.

Kırılğan grupların zarar görülebilirlikleri ve kapasiteleri yerel dinamikler doğrultusunda farklılık göstermektedir. Afet risk azaltmada yerel riskleri önceden anlamak ve kırılğan grupların yerel bağlama göre farklılaşan ihtiyaç ve kapasitelerini tespit etmek, afet sırası ve sonrasında kırılğan grupların temel haklarına erişimi için kritik bir rol oynamaktadır. Ayrıca, afet sırası ve sonrasında ilk ve uzun dönemli müdahale ve iyileşme ancak yerel kapasitenin etkin kullanımı ile sürdürülebilir. Bu açıdan ulusal koordinasyon ile eşgüdümlü çalışacak bir yerel koordinasyon mekanizması³ kurmak önemlidir. Kurulacak koordinasyon mekanizması, il afet risklerinin belirlenmesi aşamasında kırılğan grupların özel risklerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda afet risk azaltma çalışmalarının yürütülmesinde etkin rol oynar. Afetlere müdahalede ise kırılğan grupların farklılaşan ihtiyaçlarının sektörler bazında sağlanması ve sürekli takip edilmesi konusunda katkı verir.

³Afet öncesi sırası ve sonrasında koordinasyonun sağlanması kırılğan grupların temel haklarının gözetildiği bir hazırlık ve müdahale çalışmasının gerçekleştirilmesi için paydaşlar tarafından dile getirilen konular uzmanlar tarafından sistematik bir şekilde ortaya konulmuştur. Bağlayıcılığı olmamakla birlikte kurumlara yol gösterici olması açısından derlenmiş koordinasyon yapı ve yöntem önerilerini içerir.

Ulusal Koordinasyon Mekanizması Önerisi

Ulusal düzeyde koordinasyon için afet temel haklar koordinasyonu ana sorumlu kurum (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı önerilmektedir) liderliğinde kırılğan gruplar özelinde çalışma gruplarının kurulması önerilmektedir. Kırılğan gruplar özelinde kurulan çalışma gruplarında en az bir odak kişi Afet ve Acil Durum Kurulu yapısında görevlendirilir.

Ulusal çalışma gruplarına ana sorumlu kurumun (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ilgili Genel Müdürlük) liderliğinde AFAD, Adalet Bakanlığı, ilgili STK'lar, üniversiteler ile tematik konu bazlı Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve **Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)** ve **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)** kapsamında afet sektörü ana sorumlu ve destek kuruluşlarının katılımı önerilmektedir.

Kırılğan gruplar özelinde her bir çalışma grubu, yıllık ve dönemlik düzenli toplantılar ile bir araya gelir. Düzenli toplantıların yanı sıra yılda en az iki defa ilgili sektör paydaşları ile afet sektörel tematik toplantılar düzenler. Bunlara ek olarak çalışma gruplarında belirlenen ihtiyaç ve takvim doğrultusunda savunuculuk ve farkındalık çalışmalarına yönelik toplantılar yapar.

Her çalışma grubunun temsilcisi odak kişi olarak Afet ve Acil Durum Kurulunda görevlendirilir. Odak kişiler kurulun görev ve sorumlulukları doğrultusunda kendi çalışma alanlarında, afet öncesinde yapılması gereken koruyucu ve önleyici faaliyetler ile afet sırası ve sonrasında yapılması gereken çalışmalara yönelik önerilerin hazırlanmasına kırılğan gruplar perspektifinden katkı sağlarlar.

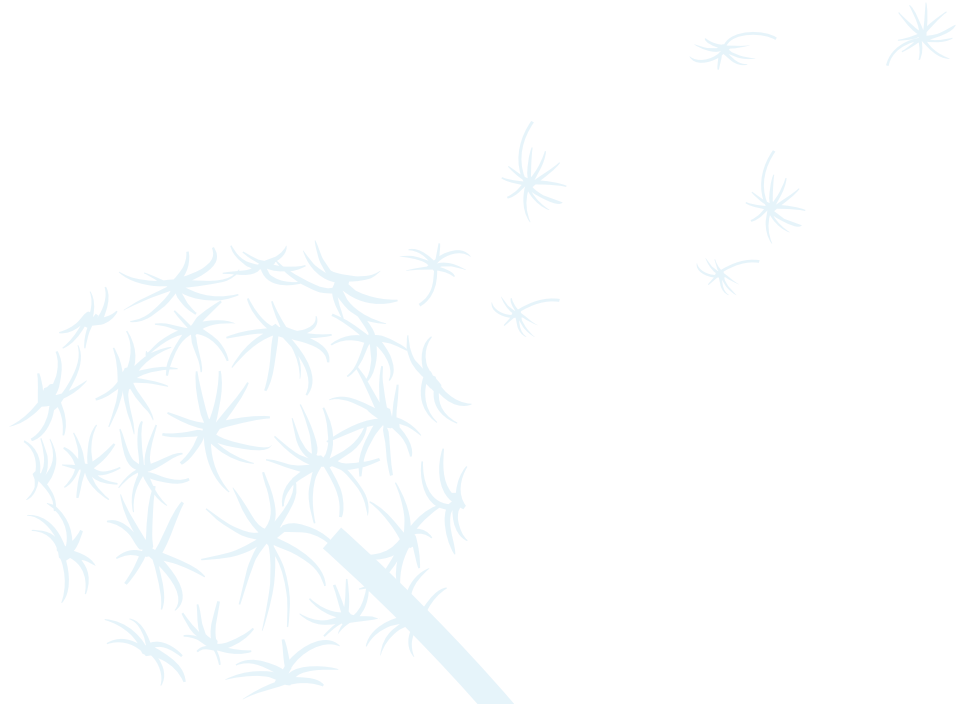
Yerel Koordinasyon Mekanizması Önerisi

Yerel çalışma gruplarına İRAP sekreteryası liderliğinde Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlar, AFAD İl Müdürlüğü, Belediyeler, ilgili yerel STK'lar, üniversiteler ile tematik konu bazlı il afet sektör temsilcileri ve yüksek riskli mahalle muhtarlarının katılımı önerilmektedir.

Afet yönetiminde temel haklar koordinasyonunda dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır;

- Ulusal ve yerel koordinasyonun eşgüdümlü çalışmasının sağlanması,
- Afet yönetiminin bütün alanlarında dikey ve yatay koordinasyonu⁴ sağlamak amacı ile her bir kırılğan grup özelinde temel haklar koordinasyonunun sağlanmasına⁵ yönelik çalışma gruplarının oluşturulması,
- Afet yönetiminde sorumlu tüm paydaşlarda kırılğan grupların temel haklarına yönelik farkındalıklarının artırılması,
- Afet yönetiminde sorumlu tüm paydaşlarda kırılğan gruplar ve temel haklar konusunda kurumsal kapasitenin artırılması,
- Afet yönetiminde kırılğan grupların temel haklarına yönelik savunuculuk yapılması,
- Kırılğan gruplar özelinde verinin toplanmasının, analiz edilmesinin ve ilgili paydaşların kırılğan gruplar verilerine zamanında ve etkin erişiminin sağlanması,
- Afet yönetimi kapsamındaki faaliyetlerin kırılğan gruplar özelinde temel haklar perspektifinden düzenli izleme ve değerlendirmesinin yapılması, düzenli raporlamaların ve bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesi,
- Afet öncesi, sırası ve sonrasında kırılğan gruplara yönelik faaliyet gösteren tüm paydaşların haritalanması ve düzenli iletişimin sağlanması.

⁴ Dikey koordinasyon çalışma grupları içerisinde ulusal ve yerel mekanizmalar ile ana sorumlu kuruluş ile destek sağlayan kuruluşlar arasındaki koordinasyonu ifade etmektedir. Yatay koordinasyon ise çalışma grupları arası ilgili paydaşların ulusal ve yerel düzeyde koordinasyonunu ifade etmektedir.

⁵ Bunun sağlanabilmesi için her bir kırılğan grup özelinde (Kadın, Çocuk, Engelli ve Yaşlı) ayrı afet çalışma grupları kurulması önerilmektedir.

Tablo 3 Afet Yönetiminde Kırılgan Gruplar Perspektifinden Koordinasyon

KOORDİNASYON SEVİYESİ ⁶	KOORDİNASYON ARAÇLARI	FAALİYETLER		
		Afet Öncesi	Afet Sırası	Afet Sonrası
Ulusal Düzey	<ul style="list-style-type: none"> • Kırılgan Gruplar Özelinde Ulusal Çalışma Grupları • Yıllık Düzenli toplantılar • Çalışma Alanlarına Yönelik Sektörel Düzenli Toplantılar • İzleme Değerlendirme Raporları - Öneriler • Savunuculuk Planları Doğrultusunda Özel/Te-matik Toplantılar (ihtiyaç dahilinde) • Kapasite Geliştirme Faaliyetleri/ Eğitimler (ihtiyaç dahilinde) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırılgan gruplar özelinde ulusal ve yerel çalışma gruplarının kurulmasının ve etkin çalışmasının sağlanması, • Ulusal afet mevzuatının kırılgan gruplar perspektifinden gözden geçirilmesi, • İlgili kurumların stratejik planlarının afet yönetimi ve kırılgan gruplar perspektifinden değerlendirilmesi, • İlgili mevzuatlara kırılgan grupların temel haklarının entegrasyona yönelik politika, strateji, tedbir önerilerinin gözden geçirilmesi ve ilgili kurumlara iletilmesi, • İlgili kırılgan grup özelinde afet öncesi, sırası ve sonrasına yönelik detaylı uygulama klavuzlarının⁷ ilgili afet sektör çalışma grupları (beslenme, barınma, sağlık vb.) sorumluları ile birlikte hazırlanması⁸, • Afet yönetimi çalışma alanlarında temel haklar kesişim alanlarının belirlenmesi ve bu alanlara yönelik sektörel paydaşların iletişim ve koordinasyonun temel haklar perspektifinden güçlendirilmesi amaçlı eylemlerin planlanması, • İlgili kurumlara yönelik afet yönetiminde kırılgan grupların temel hakları perspektifine yönelik farkındalık ve kapasite geliştirme çalışmalarının yürütülmesi, • Afet Yönetiminde kamu kurumlarına destekleyici olarak paydaşların (sivil toplum, uluslararası kuruluşlar) belirlenmesi ve düzenli iletişimin ve koordinasyonun sağlanması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Afet ve Acil Durum Kurulu (öneri yapı) öneri ve kararlarına kırılgan gruplar perspektifinin dahil edilmesine yönelik katkı sağlanması, • Kırılgan gruplara farklı paydaşlar tarafından sunulan verinin derlenmesi, ilgili paydaşlarla paylaşılmasının sağlanması, • Müdahaleye yönelik kırılgan grupların ihtiyaçlarının afet yönetimi dahilindeki ulusal ve uluslararası koordinasyon mekanizmalarına iletilmesi, • Uluslararası afet yönetim koordinasyon grup toplantılarına katılım ve kırılgan gruplar özelinde bilgilendirmenin sağlanması, • Afet müdahale faaliyetlerinin kırılgan gruplar perspektifinden izleme ve değerlendirme çalışmalarının yürütülmesi, • İzleme ve değerlendirme sonuçları doğrultusunda ilgili kurumlara gelişim alanlarına yönelik öneri ve destek sağlanması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Afet sonrasında kırılgan grupların temel haklara erişiminin düzenli izlenmesi ve değerlendirilmesi, • İzleme ve değerlendirme sonuçlarına yönelik gerekli tedbirlerin alınması ile ilgili yerel paydaşların yönlendirilmesi, • Kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına yönelik ulusal düzeyde karar alınmasının, mevzuatsal veya yapısal değişikliklerin gözden geçirilmesi, hayata geçirilmesi, • Ulusal düzeyde kırılgan gruplar özelinde yapılan her türlü araştırma, analiz, bilgi ve belgenin derlenmesi, ilgili paydaşlarla paylaşılması, • Kırılgan gruplara yönelik yürütülen özel ulusal program ve projelerin belirlenmesi, projeler arası koordinasyon ihtiyaçlarına yönelik desteklerin sağlanması, • İyileşme analizlerinde kırılgan grupların özel ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlara yönelik özel tedbirlerin dahil edilmesi.

⁶ 3 numaralı dipnotta yazan öneriler kapsamında şekillenmiştir.

⁷ Mevcut Uygulama kılavuzu doğrultusunda her bir çalışma alanına özel detay klavuzların hazırlanması ve sürekli geliştirilerek, güncel tutulması önerilmektedir.

⁸ Dayanak; Onikinci Kalkınma Planı – 841.1. Engelli, yaşlı, kadın ve çocuklar ile yakınlarına yönelik farklı afet durumlarında afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlere ilişkin detaylı rehberler hazırlanacak ve eğitimler verilecektir. (841.1)

KOORDİNASYON SEVİYESİ	KOORDİNASYON ARAÇLARI	FAALİYETLER		
		Afet Öncesi	Afet Sırası	Afet Sonrası
Yerel Düzey	<ul style="list-style-type: none"> - Kırılgan Gruplar Özelinde Yerel Çalışma Grupları - Yıllık Düzenli Toplantılar - Çalışma Alanlarına Yönelik Yerel Sektörel/Tematik Düzenli Toplantılar 	<ul style="list-style-type: none"> • Kırılgan gruplar özelinde farklılaşan zarar görülebilirlikler ve kapasitelerin tespiti, • İlgili yerel paydaşlarla düzenli iletişim ve koordinasyonun sağlanması, • İRAP çalıştayları ve teknik çalışma grupları toplantılarına katılım, • İRAP kapsamında kırılgan grupların özel risk ve ihtiyaçlarının dahil edilmesine katkı sağlanması, • İl afet müdahale planı ve afet hazırlık senaryolarına kırılgan gruplara yönelik özel müdahalelerin entegrasyonu, • Afet yönetiminde temel haklara yönelik yerel paydaşların belirlenmesi, • Kırılgan grupların temel haklarına yönelik yerel paydaşlarda farkındalık ve kapasite geliştirilmesinin sağlanması, • Afet öncesi kırılgan grupların temel haklarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, olası hak ihlalleri risklerinin tespit edilerek ilgili paydaşların bilgilendirilmesi, • Yerel paydaşlara yönelik kırılgan grupların temel haklarına yönelik savunuculuk çalışmalarının yapılması. 	<ul style="list-style-type: none"> • İl afet ve acil durum koordinasyon toplantılarına düzenli katılım, • Kırılgan grupların farklılaşan ihtiyaçları doğrultusunda özel müdahale gereklilikleri doğrultusunda ilgili sektör paydaşlarının yönlendirilmesi, • Afet müdahalesinde kırılgan grupların temel haklara erişiminin izlenmesi ve değerlendirilmesi, • İzleme ve değerlendirme sonuçlarına yönelik gerekli tedbirlerin alınması için ilgili yerel paydaşların yönlendirilmesi, • Afet müdahale ve sonrasında paydaşların kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına yönelik farkındalığının geliştirilmesi, • Afet müdahale ve sonrasında ilgili paydaşlarla düzenli iletişimin sağlanması ve kırılgan gruplar hususunda savunuculuk yapılması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerelde afet sonrası müdahalelerde kırılgan grupların temel haklara erişiminin düzenli izlenmesi ve değerlendirilmesi, • Yerelde kırılgan gruplar özelinde yapılan her türlü araştırma, analiz, bilgi ve belgenin derlenmesi, ilgili paydaşlarla paylaşılması, • İzleme ve değerlendirme sonuçlarına yönelik gerekli tedbirlerin alınması için ilgili yerel paydaşların yönlendirilmesi, • Temel hak ve hizmetlere yönelik yönlendirme mekanizmalarının kurulmasının ve etkin işletilmesi amaçlı müdahalelerin belirlenmesi/ yürütülmesi, • Kırılgan gruplara yönelik yürütülen özel yerel program ve projelerin belirlenmesi, projeler arası koordinasyon ihtiyaçlarına yönelik desteklerin sağlanması, • İyileşme analizlerinde kırılgan grupların özel ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlara yönelik özel tedbirlerin dahil edilmesi.

*Belirtilen faaliyetler kırılgan grupların temel hakları perspektifi kapsamındadır. Genel afet yönetişiminin çalışma kapsamının tamamını içermez. (Örneğin izleme değerlendirme, sadece ilgili kırılgan grup özelinde temel haklara yönelik izleme değerlendirmeyi ifade etmektedir.)

Kurumsal Kapasitelerin Güçlendirilmesi

Afetin her aşamasında çalışan yönetici ya da uygulayıcıların; görev ve sorumluluk alanlarında yetkin, ulusal afet hazırlık ve müdahale planları ve uluslararası insani yardım standartları konusunda bilgi ve deneyim sahibi kişilerden oluşması esastır. Afetlerin hazırlık, müdahale ve iyileşme süreçlerinde sorumluluğu ya da uygulama kapasitesi olan tüm kamu ve özel kurumların yönetici ve çalışanlarının kırılgan grupların (kendi çalışma alanlarına göre) hak ve ihtiyaçları konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Kurumların sorumluluk alanlarında afete yönelik kurumsal (malzeme, ekipman, araç, vb.) kapasitelerinin afet öncesi hazırlanan afet senaryolarına yönelik geliştirilmesi gerekir. Özellikle kırılgan grupların temel haklarına yönelik kurumsal kaynakların hızlıca tahsis edilmesi/kullanıma hazır olması, afet sırası ve sonrasında kırılgan grupların ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkin cevap vermesini sağlar. Ayrıca, afet sırası ve sonrasında tahsis edilen/kullanılan kaynakların da kurumlar için mümkün olduğunca kalıcı kapasite olarak değerlendirilmesi sonraki afetlere hazırlık için katkı sağlar.

Kırılgan gruplar özelinde kurulacak çalışma grupları, afet yönetimi paydaşlarının temel haklar konusunda kapasitesinin geliştirilmesinde aktif rol oynarlar. Kırılgan gruplar özelinde farklılaşan ihtiyaçlara yönelik gelişim alanların belirlenmesi ve bu alanlara yönelik eğitim, işbirlikleri ve kapasite paylaşımı konusunda koordinasyon sağlar.

İzleme ve Değerlendirme

İzleme, faaliyetlerin hedeflenen amaçlara uygun yapıldığını takip etmek için uygulama sırasında veri toplanması sürecini ifade eder. Değerlendirme ise faaliyetlerin sonucunda istenilen amaçlara ulaşıp ulaşılmadığını analiz etmek için kullanılan yöntemlerin bütünüdür. Bu süreçler faaliyetlerin etkinliğinin artırılmasını, kaynakların ihtiyaçlar doğrultusunda etkin kullanımını, kanıta dayalı karar almayı ve öğrenilen dersler vasıtası ile müdahaleleri sürekli iyileşmeyi sağlar. Aynı zamanda hedef kitle, kaynak sağlayıcılar ve toplumun geneli için şeffaflık ve hesap verebilirlik sağlar.

Afet yönetiminde çalışan paydaşların izleme değerlendirme süreçlerine, kırılgan grupların hak ve hizmetlere erişiminin izlenmesi süreçlerini entegre etmesi ile insan haklarına uygunluğu gözlemlemek ve gerekirse düzeltici önlemler almak mümkün olabilecektir. Kırılgan gruplar özelinde kurulan çalışma grupları, uygulama klavuzları doğrultusunda temel haklar perspektifinin afet risk azaltmada etkin entegrasyonunun izleme ve değerlendirilmesinden sorumludur. Çalışma grupları, izleme ve değerlendirme sonuçları doğrultusunda karar alma mekanizmaları için gerekli durumlarda yeni strateji ve politika önerilerini sunar ve uygulamaya yönelik faaliyetlerin güncellenmesini sağlarlar.

VERİ YÖNETİMİ ve KIRILGAN GRUPLAR

Veri yönetimi en geniş anlamda verilerin toplanması, depolanması, analiz edilmesi, paylaşılması, güncelliğinin sağlanması ve veri güvenliği alanlarını kapsar. Afet yönetiminin bütün aşamalarında etkin veri yönetimi kaynakların ihtiyaçlara yönelik kullanılması ve başarılı müdahaleler için en kritik unsurdur.

Afet yönetiminde etkin veri yönetimi ile;

- Politika geliştirme, program ve müdahale planlama ve uygulamada kanıta dayalı karar verme,
- Afet öncesinde risklerinin değerlendirilmesi, afet zararlarına yönelik doğru tahminlerin yapılması ve potansiyel etkilerinin değerlendirilmesi ile erken uyarı sistemleri ve risk azaltma planlarının etkin yapılması,
- Kaynak planlamasının etkin yapılması,
- Program ve müdahalelerin ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesi ve uygulanması,
- Müdahalelerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve etkilerinin ölçülmesi,
- Etkin koordinasyon ve iş birliğinin oluşturulması,
- İyi uygulama örnekleri, öğrenilmiş dersler yardımı ile afet yönetiminin sürekli geliştirilmesi,
- Şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılması sağlanır.

Tablo 4 Veri Yönetim Aşamalarında Önemli Adımlar

Afet risk azaltma çalışmalarında eşitliği, kapsayıcılığı sağlamak ve ayrımcılığı önlemek için kırılğan gruplar perspektifinin entegre edildiği veri yönetimi süreçlerinin oluşturulması büyük önem taşır. Böylece, kırılğan grupların perspektifinin entegre edildiği veri yönetimi ile doğru risk değerlendirmesi yapılır; bu değerlendirme kırılğan grupların özel zarar görülebilirliklerini ve kapasitelerini dikkate alır; kırılğan grupların özel ihtiyaçlarına yönelik müdahale stratejileri geliştirilip uygulanır.

Veri Yönetiminde tüm kırılgan gruplar perspektifinde dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır;

- Kırılgan gruplara yönelik veri toplama sınıflandırılmasının ve güvenlik kriterlerinin oluşturulması,
- Veri yönetiminde çoklu kırılganlıkların dikkate alınması (engelli kadın, engelli çocuk, yaşlı engelli kadın vb.),
- Veri tabanlarında kırılgan gruplara özel sınıflandırılmanın yapılması,
- Veri paylaşımı için şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin oluşturulması,
- Kırılgan grupların hizmetlere erişimini kolaylaştıracak, esnek veri paylaşımının, güvenlik riski oluşturmayacak şekilde hassas bir dengede oluşturulması,
- Bağlamsal verilerin (hedef bölge ve topluluklara yönelik sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel) toplanması,
- Verilerin sürekli güncellenmesi ve takibi,
- Veri toplamada tüm kırılgan grupları yansıtacak şekilde erişimin sağlanması, kapsayıcı verilerin tutulması,
- Veri yönetiminde görev alan kişilerin kırılgan grupların hassasiyetleri ve hakları konusunda bilgilendirilmesi,
- Verilerin toplanması ve işlenmesine yönelik açık rızanın alınması,
- Veri yönetiminin her aşamasında optimum katılımın sağlanması.

Bu noktalara ek olarak her bir kırılgan grup özelinde şunlara dikkat edilmesi gerekir;

Kadınlar:

- Kadınların şiddetle karşılaşma durumu ve bu şiddetten korunma ihtiyaçlarını belirlemek için kapsamlı bir ihtiyaç analizi yapılması,
- Kadına yönelik şiddetle ilgili özel veri kaynaklarının belirlenmesi (polis raporları, mahkeme kayıtları, sağlık kuruluşlarından gelen veriler, kadın sığınma evleri/kadın konuk evleri ve danışma merkezleri kayıtları, sosyal hizmet kuruluşları verileri vb.),
- Veri toplama sürecinde, kadınların kendilerini baskı altında hissetmeden açıkça ifade edebilecekleri ve kimliklerinin tüm süreçte gizlenebileceği güvenli ortamın sağlanması

Çocuklar:

- Veri yönetiminin her aşamasında çocukların üstün yararının gözetilmesi,
- Veri yönetiminde görev alan kişilerin çocuk koruma riskleri ve çocuk hakları konusunda bilgi sahibi olması,
- Veri toplamada çocuklara uygun soru setleri ve yöntemlerinin belirlenmesi,
- Çocuk katılımı için özel mekanizmaların oluşturulması.

Yaşlılar ve Engelliler:

- Yaşlı ve engellilere erişim için özel yöntem ve mekanizmaların oluşturulması,
- Engellilik türleri ve düzeylerine yönelik veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi ve uygulanması (Birebir görüşmeler, aileleri dahil edildiği toplantılar, odak grup görüşmeleri, veri tabanlarından toplama vb.)

Veri yönetiminde kırılgan gruplar perspektifinin entegrasyonu

Doğrulama Soruları Örnekleri

	Verilerin toplanması ve tutulması	1	<p>Toplanacak veri alanları tüm kırılgan gruplar perspektifinden ayrı ayrı belirlendi mi?</p> <p>Veri toplam yöntemleri kapsayıcı bir şekilde tasarlandı ve uygulandı mı?</p> <p>Veriler katılımcı yöntemlerle toplandı mı?</p> <p>Kriterler doğrultusunda ayrıştırılmış veri toplandı mı?</p> <p>Veri toplamada görevli kişiler kırılgan grupların hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Veri toplama sırasında kırılgan grupların mahremiyetine dikkat edildi mi?</p> <p>Kırılgan gruplar veri toplama sırasında oluşabilecek korum risklerine yönelik mekanizmalar oluşturuldu ve kırılgan gruplar bu mekanizmalar konusunda bilgilendirildi mi?</p> <p>Veriler toplanırken acık rıza alındı mı?</p> <p>Verilerin güncelliğine yönelik sürekli izleme yapılıyor mu?</p> <p>Bağlamsal veriler (bölgesel ve topluluğa yönelik sosyal, kültürel, ekonomik vb.) veriler toplandı mı?</p>
	Veri analizi ve raporlaması	2	<p>Veri analizleri yapılırken temel haklara yönelik bağlamsal verileri de içerecek yöntemler kullanıldı mı?</p> <p>Kırılgan gruplar özelinde veri analiz kullanım ihtiyaçları belirlendi mi?</p> <p>Analiz edilen veriler kırılgan grupların özel ihtiyaçlarını, maruz kaldıkları riskleri ve kapasitelerini yeterince yansıtıyor mu?</p> <p>Veri analizi sırasında kırılgan gruplar, alt gruplarına, ihtiyaçlarına ve önceliklerine uygun şekilde kategorize edildi mi?</p> <p>Kırılgan gruplar özelinde analiz raporları oluşturuldu mu?</p> <p>Veri analizleri kırılgan grupların ihtiyaçlarını ve deneyimlerini dikkate alıyor mu?</p> <p>Veri analizleri kırılgan gruplar arasındaki eşitsizlikleri, farklılıkları ve ayrımcılığı ortaya koyuyor mu?</p> <p>Analiz ve raporların kırılgan grupların erişimine uygun şekilde açık ve şeffaf şekilde iletişimi yapıldı mı?</p>
	Verilerin paylaşımı	3	<p>Verilerin doğru (tutarlı) ve güvenilir olması için kalite kontrol süreçleri tanımlandı mı?</p> <p>Veri paylaşım süreçlerinin şeffaflığı ve adil yönetilmesi için hesap verebilirlik mekanizmaları oluşturuldu mu?</p> <p>Veri paylaşımı ve kullanımının ayrımcılık riski oluşturulması için politikalar üretildi mi?</p> <p>Veri paylaşım süreçleri izlenebilir ve kullanıcıların geri bildirimlerine açık mı?</p> <p>Kullanıcıların veri paylaşımı ve kullanımı hakkında şikayetlerini iletebilecekleri mekanizmalar var mı?</p>
	Veri güvenliği	4	<p>Verilerin, kimler tarafından nasıl toplandığı, hangi yöntemlerin kullanıldığı ve nerede saklandığı gibi bilgiler şeffaf mı?</p> <p>Hassas bilgilerin korunması için gizlilik politikaları belirlendi mi?</p> <p>Verilerin toplanması, tutulması ve analizi için kırılgan gruplar açıkça bilgilendirilip onayları alındı mı?</p> <p>Kırılgan gruplarla ilgili verileri içerebilecek hassas verilere yetkisiz erişimi kısıtlamak için erişim kontrolleri mevcut mu?</p> <p>Kırılgan grupların ilgili verilerin gizliliğini ve mahremiyetini korumak için gerekli önlemler alındı mı? (şifreleme, anonimleştirme, kodlama vb.)?</p> <p>Kişisel verilerin korunmasına yönelik yasal ve etik standartlar veri yönetiminin her aşamasında dikkate alındı mı?</p>

Tablo 5 Kırılgan Gruplar Perspektifinden Veri Yönetimi Doğrulama Soruları Örnekleri

AFET RİSK ANALİZİ VE PLANLAMA

Kırılgan gruplar afetlerde, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörler nedeniyle genellikle daha yüksek risk altındadırlar. Kırılgan gruplar perspektifinin afet risk analiz ve planlamasına entegre edilmesi ile afet sırası ve sonrasında kaynaklara ve yardıma erişimini engelleyen, zarar görebilirliği artıran yapısal eşitsizliklerin ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması sağlanabilir. Böylelikle temel prensipler ve politikalar doğrultusunda daha eşitlikçi ve kapsayıcı uygulamalar için temel oluşturulması mümkün olabilir.

Kırılgan gruplar perspektifinden afet risk analizi ve planlamasında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Afet Risk Planlaması ve Hazırlık: Temel haklara yönelik hizmetlerin devamlılığı için gerekli afet risk planlarının yapılması.
- Risk Analizi ve Kırılgan Gruplar:
 - Risk analizlerinde kırılgan gruplara yönelik özel zarar görebilirlik ve kapasite kriterlerinin oluşturulması,
 - Risk planlarında kırılgan gruplara özel risk analizlerinin yapılması,
 - Risk analizlerinde hedef bölgede yaşayan kırılgan grupların alışkanlıkları, kültürel kodları, bölgesel ihtiyaçları vb. dikkate alınması.
- Hizmet Kapasitesinin Belirlenmesi ve Destekleme Planları: Kırılgan grupların temel haklara erişimi için mevcut hizmet kapasitesinin tespiti ve destekleme planlarının yapılması.
- Katılım ve Eğitim:
 - Kırılgan gruplar için katılım mekanizmalarının oluşturulması,
 - Risk azaltma analizlerinde kırılgan grupların katılımlarının sağlanması.
- Afet Senaryoları ve Özel İhtiyaçlar: Kentsel risk analizleri için oluşturulan afet senaryolarında kırılgan grupların özel ihtiyaç ve kapasitelerinin senaryolara yansıtılması.

“

Toplum katılımı ile yapılan risk azaltma çalışmaları toplumsal dayanıklılığı artırır ve afetlere dirençli bir toplum için önceliklidir.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması

Kadınlar yaşadığı sosyo-ekonomik zorluklar, kaynaklara erişim kısıtlılıkları ve cinsiyete dayalı rolleri gibi nedenler ile afetlerden en çok etkilenen gruplar içerisinde yer almaktadır. Afet risk analiz ve planlama aşamasında, kadınların özel kırılganlıklarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda özel stratejilerin geliştirilmesi eşitsizliğin ortadan kaldırılması ve kapsayıcı bir afet yönetimi gerçekleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Kadınlar, özel kırılganlıkların yanı sıra kendilerine özgü bakış açıları ve yetenekleri ile afet risklerinin azaltılması için önemli birer kapasite/kaynak olarak görülmelidir. Risk analiz ve planlamasında kadınların özel deneyim, bilgi birikimi ve yetkinliklerinin göz önünde bulundurulması ve süreçlere dahil edilmesi daha kapsamlı ve bütünsel bir afet risk analizi ve planlaması yapılmasına katkı sağlar. Kadınlar ailenin ve toplumun dayanıklılığı ve iyilik hali konusundaki özel konumu ile toplumun afetlere daha dayanıklılığının artırılmasında da önemli rol oynar.

Kadın hakları perspektifinin entegre edildiği risk analizi ve planlamasının kadınların güçlendirilmesi ve cinsiyete dayalı şiddet ve istismarın önlenmesi öncelikli olmak üzere kadın korumaya odaklanması önceliklidir. Ayrıca bu aşamada kadınların karar alma mekanizmaları dahil tüm süreçlere aktif katılımlarının sağlanması ile kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve sosyal adaletin mekanizmalarının işletilmesi desteklenir.

Aşağıdaki bölümde, afet risk analizi ve planlamada kadınların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 5 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Cinsiyete duyarlı risk analizlerinin yapıldığından emin olun.

- Analizlerde kadınların farklılaşan kırılabilirlikleri ve kesişen kırılabilirlik alanlarını dikkate alın.
- Analizlerde kadınların özel kapasitelerinin dikkate alındığından emin olun.
- Veri toplama ve analizde cinsiyete dayalı veri ve bilginin elde edildiğine emin olun.
- Kadınların ihtiyaçları ve zarar görülebilirliklerini göz önünde bulunduran cinsiyete duyarlı analiz ve değerlendirmelerin yapın.

Cinsiyete duyarlı özel müdahaleleri risk planlamalarına dahil edin.

- Kadınların özel risk ve ihtiyaçlarına yönelik mevcut ve geliştirilebilir kapasiteleri göz önünde bulunduran stratejileri belirleyin.
- Kadınların özel riskleri ve ihtiyaçlarına yönelik müdahale ve faaliyetleri belirleyin.
- Belirlenen müdahalelerin afet risk azaltma planlarına kadınlar açısından erişilebilir ve kapsayıcı şekilde dahil edildiğinden emin olun.
- Müdahale kaynak planlamasına eşitlikçi bir yaklaşımla kadın uzman kaynağını dahil edin.

Temel haklara yönelik hizmetlerin devamlılığına ve kadınların erişimine yönelik tedbirleri planlayın ve uygulayın.

- Kadınlar özelinde afet risklerinden etkilenen temel hakları ve haklara yönelik hizmetleri belirleyin.
- Afetlerde kadınlara yönelik temel hizmetlerin devamlılığını etkileyen yapısal ve yapısal olmayan risklerin belirleyin, ilgili tedbirleri planlayın ve uygulayın.
- Afet sırası ve sonrasında kadınların adalete erişiminin önüne oluşabilecek engelleri belirleyin ve bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik önlemleri planlamaya dahil edin.

Afetlerde kadına yönelik şiddet, kadınların güvenliği ve kadın korumaya yönelik önleme ve müdahale tedbirlerini planlayın.

- Kadınların güvenlik ve cinsiyete dayalı şiddete yönelik özel risklerini belirleyin.
- Kadınların afet öncesi, afet sırası ve sonrasında güvenliğinin sağlanması ve şiddetten korunması için gerekli stratejileri planlamaya dahil edin.
- Kadınların koruma riskleri doğrultusunda önleyici stratejilerin planlara yansıtıldığından emin olun.
- Korumaya yönelik risklerin ortaya çıkması durumunda kadınlar için erişilebilir ve uygun müdahaleleri tasarlayın.

Kadınların risk analiz ve planlamalarına aktif, etkin katılımı ve temsilini sağlayın.

- Kadınların afet risk analizi ve planlaması çalışmaları konusunda bilgilendirin ve kapasitelerini artırın.
- Hem risk analizleri hem de risk azaltma planlarının kadın ve değişen cinsiyet rolleri bakış açısıyla yapılması için katılım mekanizmalarını oluşturun.
- Kadınların risk analiz ve planlaması çalışmalarını yürüten karar alma mekanizmaları, çalışma grupları gibi yapılara katılımını sağlayın.
- Kadınların risk analiz ve planlama çalışmalarında eşit şekilde temsil edildiğinden emin olun.

Risk analiz ve planlama süreçlerinde paydaşlara yönelik savunuculuk ve farkındalık geliştirme çalışmaları yürütün.

- Risk analiz ve planlamada kadın katılımı, afetlerin kadınlara özel etkileri, afet yönetiminde cinsiyet eşitliği ve afetlerde kadınların haklarına erişimi konusunda savunuculuk yapın.
- Kadınların özel riskleri ve kadın korumaya yönelik toplumsal farkındalık ve bilginin artırılması çabalarını planlamalara dahil edin.
- Kadınların risk analiz ve planlama çalışmalarında eşit şekilde temsil edildiğinden emin olun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Kadın odağında risk analizi ve planlama</p>	1	<p>Risk analizleri için cinsiyete dayalı veri ve bilgi toplandı mı? Risk analiz ve planlamalarına kadınların özel zarar görülebilirlikleri ve kesişen alanlar dahil edildi mi? Kadınların farklılaşan riskleri ve ihtiyaçları dikkatle belirlendi ve planlamalara dahil edildi mi? Risk analizleri farklı kadın gruplarının katılımıyla, kapsayıcı bir şekilde gerçekleştirildi mi? Kadınların alışkanlıkları, kültürel kodları, bölgesel ihtiyaçları göz önünde bulunduruldu mu? Analizlerin değişen cinsiyet rolleri bakış açısıyla yapılması için yerel ve ulusal düzeyde katılım mekanizmaları planlandı mı?</p>
 <p>Temel hizmetlerin devamlılığı için gerekli afet risk planları</p>	2	<p>Afetlerde kadınların adalete erişimine yönelik riskler planlamaya dahil edildi mi? Afetlerde kadınların güvenliği ve şiddetten korunması için gerekli önlemler alındı mı? Risk planlama sürecine kadınlara yönelik acil durum planlaması ve güvenli alanlar dahil edildi mi? Kadınlara yönelik temel hizmet sağlayıcı kurumların yapısal ve yapısal olmayan riskleri belirlendi ve tedbirler senaryolara yansıtıldı mı? Kadınların analiz ve planlama süreçlerine aktif katılımı sağlandı mı?</p>
 <p>Afet senaryolarında kadın perspektifi</p>	3	<p>Afet senaryoları oluşturulurken, kadınların farklı rolleri göz önünde bulunduruluyor mu? Senaryolarda kadınların güvenlik ve koruma ihtiyaçları dikkate alınıyor mu? Senaryolar, kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadın haklarının korunmasını hedefliyor mu? Kadınlar içinde farklılaşan ve/veya kesişen kırılganlıklar da senaryolarda yer alıyor mu? Senaryoların hazırlanmasından kadınlar, kadın toplulukları ve kadın kuruluşları süreçlere dahil ediliyor mu?</p>
 <p>Kadınları yönelik riskleri yöneten ve tedbir alan kurumların afet hazırlık planları</p>	4	<p>Kadın hakları ve kadınlara yönelik temel hizmetler alanında çalışan paydaşların haritası çıkarıldı mı? Bu paydaşlar arasında afet öncesinde eşgüdüm planları hazırlandı mı? Afet planlarının hazırlanması sürecine kadın kuruluşlarının katılımı sağlandı mı? Afet sonrası oluşabilecek tüm riskler için farklı kurumlar arasında koordinasyon sağlanması için yol haritası hazırlandı mı?</p>

Tablo 6 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı doğrulama soruları için Bknz. *EK 1 Afet Risk Analizi ve Planlaması Kontrol Listesi*

Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması

Çocuklar fiziksel, duygusal, sosyal ve ekonomik açıdan bağımlılıkları, bakım ihtiyaçları ve yetişkinlere oranla daha savunmasız durumda olmaları sebebi ile afetlerde yüksek risk altındadırlar. Afetlerin çocuklar üzerindeki uzun vadeli ruhsal etkileri, özel güvenlik ihtiyaçları, eğitimden mahrum kalma, ihtiyaçlarını karşılama konusunda kapasitelerinin yeterli olmaması ve savunmasızlıkları nedeni ile risk analiz ve planlamalarında çocuklara yönelik özel yaklaşımlara ihtiyaç vardır. Afetin her aşamasında çocuğun üstün yararı ve çocuk koruma ilkeleri önceliklendirilmelidir.

Afet risklerinin azaltılması için risk analizi ve planlama aşamasında çocuk hakları perspektifinin entegre edilmesi ile çocukların temel haklarının (yaşam, beslenme, eğitim, sağlık, gelişme) güvence altına alınması sağlanmalıdır. Acil durumlarda çocukların korunmasına ve güvenliklerine yönelik önleyici ve koruyucu tedbirlerin güçlendirilmesine, özellikle refakatsiz çocuklara yönelik tedbirlere odaklanmak gerekir.

Ayrıca afet risk ve analizlerinde çocuk katılımının sağlanması göz ardı edilmemelidir. Çocuk odağında etkin bir afet yönetimi yapılması amacıyla çocuklara uygun katılım mekanizmaları aracılığı ile çocukların etkin katılımının sağlanması gerekir.

Aşağıdaki bölümde, afet risk analizi ve planlamada çocukların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken kritik unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 6 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocuk odağında afet risk analizleri yapın.

- Risk analizleri için yaş ve cinsiyet kırımına dikkat ederek veri ve bilgi toplayın.
- Analizlerde çocukların özel zarar görümlüklerini ve afet öncesi, sırası ve sonrasında çocuklara özel tehlike ve riskleri tespit edin.
- Afet risk analiz ve değerlendirmelerinde çocuğun üstün yararını destekleyecek uygulama ve tedbirleri önceliklendirin.
- Çocuğun üstün yararını gözeterek şekilde özel risk azaltma stratejilerini planlamaya dâhil edin.

Afet risk planlarına çocuk koruma ve güvenlik tedbirlerini dahil edin.

- Çocukları kötü muamele, istismar, ihmal, şiddet ve ayrımcılığa karşı korumayı amaçlayan, çocuk haklarını güvenceye alan mekanizmaları güçlendirin.
- Afetlerde çocuk koruma stratejilerini çocuk odağında planlayın.
- Afetlerde ailesinden ayrılma riski olan yalnız çocuklara yönelik özel stratejiler ve koruma mekanizmalarını çocuklara uygun ve erişebilir şekilde tasarlayın.
- Toplumun tüm kesimlerinin afetlerde çocuk korumaya yönelik bilgi ve farkındalığını artırmaya yönelik tedbirleri planlamaya dâhil edin.

Çocukların temel haklarına yönelik hizmetlerin sürekliliğine yönelik planlamaları yapın.

- Çocukların temel hakları konusunda bilgilendirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik çabaları planlamalara dâhil edin.
- Çocukların temel hizmetlere ve adalet erişiminin devamlılığını sağlamak amacı ile yapısal ve yapısal olmayan risklere yönelik çocuk odağında stratejiler belirleyin.

Afetler kapsamında çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik haline yönelik risklere ve tedbirlere odaklanın

- Çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik hallerini tehdit edecek özel riskleri belirleyin ve özel müdahale planlarını çalışmalar dâhil edin.
- Temel ihtiyaçlara erişimi de kapsayacak şekilde çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik hallerini önceleyin.

Çocukların eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına yönelik özel müdahaleleri risk planlarına dâhil edin.

- Afetlerde çocukların özel eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına odaklanın.
- Eğitimin sürekliliği ve erişilebilirliğine yönelik riskleri belirleyin. Bu risklerin azaltılmasına yönelik tedbirleri planlamalarda önceleyin.

Afet risk analiz ve planlamalarında çocuk katılımını teşvik edin.

- Çocukların karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlanması için mekanizmalar oluşturun.
- Çocukların özel ihtiyaç ve endişelerini dikkate alın, planlamaların çocuk deneyim ve bakış açısına göre uyarlandığından emin olun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Çocuk odağında risk analizi ve planlama</p>	<p>1</p>	<p>Risk analizleri için yaş ve cinsiyet kırılımında veri ve bilgi toplandı mı? Risk analiz ve planlamalarına çocukların özel zarar görülebilirlikleri ve kesişen kırılganlık alanları dahil edildi mi? Çocukların farklılaşan riskleri ve ihtiyaçları dikkatle belirlendi ve planlara dahil edildi mi? Risk analizleri ve planlamalarında çocukların ve çocuk konusunda çalışan ilgili paydaşların uygun mekanizmalarla süreçlere katılımı sağlandı mı? Yerel STK'lar ile birlikte insani amaçlı çocuk koruma müdahalelerinde eşgüdümün nasıl sağlanacağı belirlendi mi?</p>
 <p>Temel hizmetlerin devamlılığı için gerekli afet risk planları</p>	<p>2</p>	<p>Risk planlama sürecine çocuklara yönelik acil durum planlaması ve güvenli alanlar dahil edildi mi? Çocuklara yönelik temel hizmet sağlayıcı kurumların yapısal ve yapısal olmayan riskleri belirlendi ve tedbirleri senaryolara yansıtıldı mı? Çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik hallerine yönelik hizmetlerin devamlılığı planlandı mı? Çocukların gelişim ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik risk planları yapıldı mı? Çocuklara yönelik hizmetlerin devamlılığı için kurumlar arası mevcut eşgüdüm mekanizmaları oluşturuldu mu?</p>
 <p>Afet senaryolarında çocuk perspektifi</p>	<p>3</p>	<p>Senaryolar oluşturulurken, çocukların yaşa ve cinsiyete göre değişen ihtiyaçları göz önünde bulunduruluyor mu? Senaryolarda farklı eğitim, kültür, ekonomik vb. seviyelerden çocukların temsiliyetinde çeşitlilik var mı? Senaryolara çocukların güvenlik ve koruma ihtiyaçları dahil edildi mi? Çocuklar içinde farklılaşan ve/veya kesişen kırılganlıklar da senaryolarda yer alıyor mu? Çocuk toplulukları ve STK'lar aracılığı ile çocukların süreçlere katılımı sağlanıyor mu? Senaryolar, çocuklara özel acil durum hizmetlerinin sağlanmasını içeriyor mu?</p>
 <p>Çocuklara yönelik riskleri yöneten ve tedbir alan kuruluşların afete hazırlık planları</p>	<p>4</p>	<p>Çocuklara yönelik temel hizmetler alanında çalışan paydaşların haritası çıkarıldı mı? Bu paydaşları arasında afet öncesinde eşgüdüm planları hazırlandı mı? Afet planlarının hazırlanması sürecine çocukların, bakım verenlerin ve eğitimcilerin katılımı sağlandı mı? Afet sonrası oluşabilecek tüm riskler için farklı kurumlar arasında koordinasyon sağlanması için yol haritası hazırlandı mı?</p>

Tablo 7 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı doğrulama soruları için Bknz. *EK 1 Afet Risk Analizi ve Planlaması Kontrol Listesi*

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması

Yaşlılar ve engelliler, fiziksel kısıtlamalar, kronik hastalıklar hareketlilik sorunları ve iletişim engelleri nedeniyle afetler karşısında risk altındaki kırılgan gruplardır.

Afet risk analizi ve planlamasında yaşlı ve engelli hakları perspektifinin entegre edilmesi, bu kişilerin özel ihtiyaçlarının ve hassasiyetlerinin afet risk azaltma planlamasında dikkate alınmasını sağlar. Afet öncesi, sırası ve sonrasında yaşlı ve engellilerin özel ihtiyaçlarına uygun müdahalelerin planlanması, kapsayıcı bir afet yönetimi için önemlidir. Ayrıca yaşlı bireyler sahip oldukları deneyimler ile afet analiz ve planlanmasında önemli bir kapasite olarak değerlendirilebilir.

Yaşlılar ve engellilerin özel ihtiyaçları ve hassasiyetlerine özel stratejilerin geliştirilmesi ve kapsayıcı bir afet yönetimi gerçekleştirilmesi gereklidir. Fiziksel erişim engellerinin ortadan kaldırılarak afet öncesi, sırası ve sonrasında yaşlı ve engellilerin ayırım görmeden hak ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması hedeflenir.

Ayrıca yaşlılar ve engellilerin özel deneyim, bilgi birikimi ve yetkinliklerinin analiz ve planlama süreçlerine dâhil edilmesi daha kapsamlı, bütünsel ve etkin afet risk analizi ve planlaması yapılması için özel önem taşımaktadır. Yaşlılar ve engelliler özelinde katılım mekanizmaları oluşturularak analiz ve planlama süreçlerinde duyarlı stratejilerin geliştirilmesi hem farklılaşan özel risk ve ihtiyaçlarının ele alınması hem de kapasitelerinin afet risk azaltma müdahalelerine yansıtılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Aşağıdaki bölümde, afet risk analizi ve planlamada yaşlılar ve engellilerin temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken kritik unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 7 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Engellileri ve yaşlıları kapsayıcı risk analizleri yapın.

- Çoklu zarar görülebilirlik alanları da dâhil olmak üzere engelli ve yaşlı bireylerin özel risklerini değerlendirin.
- Özel ihtiyaçlar ve risklere yönelik özelleştirilmiş müdahaleleri kapsayan risk planlamasının yapıldığından emin olun.

Afetlerde yaşlıların ve engellilerin sağlığa erişim risklerini önceleyin ve özel müdahaleleri planlamalara dâhil edin.

- Engelliler ve özellikle sağlık sorunları yaşayan yaşlılar için sağlık risklerine yönelik hizmet ve malzeme planlamalarının yapıldığından emin olun.
- Hayati önem taşıyan sağlık hizmetlerinin planlamalara dâhil edilmesini önceliklendirin.
- Sağlığa erişim konusunda engelleri hedef grupla birlikte tanımlayın ve ortadan kaldırılmasına yönelik önlemlerin planlamalara yansıtıldığından emin olun.

Yaşlıların ve engellilerin temel haklara yönelik hizmetlerin sürekliliğine yönelik planlamaları yapın.

- Yaşlıların temel hizmetlere ve adalete erişiminin devamlılığı ve erişilebilirliklerini sağlamak amacı ile yapısal ve yapısal olmayan risklerin belirleyin.
- Temel haklara yönelik hizmetlerin erişiminin sürekliliğine yönelik tedbirleri ve risk azaltma müdahalelerini planlamaya dâhil edin.

Afetlere yönelik yaşlıların ve engellilerin güvenlik ve korunmasına yönelik planlamaları yapın ve gerekli tedbirleri alın.

- Afetlerde yaşlılar ve engellilerin güvenliği ve şiddetten korunması için gerekli önlemlerin planlara dâhil olduğundan emin olun.
- Bu gibi durumların ortaya çıkması halinde başvuru mekanizmalarını güçlendirin.

Yaşlıların ve engellilerin bilgiye erişimi önündeki engelleri kaldırın.

- Bilgi, iletişim kanalları ve uyarı sistemlerinin yaşlılar ve engelliler için erişilebilir formatta (ör. braille, büyük baskı, sesli, ışıkla bilgilendirme ve teknolojik gelişmeler vb.) olmasını sağlayın.
- Farklılaşan ihtiyaçlara yönelik iletişim araçları ile bilgiye erişimin önündeki engellerin kaldırılmasını önceleyin.

Afet risk analiz ve planlamalarında yaşlıların ve engellilerin katılımını teşvik edin.

- Risk analiz ve planlamalarının engelli ve yaşlıların erişimine uygun katılım mekanizmalarının oluşturun.
- Yaşlılar ve engellilerin risk analiz ve planlaması çalışmalarını yürüten karar alma mekanizmaları, çalışma grupları gibi yapılara katılımının sağlayacak fiziksel tedbirleri alın.
- Özellikle engellilere yönelik fiziksel ve bilgiye erişim de dâhil olmak üzere katılım önündeki erişim engellerini kaldıracak tedbirleri tasarlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Kapsayıcı risk analizi ve planlama	1 <p>Risk analizleri için yaş ve engellilik kırımlarında veri ve bilgi toplandı mı? Her bir farklı engellilik ve kesişim alanlarına yönelik riskler belirlenip risklere özel müdahaleler planlandı mı? Yaşlıların farklılaşan riskleri ve ihtiyaçları dikkatle belirlendi ve planlara dahil edildi mi? Sağlık risklerine yönelik müdahaleler planlamaya dahil edildi mi? Risk analizleri ve planlamasında yaşlılar ve engellilerin ve bu alanlarda çalışan ilgili paydaşların uygun mekanizmalarla katılımı sağlandı mı? Yerel STK'lar ile birlikte yaşlılar ve engellilere yönelik müdahalelerde eşgüdümünün nasıl sağlanacağı belirlendi mi?</p>
 Temel hizmetlerin devamlılığı için erişim	2 <p>Engellilerin ve yaşlıların temel hizmetlere erişimi için hizmet haritası çıkarıldı mı? Engelliler ve yaşlılara yönelik temel hizmet sağlayıcı kurumların yapısal ve yapısal olmayan riskleri belirlendi ve tedbirler senaryolara yansıtıldı mı? Engellilerin ve yaşlıların hizmetlere erişimi önündeki riskler belirlendi ve gerekli tedbirler alındı mı? Engelliler ve yaşlılar için her grup ve alt gruplar (farklı engellilik düzeyleri vb.) özelinde kapsayıcı ve etkin katılım sağlandı mı? Yaşlılar ve engellilere yönelik hizmetlerin devamlılığında kurumlar arası eşgüdüm mekanizmaları oluşturuldu mu?</p>
 Afet senaryolarında yaşlı ve engelli perspektifi	3 <p>Afet senaryoları oluşturulurken, engellilerin yaş, cinsiyet, engellilik türü ve bilişsel kapasitelerine göre değişen ihtiyaçları göz önünde bulunduruluyor mu? Afet senaryoları oluşturulurken, yaşlıların yaşa, cinsiyete ve sağlık durumlarına göre değişen ihtiyaçları göz önünde bulunduruluyor mu? Afet senaryoları yaşlılara ve engellilere özel acil durum hizmetlerinin sağlanmasını içeriyor mu? Engelliler, yaşlılar, yaşlı ve engelli toplulukları ve STK'ları afet senaryoları oluşturma ve uygulama süreçlerine dahil ediliyor mu?</p>
 Yaşlılar ve engellilere yönelik riskleri yöneten ve tedbir alan kuruluşların afet hazırlık planları	4 <p>Yaşlılara ve engellilere yönelik temel hizmetler alanında çalışan paydaşların haritası çıkarıldı mı? Bu paydaşlar arasında afet öncesinde eşgüdüm planları hazırlandı mı? Afet planlarının hazırlanması sürecine engellilerin, yaşlıların, bakım verenlerin ve ilgili diğer paydaşların katılımı sağlandı mı? Afet sonrası oluşabilecek tüm riskler için farklı kurumlar arasında bir koordinasyon için yol haritası hazırlandı mı?</p>

Tablo 8 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Risk Analizi ve Planlaması Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı doğrulama soruları için Bknz. *EK 1 Afet Risk Azaltma ve Planlama Kontrol Listesi*

TOPLUMSAL AFET BİLİNCİ ve FARKINDALIK

Afet öncesi toplumsal afet bilinci geliştirme çabalarında kırılgan grupların da yer alması, toplumun genel dayanıklılığını artırır. Kırılgan grupların bu süreçlerden dışlanması, sadece bu gruplarda değil, toplumun tamamında afetlere karşı direncin azalmasına yol açabilir. Kırılgan gruplarla birlikte, toplumun her bireyi afet öncesinde, sırasında ve sonrasında riskleri azaltma konusunda hazır hale gelecektir. Kırılgan grupların afetlere hazırlanması, sadece bu grupların öğrenme yöntemlerine uygun afet bilinci eğitim programları ve farkındalık çalışmalarıyla mümkündür. Uluslararası ilkeler, herkesin afetlere karşı dayanıklılığını artıracak uygun eğitim alma hakkına sahip olduğunu vurgular. Eğitim materyalleri ve uygulamaları, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken gibi farklı grupların özel ihtiyaçlarını ve hassasiyetlerini dikkate almalıdır. Afet bilinci eğitim programlarında, bu grupların özel ihtiyaçlarına ve günlük yaşamlarındaki zorluklarına odaklanılmalıdır. Eğitim materyalleri, görsel ve işitsel engelleri olanlar için erişilebilir olmalı, dil ve kültürel farklılıklara duyarlı olmalıdır.

Kırılgan gruplar perspektifinden toplumsal afet bilinci ve farkındalık çalışmalarında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Eğitim Materyallerinin Özelleştirilmesi: Kırılgan gruplar özelinde afet riskleri için özelleşmiş bilgilendirme ve farkındalık eğitim içeriklerinin ve materyallerinin oluşturulması.
- Kırılgan Grupların Katılımının Sağlanması: Eğitim ve farkındalık çalışmalarına ve tatbikatlara kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına yönelik erişim ve katılım mekanizmalarının geliştirilmesi.
- Kapsayıcılık Yaklaşımı: Kapsayıcı bir yaklaşım ile kırılgan gruplar da dahil herkesin afetlere hazırlanma sürecine aktif olarak dahil olmasının sağlanması.
- Yaş Gruplarına Uygun İçeriklerin Belirlenmesi: Eğitim müfredatlarına yaş gruplarına uygun afet ve afet risk azaltmaya yönelik içeriklerin entegre edilmesi.
- Bölgesel Risklere Odaklanan Eğitimler: Yerel düzeyde kırılgan gruplara bölgesel farklılıkları ve riskleri yansıtan afet bilinci ve hazırlık eğitimleri verilmesi.
- Sürekli İyileştirme ve Değerlendirme: Eğitim ve farkındalık programlarının hedef kitlenin geri bildirimleri doğrultusunda sürekli geliştirilmesi.

“

Toplumsal afet bilinci haneden, mahalleden başlar, yerele ve ulusala yayılır. Toplumsal afet bilinci yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında ilgili aktörler tarafından kimsenin dışlanmadığı katılımcı ve kapsayıcı bir süreç yürütülmesi esastır.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi

Kadınların afet risklerini azaltma konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi, kırılganlıklarının azaltılması için temel oluşturur. Aynı zamanda, kadınları afet müdahale ve iyileşme çalışmalarında liderlik rolleri üstlenmelerini sağlayarak kadınların güçlenmesine katkı sağlar. Kadınların afet bilinci ve farkındalığının artırılması, kadınların afetler nedeni ile karşılaşacağı koruma risklerinin azaltılmasına ve kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi açısından büyük önem taşır.

Aşağıdaki bölümde, toplumsal afet bilinci ve farkındalığın geliştirilmesinde kadınların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 8 Kadın Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Cinsiyete duyarlı eğitim ve farkındalık programları geliştirin.

- Eğitim programlarını kadın hakları odaklı tasarlayın.
- Eğitim programlarını kadın bakış açısını yansıtmak ve özel ihtiyaçlarını dâhil edecek şekilde kadın katılımı ile hazırlayın.
- Eğitim içeriklerinde kadın koruma riskleri ve riskleri azaltmaya yönelik tedbirleri vurgulayın.
- Kadınların özellikle şiddet, istismar gibi koruma risklerini eğitim programlarına dahil edin
- Afet sırası ve sonrasında bu gibi risklerle karşılaşılması durumunda alınan tedbirler ve kadınlara yönelik başvuru mekanizmaları hakkında açık anlaşılır bilgiler verin.

Kadın dostu eğitim ortamları oluşturun ve kadınların güvenli erişiminden emin olun.

- Eğitim ortamlarını kadınlar için güvenli kadın dostu bir yaklaşımla ve kadın katılımı ile kadınlara uygun olarak belirleyin.
- Kadınların eğitim ortamlarına erişimini kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri alın ve kadın erişimine uygun eğitim ortamları seçin.

Eğitim ve farkındalık programlarına kadının güçlendirilmesine yönelik konuları dahil edin.

- Eğitim içeriklerine kadın haklarını entegre edin. Kadınların hakları ve haklarına yönelik hizmetler konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarından emin olun.
- Eğitim içeriklerinde kadının sosyo-ekonomik güçlendirilmesine yönelik konuları dahil edin.

Cinsiyete duyarlı iletişim yöntem ve araçlarını kullanın.

- Eğitim ve farkındalık programlarında kullanılan dilin kadınlara uygun olduğundan emin olun.
- Bilinci ve farkındalıklarını artırmaya yönelik iletişim çalışmalarında kullanılan dilin cinsiyete duyarlı olduğundan emin olun.
- Kadınların afet riskleri ve risk azaltma önlemlerine yönelik bilgiye erişimini sağlamak amacı ile farklı iletişim kanallarından faydalanın.
- İletişim kanalları belirlerken kadınların en çok kullandığı iletişim kanallarını tespit edin ve kadınlara danışın.

Kadın-erkek eşitliği ve cinsiyete dayalı şiddet konusunda toplumsal farkındalığı geliştirin.

- Afet durumlarında kadın-erkek eşitliği ve cinsiyete dayalı şiddet konusunda toplumun tüm kesimlerinde farkındalığı artırmak için çalışın.
- Kadın-erkek eşitliği ve cinsiyete dayalı şiddete yönelik bilgilendirmeleri toplumun tüm kesimlerine yönelik afet bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarına dâhil edin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Afet bilinci programları	1 <p>Kadınlara yönelik afet bilinci eğitimlerinde hangi cinsiyet duyarlı içerikler bulunuyor? Kadınlara yönelik afet riskleri ve güvenlik önlemleri konusunda özel vurgular yapıldı mı? Eğitim materyalleri ve faaliyetler kadınların özel ihtiyaçlarını ve rollerini dikkate alıyor mu? Afet bilinci eğitimleri kadın profesyoneller ve saha uygulayıcılarının katılımıyla mı hazırlandı? Afet bilinci eğitimlerinde kadınlara özgü afet sonrası temel bilgiler, riskler ve tedbirleri ele alıyor mu? Afetlerde temel insani yardım standardı, kadın hakları ve korunma ilkeleri uygun içeriklerle eğitimlerde işleniyor mu? Kadınlara yönelik şiddet, taciz ve ayrımcılık gibi konular eğitim içeriğine dâhil edildi mi? Yerel ihtiyaçlara ve afet risklerine uygun bir eğitim programı geliştirildi mi? Eğitim programlarının kadınlara erişimi için cinsiyete duyarlı uygun ortam, iletişim, çok dilli gereklilikleri sağlandı mı?</p>
 Afet bilinci ve hazırlık gönüllü eğitmenleri	2 <p>Kadınlara yönelik afet sonrası riskleri ve bu konularla ilgili eğitmen yetiştirme programları yapıldı mı? Kadın gönüllülerin teşvik edilmesi ve temel afet bilinci eğitmen eğitimlerinin düzenlenmesi için çalışmalar yapılıyor mu? Gönüllü kadın eğitmenler tarafından yerel düzeyde verilen eğitim uygulamaları takip ediliyor mu? Programın sürdürülebilirliği için yerel düzeyde kadın gönüllülerin oluşturduğu ağlar oluşturuldu mu?</p>
 Programlara ve tatbikatlara katılım	3 <p>Afete hazırlık tatbikatlarına kadınların katılımı sağlanıyor mu? Kadın katılımı yeterince kapsayıcı mı? Farklı kadın topluluklarını dâhil ediyor mu? Tatbikatlarda kadınlar için destekleyici alanlar oluşturuldu mu ve teşvikler sağlandı mı? Eğitimlerin saatleri kadınların katılımını artıracak şekilde mi düzenleniyor? Kadınların bakım yükünün eğitimlere katılımın önünde bir engel oluşturmaması için gerekli tedbirler alındı mı?</p>

Tablo 9 Kadın Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 2 Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalık Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi

Çocuklara afet bilinci programlarında erken yaşlardan itibaren yaş ve gelişim ihtiyaçlarına uygun içerikler ve materyaller kullanılması en kritik unsurlardan biridir. Toplum afet bilinci eğitimlerinde çocukları travmatize etmeyecek bilimsel bilgilerin sunulmasına dikkat edilmesi gerekir. Afet sırası ve sonrasında haklarının anlatılması ve alınması gereken tedbirlerin vurgulanması afetlerin çocuklar üzerindeki etkilerini ve olası çocuk koruma risklerini engellemek açısından yardımcı olacaktır. Toplumsal bilinci ve farkındalık programların örgün eğitim müfredatlarına dâhil edilmesi ile çocukların programların yaygınlaştırılması sağlanabilir. Afet bilinci ve farkındalık programları çocuk koruma prensiplerine ve çocukların haklarına saygı göstererek, çocukların aktif bir şekilde programlara katılmasını ve güvenli bir ortamda bilgi edinmelerini sağlamalıdır.

Aşağıdaki bölümde, toplumsal afet bilinci ve farkındalığın geliştirilmesinde çocukların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 9 Çocuk Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocuk odaklı afet bilinci ve farkındalık programları tasarlayın.

- Temel afet bilinci eğitim ve farkındalık programlarını yaş gruplarına uygun ve katılımı destekleyecek bir yaklaşımla hazırlayın.
- Görsel ağırlıklı ve çocuklar için anlaşılır bilgi aktarımının yapılmasını destekleyici içerikler ve çocuklara uygun materyaller kullanılmasını sağlayın.
- Programların tasarlanması ve uygulanmasında çocuk katılımını sağlayın.
- Eğitim ve farkındalığı yönelik bilgilendirmeyi yaş gruplarına uygun olarak çocukların travmatize olmalarını önleyecek duyarlılıkla yapın.

Eğitim ve farkındalık çalışmalarına çocuk hakları ve çocuk koruma konularını dâhil edin.

- Eğitim ve farkındalık programlarına afet öncesi, sırası ve sonrasında çocuk hakları konusunda anlaşılır bilgilendirmenin dâhil edildiğinden emin olun.
- Eğitim ve farkındalık programları ve içerikleri hazırlarken çocuk koruma uzmanlarının ve psikologların katılımını sağlayın.
- Toplumun tüm kesimlerine yönelik eğitim ve farkındalık programlarına çocuk koruma riskleri, çocuklara yönelik şiddet, istismar ve kötü muameleye yönelik bilgilendirmelerin dâhil edildiğinden emin olun.

Çocuklara uygun, güvenli ve öğrenmeyi teşvik eden eğitim ortamları oluşturun.

- Eğitim programlarının çocuklar için güvenli ve çocuk dostu alanlarda verilmesine dikkat edin.
- Eğitim ortamının çocuğun öğrenmesini ve katılımını desteklediğinden emin olun

Afet riski ve bilinci eğitimlerini örgün eğitim müfredatlarına entegre edin.

- Afet risklerine yönelik eğitim programlarını örgün eğitim müfredatlarına dâhil edin.
- Eğitim müfredatlarında farklı yaş gruplarının öğrenme ihtiyaçlarına uygun öğrenmenin sağlanacağı içerik ve yöntemlerin kullanıldığından emin olun.

Eğitim ve farkındalık programlarını ebeveynlerin, bakım verenlerin ve öğretmenlerin katılımını sağlayın.

- Öğretmenlerin ve çocuklarla çalışan öğretmenlerin çocuklara yönelik afet eğitim ve farkındalık programlarına yönelik kapasitelerini artırın.
- Ebeveynlerin ve bakım verenlerin eğitim programlarına katılımı teşvik edin.
- Ebeveynlerin ve bakım verenlerin de çocukların afet risklerine karşı farkındalıklarını artırın ve çocukların afet riskleri konusunda güvenli davranışlar geliştirmelerine destek olmalarını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Afet bilinci programları</p>	1	<p>Temel afet bilinci eğitimleri için çocukların yaş gruplarının farklı öğrenme seviyelerine uygun özgün içerikler hazırlandı mı?</p> <p>Eğitim materyalleri çocukların anlayabileceği ve ilgisini çekebilecek şekilde tasarlandı mı?</p> <p>Materyallerin hazırlanmasında pedagojik formasyonu yüksek öğretmenler, psikologlar ve afet uzmanları birlikte çalıştı mı?</p> <p>Oyun ve etkinliklerle öğrenmeyi teşvik eden metodolojiler kullanılıyor mu?</p> <p>Afet bilinci eğitimlerinde çocuklara uygun ve onları güçlendiren içeriklere yer veriliyor mu?</p> <p>Eğitimlerde çocuklara bilgiler bilimsel ve çocukları travmatize etmeyecek şekilde veriliyor mu?</p>
 <p>Programlara ve tatbikatlara katılım</p>	2	<p>Okullarda kapsamlı afet bilinci eğitimleri planlandı mı?</p> <p>Okul dışında kalan çocuklar için afet bilinci eğitimleri yerel düzeyde planlanıyor mu?</p> <p>Okul dışında çocuklara yönelik uygulanan programların eğitim ortamı çocuklar için güvenli ve ulaşılabilir mi?</p> <p>Çocuklara yönelik afet bilinci eğitimleri için bakım verenlerin, ebeveynlerin ve velilerin katılımı sağlandı mı?</p> <p>Çocuklar sadece okullarda değil erişkinler için planlanan mahalle ya da yerel düzeydeki diğer tatbikatlarda senaryo içinde kırılabilirliklerini görünür kılacak şekilde yer alıyor mu?</p> <p>Tatbikatlarda resmi görevliler ve gönüllü ekipler çocukların kırılabilirliklerine yönelik tabip etmeleri gereken unsurlar konusunda teorik eğitimlerin üzerine uygulama yapma imkânı buluyor mu?</p>
 <p>Afet bilinci programlarının resmi müfredata konması ve ilgili kamusal alanlarda uygulanması. (çocuk bakım merkezleri, çocuk dostu mekanlar, gençlik kulüpleri vs.)</p>	3	<p>Çözüm ortağı ve kilit paydaşlarla çocukların güvenliğinin artırılması için savunuculuk çalışmaları yürütüldü mü?</p> <p>Müfredata risk bilincinin oluşturulması için gerekli eğitim programları eklendi mi?</p> <p>Çocuklar özellikle yerel riskleri belirlemek için yerel risk belirleme süreçlerine okullar aracılığı ile katılımı için eğitim programlarında düzenlemeler var mı?</p> <p>Kreşlerde, gündüz bakım evlerinde ve klüplerde risk bilincine yönelik hem eğitimler hem de çocuklar düzenli eğitim ve uygulamalar yapıyor mu?</p> <p>Okullar, kreşler, çocuk dostu alanlarda yapısal olmayan risklere yönelik tedbirlerin alınması için bilinç oluşturulma çalışmaları var mı?</p> <p>Bu tedbirlerin alınması sürecine çocukların ve eğitimcilerin katılımı sağlanıyor mu?</p>

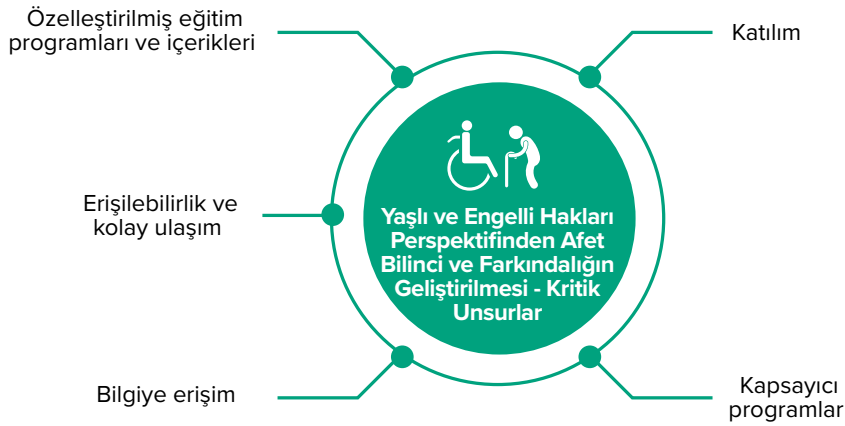
Tablo 10 Çocuk Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 2 Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalık Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi

Yaşlılar ve engellilerin fiziksel kısıtları ve bakım veren ihtiyaçları dolayısı ile afetlerde diğer kırılgan gruplardan farklı ihtiyaçları bulunmaktadır. Sosyal izolasyon risklerinin fazla olması ve hareket engelleri onların erişimini daha da zorlaştırır. Bu açıdan erişilebilir ve kapsayıcı programlar planlamak ve uygulamak büyük önem taşır. Ayrıca yaşlılar ve engelliler bilişsel ve fiziksel durumları dolayısı ile özelleştirilmiş öğrenme yöntemlerine ihtiyaç duyar. Bilinç ve farkındalık programların her bir engellilik türüne ve yaşlılara uygun içerikler ve yöntemlerle uygulanması programların başarısı için kritik öneme sahiptir. Afet bilinci ve farkındalık programları yaşlı ve engellerinin temel haklarına ve özel koruma risklerine yönelik kapsayıcı ve erişilebilir sağlamalıdır.

Aşağıdaki bölümde, toplumsal afet bilinci ve farkındalığın geliştirilmesinde, yaşlıların ve engellilerin temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 10 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Özelleşmiş eğitim programları ve içerikleri hazırlayın.

- Eğitim ve farkındalık programlarının içeriğini yaşlıların ve farklı engellilik gruplarında engellilerin ihtiyacına yönelik hazırlayın.
- Eğitim programlarını hazırlarken hedef kitlenin katılımını sağlayın.
- Fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psiko-sosyal engeller de dâhil olmak üzere çeşitli engel türlerine sahip bireylerin ve yaşlıların farklı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurun.
- Program materyallerinin erişilebilir ve kapsayıcı olduğundan emin olun.

Programların erişebilir ve kapsayıcı olmasını sağlayın.

- Yüz yüze yapılacak eğitimler için hedef kitlenin hâlihazırda kullandığı ve kolay erişebileceği mekânları tercih edin.
- Eğitim ortamlarında hedef kitlenin fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurun, planlamaları bu ihtiyaçlar doğrultusunda yapın.
- Bakım verenlerin bilgi ve eğitim programlarına katılımını sağlayın.

Bilginin, yaşlıların ve engellilerin özel ihtiyaçları doğrultusunda sunulduğundan emin olun.

- Yaşlılar ve engellilerin bilgilere erişebilmesini ve anlayabilmesini sağlamak için alternatif iletişim formatlarında, özelleştirilmiş içerikler hazırlayın. (Örneğin, Braille ile materyaller, büyük baskı, kolay okunabilir formatlar, işaret dili tercümesi, sesli açıklamalar ve videolar için altyazı gibi)
- İletişim kanallarını yaşlılar ve engellilerin iletişim tercihlerine uygun belirleyin, hedef kitlenin geri bildirimlerini alın.

Programların hazırlanması ve uygulanmasına yönelik katılım mekanizmaları oluşturun.

- Eğitim ve farkındalık programlarının tasarımında yaşlılar ve engellilerin katılımını sağlayacak uygun ortam ve mekanizmaları yaratın.
- Katılımın önündeki engelleri kaldıracak tedbirler alarak hedef kitlenin etkin katılımının sağlandığından emin olun.
- Eğitim programlarının tüm yaşlılar ve engellilerin farklılaşan zarar görübilirlikleri ve ihtiyaçlarına yönelik kapsayıcı olduğundan emin olun.
- Toplumun tüm kesimlerine yönelik eğitim ve farkındalık programlarında engelli ve yaşlı bireylere yönelik risklerin ve bilinçlendirmenin kapsandığından emin olun.
- Eğitim ve farkındalık programlarının temel hakları kapsayıcı şekilde ve hedef kitleyi güçlendirmeye yönelik tasarlandığından ve uygulandığından emin olun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

	Afet bilinci programları	1	<p>Farklı engellilik türleri ve yaşlara yönelik afet bilinci eğitimleri için içerikler hazırlandı? Eğitim materyalleri ve içerikler engelliler için uygun dil ve anlatım araçlarıyla oluşturuldu mu? Eğitim materyalleri yaşlılar için uygun dil ve metotla mı oluşturuldu? (Büyük harfler, sesli videolar vb.) Engellilere yönelik farklı materyaller, oyunlar ve videolar hazırlandı mı? Eğitimlerin hazırlanmasında engelli grupların ve STK'ların katılımı sağlandı mı? Eğitim içeriği farklı engellilik durumlarına yönelik konuları kapsıyor mu? İnsan yardım etiği ve korunma ilkeleri, temel insani yardım standardı afet bilinci eğitimlerinin bir parçası mı?</p>
	Erişim	2	<p>Afet bilinci eğitimlerinde farklı yaş ve cinsiyetten yaşlılar düşünülerek erişilebilir, güvenli alanlarda uygun dil ve anlatım araçlarıyla mı veriliyor? Afet bilinci eğitimlerinin hazırlanmasında toplulukların ve STK'ların katılımı sağlandı mı? Eğitimler, farklı engellilik durumlarına göre erişilebilir güvenli alanlarda mı veriliyor?</p>
	Programlara ve tatbikatlara katılım	3	<p>Eğitim programları engellilerin erişimine uygun yerlerde ve zamanlarda planlanıyor mu? Engelliler olası kırılmalıklarla ilgili tatbikat senaryolarında ve tatbikatlarda yer alıyor mu? Farklı engellilik durumları senaryolarda ve tatbikatlarda göz önünde bulunduruluyor mu? Tatbikatlarda resmi görevliler ve gönüllü ekipler engellilerin kırılmalıklara yönelik takip etmeleri gereken unsurlar konusunda teorik eğitimlerin üzerine uygulama yapma imkânı buluyor mu? Eğitim programları kurumlarda bulunan ve aileleriyle birlikte yaşayan yaşlılar gözetilerek uygun yerlerde ve zamanlarda planlanıyor mu? Yaşlı ve engellilerin bakım verenlerine yönelik konular eğitim programlarına dahil edildi mi? Eğitim programlarına bakım verenlerin etkin katılımı sağlanıyor mu?</p>

Tablo 11 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalığın Geliştirilmesi Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 2 Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalık Kontrol Listesi

ARAMA KURTARMA

Kırılgan gruplar, afet durumlarında özellikle savunmasız durumda olan bireylerdir ve arama kurtarma faaliyetleri bu gruplar için yaşamsal öneme sahiptir. Yaşlılar, engelliler, çocuklar ve hamile kadınlar gibi kırılgan gruplar, afetlerde fiziksel kısıtlılıklar, hareket güçlükleri veya bağımlılıkları nedeniyle kolaylıkla hareket edemeyebilirler veya zarar görme riski altında kalabilirler.

Arama kurtarma faaliyetleri sırasında kırılgan grupların özel ihtiyaçlarına dikkat edilerek, onları tehlikelerden uzaklaştırmak ve korumak için uygun önlemler alınmalıdır. Kırılgan grupların sınırlılıklarını, ihtiyaçlarını ve kapasitelerini bilerek hazırlanmış arama kurtarma faaliyetleri kırılgan grupların yaşamlarını kurtarmak ve zarar görmelerini önlemek için kritik bir rol oynar ve afet sonrası iyileşme sürecinde temel bir adım oluşturur.

Kırılgan gruplar perspektifinden arama kurtarma faaliyetlerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Kırılgan Grupların İhtiyaçları ve Hassasiyetleri:
 - Arama kurtarma faaliyetleri gerçekleştirilirken kırılgan grupların özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri dikkate alınması,
 - Arama kurtarma ekipleri, yaşlılar, engelliler, çocuklar ve hamile kadınlar gibi kırılgan grupların özel durumlarına duyarlı olması.
- Etik ve İnsani Prensiplere Uyum:
 - Arama kurtarma faaliyetleri ulusal ve uluslararası etik ve insan hakları prensiplerine uygun olarak yürütülmesi,
 - İnsan onuruna saygı, güvenlik ve gizlilik gibi konular ön planda tutulması.
- Eğitim ve İletişim Kuralları: Arama kurtarma ekipleri, kırılgan gruplarla çalışma ilkeleri, iletişim ve davranış kuralları konusunda özel eğitim almış olması.
- Medya İstismarına Karşı Tedbirler: Müdahale sırasında medyanın varlığının istismarlara yol açmaması için gerekli önlemler alınması.
- Cinsiyet Dengesi ve Kadın Personel İstihdamı: Arama kurtarma ekiplerinde daha fazla kadın personelin görevlendirilmesi teşvik edilmeli.
- *Kırılgan Gruplarla Özel Çalışan Ekiplerin Teşviki*: Akreditasyon süreçlerinde özellikle kırılgan gruplarla çalışan ekiplerin teşvik edilmesi ve desteklenmesi.

“

Afetten etkilenen herkesin, konusunda uzman ekiplerden, yetkin ve yeterli ekipmanlarla sağlanan arama kurtarma hizmetini, doğru zamanda ve hiçbir ayrımcılık görmeden alma hakkı vardır. (Afet Sırası Etik Prensipleri, European and Mediterranean Major Hazards Agreement (EUR-OPA))

”

Kadın Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma

Arama kurtarma operasyonlarında kadınların yaşam hakları başta olmak üzere temel haklarının gözetilmesi gerekmektedir. Arama kurtarma personeli insani yardım ilkelerini ve standartlarını bilmelidir; bu, insan haklarının ve insani değerlerin operasyonlarda gözetilmesine yardımcı olur.

Arama kurtarma kuruluşlarında cinsiyet eşitliğini teşvik eden politika ve uygulamalar geliştirilmelidir; bu, kadınların operasyonlara eşit katılımını sağlayabilir. Arama kurtarma ekiplerinde kadın gözlemciler veya danışmanlar ile kadın personelin görevlendirilmesi önemlidir; bu, kırılgan grupların ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasına ve karşılanmasına yardımcı olabilir.

Ayrıca arama kurtarma personelinin, kadınların afet durumlarında maruz kaldığı özel riskler ve ihtiyaçlar konusunda bilgi ve farkındalık sahibi olması, kadınlarla etkili iletişim kurma ve onlara destek sağlama becerilerine sahip olmaları önemlidir. Arama kurtarma çalışmalarında kadınların güvenliklerinin ve mahremiyetlerinin sağlanması ve arama kurtarma müdahaleleri sırasında medyanın varlığının hak ihlallerine yol açmamasına özen gösterilmesi önemlidir.

Aşağıdaki bölümde, arama kurtarmada kadınların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 11 Kadın Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Arama kurtarma personeli ve gönüllülerinin kapasitesini geliştirin.

- Arama kurtarma personelinin temel haklar ve kadın hakları konusunda bilgi sahibi olmasını sağlayın.
- Ekiplerde kadın- erkek eşitliğini teşvik eden politikaların gerçekleştirilmesini takip edin.
- Ekiplere kadın personel katılımını sağlayın.

Arama kurtarma faaliyetlerinde kadınlarla şeffaf ve uygun iletişim kurun.

- Kadınları arama kurtarma faaliyetlerine yönelik olarak doğru ve anlaşılır şekilde bilgilendirin.
- Kadınların alınan önlemlere katılımlarını sağlayın.

Arama kurtarma çalışmalarında kadınların mahremiyetine özen gösterin.

- Arama kurtarma faaliyetleri sırasında basınla ilişkilerin kadınların mahremiyetine saygılı şekilde yapıldığından emin olun.
- Faaliyetlerin insan onuruna uygun şekilde gerçekleştirilmesini sağlayın.

Cinsiyete duyarlı özel arama kurtarma müdahaleleri planlayın.

- Arama kurtarma faaliyetleri gerçekleştirirken kadınların farklılaşan ihtiyaçları ve hassasiyetlerini dikkate alın.

Arama kurtarma çalışmalarında kadın koruma tedbirlerini alın.

- Afet müdahalesi sırasında ve hemen sonrasında kadınların güvenliğinin sağlanması ve şiddetten korunmaları için gerekli önlemlerin alınmış olduğundan emin olun.
- Güvenlik ve şiddetin önlenmesine yönelik tedbirlerin ilgili paydaşlarla iş birliği halinde zamanında alınmasını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Arama Kurtarma Personeli	1	<p>Arama kurtarma personeli, temel insan hakları ve kadın hakları konusunda eğitimler aldı mı? Bu eğitimler, cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, cinsel taciz ve diğer kadın hakları konularını içeriyor mu? Arama kurtarma personeli, kadınların afet durumlarında maruz kaldığı özel riskler ve ihtiyaçlar konusunda bilinçli mi? Arama kurtarma personeli insani yardım ilke ve standartları konusunda bilgi sahibi mi? Arama kurtarma ekiplerine, kadın gözlemciler veya danışmanlar var mı? Personel, kadınlarla etkili iletişim kurma ve onlara destek sağlama niteliklerini kazanmış mı? Ekiplerde yeterli sayıda kadın görevlendirildi mi? Kadın hakları, kadın bakış açısı ve hassasiyeti ile müdahaleye yönelik kapasite geliştirme bir akreditasyon kriteri olarak kabul görüyor mu?</p>
 Kültürel kodlar, bölgesel ihtiyaçlar, davranış kuralları, insan onuruna saygı, güvenlik, gizlilik	2	<p>Ekipler, farklı kültürel grupların değerlerini, inançlarını ve davranışlarını anlamak için göreve gitmeden bilgilendiriliyor mu? Ekipler, kültürel farklılıkları anlamak ve uygun şekilde müdahale etmek için yerel toplum liderleri, STK'lar ve diğer paydaşlarla iş birliği yapıyor mu? Ekipler Sphere İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar Rehberi ve Temel İnsani Yardım Standardı başta olmak üzere uluslararası referanslara hâkim mi? Ekipler uluslararası afet etik prensipleri konusunda bilgi sahibi mi? Çok dilli ihtiyaca göre tercüman görevlendirildi mi?</p>
 Temel hakların gözetilmesi	3	<p>Tüm personel insanlık, ayırım gözetmemek, bağımsızlık ve tarafsızlık gibi insani ilkeler çerçevesinde hareket ediyor mu? Kurtarma operasyonları sırasında, kırılgan grupların temel haklarına saygı gösterilip gösterilmediği izleniyor ve değerlendiriliyor mu? Kurtarma ekipleri, operasyonlarını şeffaf bir şekilde yönetiyor mu? Karar alma süreçlerine katılan tüm taraflarla iletişim kuruluyor mu? İnsan onuruna yaraşır insani yardım uygulanıyor mu?</p>
 Kadınların güvenliği	4	<p>Kurtarma ekipleri, kurtarılan kadınların güvenliğini sağladı mı? Yaralıyı zararlı etkileşimlerden korunmak için güvenli bir alana taşıyarak sağlık ekipleri gelene kadar gerekirse polis veya güvenlik görevlilerinin desteği alındı mı? Kurtarılan kadınların mahremiyet haklarına saygı gösterildi mi? Kurtarılan kadınlarla iletişim kurularak ve aileleri veya yakınlarıyla iletişim kurulması sağlandı mı? Hastaneye sevkler prosedürlere uygun gerçekleştiriyor mu?</p>
 İletişimde istismarın engellenmesi	5	<p>Medya kuruluşlarının, afet haberciliğinde etik ilkeler belirlendi ve bu ilkeler medya kuruluşları ile paylaşıldı mı? Medya çalışanları afet haberciliği ve etiği konusunda eğitildi mi? Medya kuruluşlarının afet haberciliğini etik ilkelere uygun yapma durumları izleniyor ve gerektiğinde uyarı mekanizması işletiliyor mu? Enkazdan çıkarılan kişilerin görüntülerinin insan onuruna uygun olmayan biçimde izinsiz kullanılmaması için kurumlar arasında iş birlikleri sağlandı mı? Kadınların gizliliğine özen gösteriliyor mu?</p>

Tablo 12 Kadın Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 3 Arama Kurtarma Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma

Arama kurtarma ekipleri çocukların güvenliğini ve korunmasını sağlamak için, çocukların kayıp veya yaralı olabilecekleri alanlarda öncelikli ve çok hassas arama yapmalıdırlar. Çocukların hayatta kalması için çok küçük alanlar bile yeterli olabilir.

Arama kurtarma faaliyetleri sırasında çocukların temel haklarının korunması, güvenlik risklerinin azaltılması ve duygusal kırılganlıkların dikkate alınması için ekipler özel ekipmanlarla teknik eğitimler almalı ve çocuk psikolojisi konusunda bilgi sahibi olmalıdır.

Ekipler, kurtarma faaliyetleri sırasında çocukların aileleriyle de sık sık iletişim kurarak onları bilgilendirmeli ve sürece dahil etmelidirler. Arama kurtarma faaliyetleri sırasında çocukların güvenliğini en üst düzeyde koruyacak tedbirler alınmalıdır. Çocuk istismarını önlemek, mahremiyetlerini korumak ve adil bir süreç izlemek çocukların üstün yararını gözetmek için çok önemlidir.

Arama kurtarma faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması süreçlerinde çocuk hakları perspektifi entegre edilmelidir. Bu sayede arama kurtarma operasyonlarında çocukların temel hakları gözetilebilir. Arama kurtarma faaliyetleri sırasında ekiplerin, çocukların farklı ihtiyaçları, hassasiyetleri ve koruma riskleri hakkında bilgi ve farkındalık sahibi olmaları önemlidir.

Afet sonrası kayıp veya yaralı çocukların enkaz altından çıkarılırken, fiziksel ve duygusal güvenliklerinin en yüksek seviyede sağlanması gerekmektedir. Ekipler, operasyon sırasında sağlık ekiplerine veya ailelere çocukları teslim ederken belirlenen kriterlere tam olarak uymalıdır.

Ayrıca, çocuk kaçakçılığı, çocuk istismarı gibi risklerin en aza indirilmesi ve çocukların mahremiyetinin korunması önemlidir. Kayıp çocukların mümkün olan en kısa sürede aileleriyle bir araya getirilmesi de ana hedeflerden biri olmalıdır.

Aşağıdaki bölümde, arama kurtarmada çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 12 Çocuk Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Arama kurtarma çalışmalarında çocuk koruma ve güvenlik tedbirlerini anın.

- Afet alanında çocukları kötü muamele, istismar, ihmal, şiddet ve ayrımcılığa karşı koruyucu tedbirlerin alındığından emin olun.
- Çocuk haklarını güvenceye alan tedbirleri planlayın ve hayata geçirin.
- Kurtarılan çocukların güvenlik ve mahremiyetini sağlayın ve görüntülerinin paylaşılmamasına yönelik tedbirleri alın.

Arama kurtarma faaliyetlerinde çocuklara özel riskleri (kaçırılma, kaybolma vb.) göz önünde bulundurun.

- Kaybolma, kaçırılma, aileden ayrı düşme, fiziksel ve duygusal zarar görülebilirliklerin farkında olun.
- Kurtarma sonrası refakatsiz çocukların prosedürlere uygun şekilde ilgili ve sorumlu paydaşlara teslim edildiğinden emin olun.
- Bu özel risklere yönelik önlemlerin ilgili paydaşlarla birlikte alındığına emin olun.

Çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik halini geliştirmek/ sağlamak için tedbirler alın.

- Arama kurtarma operasyonlarının çocukların ruhsal ve fiziksel iyilik hallerini önceleyin.
- Hem afetten etkilenen hem de tanıklık eden çocukların ikincil travma yaratacak her türlü iletişim, bilgi, görüntüye maruz kalmadığından emin olun.
- Ruhsal ve fiziksel iyilik hallerine yönelik yeterli ekipman ve uzman personel bulundurun.

Arama kurtarma çalışmalarında bilgilendirmeyi çocuklar için erişilebilir tasarlayın.

- Arama kurtarma ekiplerinin çocuklara uygun iletişim kurmak konusunda farkındalıkları ve becerileri olduğundan emin olun.
- Operasyon sırasında enkaz altındaki çocukların ailelerine destek sağlayın ve onlarla iş birliği yapın.
- Arama kurtarma personelinin çocukların farklılaşan ihtiyaçları, hassasiyetleri, güvenlik ve koruma riskleri, afet psikolojisi, arama kurtarma etiği konularında kapasitesini geliştirin.
- Afet müdahalesi sırasında çocuklarla iletişim kuran kurtarma ekiplerinin çocuk psikolojisi ve iletişim becerilerini geliştirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Arama kurtarma personeli</p>	<p>1</p>	<p>Arama kurtarma personeline, çocuk hakları konusunda düzenli eğitimler veriliyor mu? Arama kurtarma personeli, çocukların güvenliğini tehlikeye atabilecek durumlardan kaçınıyor ve onları koruyacak tedbirleri alıyor mu? Ekipler, çocuk psikolojisi ve travma sonrası stres bozukluğu gibi konularda bilgi sahibi mi? Ekiplere, çocukların ihtiyaçlarını daha iyi anlamak ve doğrudan destek sağlamak için çocuk koruma konusunda uzman gözlemciler dâhil edilmiş mi? Arama kurtarma personeli çocuklar konusunda farklı kurumlarla nasıl iş birliği geliştireceği bilgisine sahip mi?</p>
 <p>Çocukların fiziksel ve duygusal güvenliği</p>	<p>2</p>	<p>Çocuğu zararlı etkileşimlerden korunmak için güvenli bir alana taşıyarak sağlık ekipleri gelene kadar gerekirse polis veya güvenlik görevlilerinin desteği alındı mı? Enkazdan çıkarılan çocuklara yönelik kayıt ve belgeleme sistemleri oluşturuldu mu? Çocukların onayı ya da kesin kanıtlar olmadan çocukların kimseye teslim edilmemesi ilkesinden hareketle böyle durumlarda resmi makamlardan destek istendi mi? Ekipler, çocukların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını anlamak için çocuk psikolojisi ve gelişimi konusunda eğitim aldılar mı? Çocukların mahremiyetini sağlamaya yönelik tüm tedbirler alındı mı? Afad Arama kurtarma ekipleri, çocukların ailelerine ya da yetkililere teslim edilene dek kalacakları güvenli bölgeler oluşturuyor mu? Çocukların rızası ya da yasal belgeler olmadan çocukların ailelerine veya yetkililere teslim edilmemesi gerektiği ekip üyeleri tarafından biliniyor mu? Çocukların güvenli bir şekilde korunması ve bakımı için gerekli önlemler alınıyor mu? Kurtarma ekipleri, çocuk kaçakçılığı, istismar ve diğer risklerin önlenmesi için belirlenmiş protokolleri uyguluyor mu?</p>
 <p>Çocuklarla iletişim</p>	<p>3</p>	<p>Afetin son durumu ve arama kurtarma ile ilgili duyurular çocuklar için uygun mu? Bilgilendirme süreci için sessiz ve güvenli bir ortam oluşturuldu mu? Çocukların bilgilendirme sürecinde ebeveynlerin ve eğitimcilerin aktif bir rol oynamaları sağlanıyor mu? Arama kurtarma çalışmaları sırasında çocukların bilgilendirmesine ihtiyaç duyulduğunda bu çocuk koruma hassasiyeti ile yapılıyor mu?</p>
 <p>Aile birleşimi</p>	<p>4</p>	<p>Kayıp çocukların bulunması ve ailesiyle birleştirilmesi için ilgili kurumlar arasında hızlı iletişim ve koordinasyon sağlanıyor mu? Çocukların aileleriyle birleşmesi sürecinde kimlik doğrulama prosedürleri titizlikle uygulanıyor mu? Çocuklara ve ailelerine psiko-sosyal destek sağlanıyor mu? Aile birleşimi için ilgili kurumlar arasında eşgüdüm sağlanıyor mu?</p>
 <p>İletişimde istismarın engellenmesi</p>	<p>5</p>	<p>Medya kuruluşlarının, afet habercisinde etik ilkeler belirlendi ve bu ilkeler medya kuruluşları ile paylaşıldı mı? Medya çalışanları afet haberciliği ve etiği konusunda eğitildi mi? Enkazdan çıkarılan çocukların görüntülerinin insan onuruna uygun olmayan biçimde izinsiz kullanılmaması için kurumlar arasında iş birlikleri sağlandı mı? Çocukların gizliliğine ve mahremiyetine özen gösteriliyor mu?</p>

Tablo 13 Çocuk Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 3 Arama Kurtarma Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma

Engelliler ve yaşlılar, fiziksel ve diğer sınırlılıkları nedeniyle kolayca yaralanabilirler veya hareket kabiliyetleri kısıtlı olduğu için güvenli alanlara erişmekte zorluk yaşayabilirler. Öte yandan arama kurtarma ekipleri de engelli ve yaşlılara mevcut sınırlılıklarından dolayı ulaşmakta zorlanabilirler. Bu nedenle, kurtarma ekiplerinin özellikle engelliler için önceden planlamalar yapması ve teknik ekipmanlar bulundurması gerekmektedir. Ayrıca, yaşlıların ve engellilerin düzenli ilaç kullanımı veya özel ekipmanlar gibi tıbbi ihtiyaçları olabilir; bu ihtiyaçların karşılanması için kurtarma ekiplerinin gerekli bilgi ve becerilere sahip olması da önemlidir. Afetlerin yol açtığı stres ve travmayı daha yoğun yaşayabilecek olan yaşlılar ve engelliler için, kurtarma ekiplerinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik destek sağlamaları, doğru iletişim kurma becerisi geliştirmeleri kritik öneme sahiptir.

Arama kurtarma faaliyetlerinin planlanması ve uygulanması süreçlerine yaşlı ve engelli arama kurtarma faaliyetlerine yönelik olarak erişim sınırlılıklarının aşılması, yaşlılar ve engellilerin mahremiyetinin korunması ve medyanın varlığının istismarlara yol açmaması ve yaşlı ve engellilerin ve yaşlıların fiziksel ve zihinsel olarak güvenliklerinin korunması gerekmektedir.

Aşağıdaki bölümde, arama kurtarmada yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 13 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Arama kurtarmada koruma ve güvenlik tedbirlerini alın.

- Yaşlılar ve engellilerin fiziksel ve psikolojik güvenliğini sağlamaya odaklanın.
- Koruma ve sağlık riskleri dikkate alınarak gerekli tedbirlerin belirlendiğinden emin olun.
- Tedbirleri yaşlıların ve engellilerin hassasiyetlerine dikkat ederek uygulayın.

Yaşlıların ve engellilerin ruhsal ve fiziksel iyilik halini önceleyin.

- Arama kurtarma operasyonlarının yaşlıların ve engellilerin ruhsal ve fiziksel iyilik hallerine yönelik tedbirleri alın.
- Bu tedbirleri önceleyerek tedbirlerin yeterli ekipman ve uzman personel tarafından yapılmasını sağlayın.

Yaşlıların ve engellilerin erişilebilirliği için gerekli önlemleri alın.

- Yaşlılar ve engellilerin kurtarma operasyonlarına erişimini kolaylaştırmak için önlemler alın.
- Operasyonların fiziksel ve iletişim açısından yaşlı ve engelli dostu olmasını sağlayın.

Yaşlılar ve engellilerle iletişimde özel ihtiyaçları ve hassasiyetlerine dikkat edin.

- Ekiplerin yaşlılar ve engellilerle iletişim kurmak için işaret dili vb. araçları öğrenmesini sağlayın.
- Yaşlılar ve engellilerle iletişim ve bilgilendirmelerde ihtiyaçlarına uygun iletişim araçları ve yöntemleri kullanın.
- Arama kurtarma personelinin yaşlı ve engellilerin farklılaşan ihtiyaçları, hassasiyetleri, güvenlik ve koruma riskleri, afet psikolojisi, iletişim, arama kurtarma etiği konularında kapasitesini geliştirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Arama kurtarma personeli	1	<p>Profesyonel ve gönüllü tüm ekipler, engelli ve yaşlı hakları konusunda düzenli eğitimler alıyor mu? Kurtarma faaliyetlerinde, engelli bireylerin farklı ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli önlemler alınıyor mu? (enkaz altındaki engellilerle alternatif iletişim kurma yöntemlerinin geliştirilmesi vb.) Ekiplerde engelli bireyleri anlayan ve destekleyen uzmanlar veya danışmanlar var mı? Personel yaşlıların hareket görme veya işitme zorlukları gibi özel ihtiyaçlarının farkında mı? Arama kurtarma ekiplerinde işaret dili bilen personel var mı?</p>
 Engellilerin ve yaşlıların güvenliği	2	<p>Engelli bireylerin durumu öncelikli olarak ele alınır. Kurtarma operasyonları sırasında buna özel dikkat gösteriliyor mu? Engellinin yerinin tespiti için yerel kişilerden bilgi ve destek alındı mı? Engelli bireylerin enkaz altından çıkarılması için özel ekipmanlar kullanılarak erişilebilirlik sağlandı mı? Engelli ve yaşlıların sağlık durumlarına yönelik acil tıbbi müdahaleler hemen yapıldı mı? Engelli bireylerin mahremiyet haklarına saygı gösterilerek kişisel bilgileri gizli tutuldu mu? Engelli ve yaşlı bireylerin güvenliği için özel önlemler alındı mı? Kurtarma operasyonları sırasında engellilerin ve yaşlıların çevresinin güvenliği sağlandı ve zararlı etkileşimlerden korunmaları için gerekli tedbirler alındı mı? Yaralı/zararlı etkileşimlerden korunmak için güvenli bir alana taşıyarak sağlık ekipleri gelene kadar gerekirse polis veya güvenlik görevlilerinin desteği alındı mı? Hastaneye sevkler prosedürlere uygun gerçekleştiriyor mu?</p>
 Yaşlılarla ve engellilerle iletişim	3	<p>Bilgilendirme materyalleri, yaşlıların engellilerin farklı ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlandı mı? Örneğin, işitme engelliler için işaret dili videoları veya altyazılı içerikler, görme engelliler için sesli kitaplar veya Braille alfabesiyle hazırlanmış metinler vb. Bilgilendirme süreci, görsel, işitsel ve dokunsal duyu kullanarak çoklu yapılandırıldı mı? Örneğin, işitme engelliler için yazılı veya görsel iletişim, görme engelliler için dokunsal veya sesli iletişim yöntemleri. Bilgilendirme süreci, engellilerin ve yaşlıların kendilerini güvende hissedebilecekleri ve rahatça iletişim kurabilecekleri bir ortamda gerçekleştirildi mi? Engelli bireylerin bilgiyi anladıklarından ve ihtiyaçlarının karşılandığından emin olmak için sürekli geri bildirim alındı mı?</p>

Tablo 14 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Arama Kurtarma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 3 Arama Kurtarma Kontrol Listesi

TAHLİYE ve YERLEŞTİRME

Tahliye aşamasında kadınlar, çocuklar engelliler ve yaşlılar süreçlerden çok daha fazla etkilenirler. Koruma riskleri artar, sosyal bağları kopabilir. Bu onları daha da kırılgan durumda bırakabilir. Tahliye sırasında kadınların mahremiyetlerinin korunması, hijyen ihtiyaçları, hamilelik ve doğum, emzirme, çocuk ve aile büyüklerinin bakımı gibi farklılaşan yükleri iyi yönetilmelidir. Tahliye sırasında çocukların kaybolma ve şiddet ve kötü müdahaleye maruz kalma riski artabilir.

Engelliler ve yaşlılar ailelerinden kopabilir ya da sürekli kullanmak zorunda oldukları sağlık ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda kalabilirler. Tahliye süreçleri bu kırılganlıkları göz önünde bulundurarak belli hassasiyetlerle planlanmalı ve uygulanmalıdır.

Kırılgan gruplar perspektifinden tahliye ve güvenli alanlarla yerleştirme çalışmaları sırasından dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Tahliye hakkında bilgilendirme:
 - Zorunlu tahliye durumunda tahliyenin sebepleri, tahliye edilmemesi halinde karşılaşılabilecek riskler ve tahliye planlarına yönelik bilgilerin açık ve şeffaf bir dil ile tahliye öncesinde anlatılması,
 - Tahliye duyurularının ve bilgilendirmelerin kırılgan grupların erişimine uygun şekilde düzenlenmesi ve yapılması.
- Sosyal Ağlar: Tahliyeler planlanırken kırılgan grupların güvende hissetmemelerini sağlayacak sosyal ağların, aile, komşu, arkadaş ilişkilerinin yeniden tahsisine özen gösterilmesi.
- Kırılgan grupların özel ihtiyaçları ve katılım:
 - Tahliyesi sırasında kırılgan grupların özel ihtiyaçları ve hassasiyetlerinin gözetilmesi,
 - Tahliye ve güvenli alanda yerleştirme çalışmaları sırasında kırılgan grupların alışkanlıkları, kültürel kodları, bölgesel ihtiyaçlarının dikkate alınması,
 - Yerleştirme planları ve yerleştirmeler yapılırken kırılgan grupların katılımına imkân sağlanması.
- Koruma ve Temel Haklar:
 - Tahliye sırasında ve yerleşilecek bölgelerde kırılgan grupların koruma ve güvenlik risklerinin oluşmaması için gerekli tedbirlerin alınması,
 - Tahliye ve yerleştirme sırasında temel haklara yönelik hizmetlerin devamlılığının sağlanması.

“

Afet riskleri nedeniyle gerçekleşen zorunlu tahliye süreçlerinde kırılgan grupların özel hassasiyetlerini gözetilen, doğru, zamanında ve anlaşılır bilginin verilmesi, duyuruların erişilebilir olması hayat kurtarıcıdır.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme

Afet riskleri nedeniyle gerçekleşen tahliye ve yerleştirme çalışmaları sırasında kadınların maruz kaldığı riskler artabilir. Kadınların alışkın oldukları sosyal ağlar kopabilir, yalnız seyahat etmek, güvensiz yerlerde barınmak zorunda kalmak gibi nedenlerle güvenlik riskleri oluşabilir. Hamile veya doğum riski taşıyan kadınlar tahliye sırasında öncelikli olarak tıbbi desteğe ihtiyaç duyabilirler. Tahliye merkezlerinde veya barınma alanlarında çocukların bakımı için uygun koşulların sağlanması zorlaşabilir. Bulunduğu güvenli alanı ve evini geride bırakmak kadınların kendilerini güvende hissetmemelerine ve sürekli tedirginlik duymalarına neden olabilir. Acil psiko-sosyal destekler, yerleşilen bölgede güvenlik güçlerinin varlığı, aydınlatma düzenlemeleri gibi tedbirler kadınların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olur. Tahliye ve geçici yerleşim alanlarında kadınların cinsel taciz veya şiddet durumlarında kime başvurabilecekleri konusunda bilgilendirilmeleri bu tür risklerle mücadelede önemli bir araçtır. Tahliye ve barınma süreçlerinde kadınların liderlik rolleri üstlenmeleri ve karar alma süreçlerine dahil edilmeleri ihtiyaçların doğru belirlenmesi, değişen ihtiyaçların takibi ve güvenlik gibi konularda etkin kararların alınmasını sağlar.

Tahliye sürecinde ve yerleşme alanlarında kadınların temel hak ve hizmetlere erişiminin ivedilikle sağlanması ve kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Tahliye ve yerleştirme sırasında kadınların mahremiyetine özen gösterilmesi için gerekli tedbirlerin alınması, tahliye sırasında hamile, lohusa ve emziren kadınların beslenme, mahremiyet ve sağlık tedbirlerinin alınması önceliklendirilmelidir. Ayrıca, kadınların tahliye sırasında ortaya çıkabilecek kötü muamele, cinsel taciz gibi koruma riski yaratabilecek güvenlik boşluklarının giderilmesine ve koruma altında ya da boşanma süreçleri devam eden kadınların tahliyeleri sırasında özel koruma ve gizlilik tedbirlerinin alınmasına özen gösterilmelidir.

Aşağıdaki bölümde, tahliye ve yerleştirmede kadın temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 14 Kadın Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Tahliyeler ve yerleştirmeler sırasında kadınları korumaya yönelik önleyici ve müdahale tedbirlerini alın.

- Tahliye ve yerleştirmeler sırasında doğabilecek cinsel taciz, şiddet olayları, kötü muamele ve istismar gibi risklere dikkat edin.
- Bu risklerin önlenmesi için uygun tedbirleri alın.
- Tahliye aşamasında koruma altında ya da boşanma süreçleri devam eden kadınlar için gizlilik tedbirlerine dikkat edin.

Cinsiyete duyarlı öz bakım ve hijyen tedbirlerinin alındığından emin olun.

- Tahliye ve yerleştirmede özel tuvalet ve duş alanları gibi mahremiyetin korunmasını sağlayacak tesislerin yerleşilen alanlarda oluşturun.
- Kadınların öz bakım ve hijyen ihtiyaçları konusunda farkındalık yaratın.
- Hijyen koşullarının zayıflaması nedeniyle doğabilecek sağlık sorunlarının giderilmesi için koruyucu ve önleyici tedbirleri planlayın.

Sosyal desteklerin devamlılığı ve kadınların bakım yüklerinin azaltılmasına yönelik tedbirleri alın.

- Tahliyeler sırasında aile bağlarının, komşuluk, mahallelilik gibi sosyal ağların temin edilmesi için planlamaları yapın.
- Kadınların çocuk ve yaşlı aile üyelerine verecekleri bakım desteğinin hafifletilmesi için profesyonel destek hizmetlerinin sağlayın.

Tahliye ve yerleştirmelerde açık, anlaşılır ve net iletişim ve bilgilendirme sağlayın.

- Tahliye konusundaki bilgilendirmelerin kadınların erişimine uygun yöntemde ve formatta hazırlayın.
- Kadınların bilgiye tam ve eksiksiz erişiminin sağlamak için uygun iletişim kanallarını kullanın.

Tahliye sürecine kadın katılımı ve temsili sağlayın.

- Tahliyeler sırasından ve yerleşilen güvenli alanlarda kadın liderler, topluluklar, STK'lar aracılığı ile kadınların görüş ve fikirlerinin alın.
- Kadınların karar süreçlerinde yer alabilmeleri için gerekli mekanizmaların ve iş birliklerini kurun ve işletin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

	Özel ihtiyaç ve hassasiyetler	1	<p>Tahliyeden sorumlu personel kadınların özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Tahliye sırasında kadınların hijyen ihtiyaçları göz önünde tutularak gerekli olabilecek hijyen malzemeleri hazırda tutuluyor mu?</p> <p>Tahliye görevlileri arasında kadın personel de bulunuyor mu?</p> <p>Tahliye sırasında düzenli kayıt yaş ve cinsiyet duyarlı bir şekilde yapıldı mı? Kayıtlarda kimin nereye tahliye edildiği belirtiliyor mu?</p> <p>Tahliye sırasında aile ve mahalle vb. sosyal bağları koruyacak planlamalar yapıldı mı?</p>
	Tahliye bölgelerinde temel hizmetlere erişim	2	<p>Tahliye edilen bölgede sağlık, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlar uygun standartlarda sağlanıyor mu?</p> <p>Kadınların cinsel sağlığına ve üreme sağlığına yönelik ihtiyaçlarının karşılanması için uygun sağlık hizmetleri sunuluyor mu? Örneğin, Doğum kontrolü, gebelik bakımı, emzirme danışmanlığı vb.</p> <p>Acil psiko-sosyal destek için gerekli personel mevcut mu?</p>
	Koruma ve güvenlik	3	<p>Koruma altında olanlar için tahliyeler ayrı planlanıyor mu?</p> <p>Yerleşim alanlarında koruma ve güvenlik tedbirleri alınıyor mu?</p> <p>Tahliye bölgelerinde yeterli ışıklandırma ve güvenlik personeli görevlendiriliyor mu?</p> <p>Tahliye bölgelerinde risk oluşturabilecek fiziksel tehditler için tedbirler alınıyor mu?</p>
	Su, sanitasyon, hijyen	4	<p>Kişisel hijyen malzemeleri gibi temel ihtiyaçları karşılayacak ekipmanlar dağıtıldı mı?</p> <p>Kadınlar için ayrı tuvalet ve duş alanları belirlendi mi?</p> <p>Ortak tuvalet ve duş alanlarına giden yollar yeterince aydınlatılıyor ve güvenlik personeli 7/24 çalışıyor mu?</p> <p>Yeterli su ve sanitasyon sağlanabiliyor mu?</p>
	Bakım yükü	5	<p>Bakım desteği için eğitilmiş personel ve gönüllü desteği sağlanıyor mu?</p> <p>Kadınların çocuklarına ve aile büyükleriyle ilgilenmeleri nedeniyle artan bakım yükünün hafifletilmesi için tedbirler alındı mı?</p>
	Bilgilendirme	6	<p>Anons ve siren sistemleri kuruldu mu?</p> <p>Mahalle muhtarları, imam, öğretmenler ve mahallelerde etkin kadın liderler süreçlere dâhil edildi mi?</p> <p>Bölgesel farklılıklar düşünülerek çok dilli bilgilendirmeler yapıldı mı?</p> <p>Tahliyeye yönelik gerekli bilgilendirmeler yazılı ve sözlü olarak yapıldı mı?</p> <p>Tahliye olmaması durumunda oluşabilecek riskler anlatıldı mı? Örneğin, yangın, sel, fırtına vb.</p>

Tablo 15 Kadın Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme Doğrulama Soruları Örnekleri Detaylı sorular için Bknz. EK 4 Tahliye ve Yerleştirme Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme

Afet riskleri nedeniyle gerçekleşen zorunlu tahliyeler sırasında çocuklar, kalabalık ve güvenli olmayan ortamlarda kaybolma veya ailelerinden ayrılma gibi güvenlik riskleriyle karşı karşıya kalabilirler. Aniden evlerini terk etmek, bilinmeyen bir ortama gitmek ve belirsizlikle karşı karşıya kalmak, çocuklarda endişe, korku ve travmaya neden olabilir. Tahliye sırasında çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında, sıkıntılar yaşanabilir. Tahliye merkezlerinde veya geçici barınma alanlarında eğitim ve oyun imkanlarının sınırlı olması, çocukların normal gelişimine zarar verirken, hijyen koşullarının yetersiz olması, çocukların sağlık riskleriyle karşı karşıya kalmasına neden olabilir. Bazı çocuklar, özel ihtiyaçlar veya gelişimsel ihtiyaçlar içinde olabilir, tahliye süreci bu ihtiyaçların karşılanmasını zorlaştırabilir.

Tüm bu riskler çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerini tehdit eder, bu nedenle, zorunlu tahliyeler sırasında çocukların özel ihtiyaçlarının ve korunmalarının gözetilmesi, çocukların güvenliği, sağlığı ve iyilik hali için uygun önlemlerin alınması, çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması büyük önem taşır.

Aşağıdaki bölümde, tahliye ve yerleştirmede çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 15 Çocuk Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocuk koruma ve güvenlik önlemlerini alın.

- Çocukları kötü muamele, istismar, ihmal, şiddet ve ayrımcılığa karşı koruyun.
- Çocuk haklarını güvenceye alan tedbirlerin belirleyin ve uygulayın.

Tahliye ve yerleştirmede çocuğun üstün yararını gözetin

- Çocukların her zaman fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan güvende olmasının sağlayın.
- Kızlar ve oğlanlar için farklı yaş gruplarına göre değişen ihtiyaçların ve risklerin belirlendiğinden ve müdahale planlamalarının yapıldığından emin olun.
- Planlar doğrultusunda uygun tedbirlerin alınmasını sağlayın.

Çocuğun aile birliğinin ve sosyal ağların korunmasını sağlayın.

- Tahliye ve yerleştirme süreçlerinde ailelerin bir arada tutulmasını sağlayın.
- Aileler arası iletişimin destekleyin, çocukların okul, mahalle gibi sosyal ağlarının devamlılığı için özen gösterin.

Çocukların tahliye ve yerleştirmede temel hizmetlere erişiminden emin olun.

- Tahliye ve güvenli alanlarda, çocukların temel haklarına erişimini sağlayan hizmetlerin sunulduğundan emin olun.
- Çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri ve oyun alanlarına erişimlerinin sağlanması için planlamaları yapın ve uygulayın.
- Çocukların fiziksel sağlıklarının korunması için aşılar, tıbbi muayeneler ve diğer koruyucu sağlık tedbirlerini alın. Sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlayın.
- Güvenli evden ayrılma ve tahliyenin yaratabileceği travmayı azaltmak ve hayatı olabildiğince normal akışına çekebilmek için uygun psiko-sosyal destekler sunun.
- Psiko-sosyal desteklerin tüm çocuklar için erişilebilir olmasını sağlayın.

Kapsayıcılık yaklaşımı ile çocukların aktif katılımını sağlayın.

- Tahliye ve yerleştirme süreçlerinde kapsayıcı şekilde çocukların fikirlerini ve isteklerini dikkate alın
- Çocukların katılımlarının teşvik edilmesi için mekanizmaların oluşturun ve çocukların etkin katılımını destekleyin.

Tahliye personelinin çocukların özel ihtiyaçlarına yönelik kapasitesini geliştirin.

- Tahliye personelinin kızların ve oğlanların farklılaşan kırılganlıkları, ihtiyaçları, riskler ve tehditler hakkında bilgili olmalarını sağlayın.
- Personelin çocuklarla iletişim becerilerini geliştirin, çocuklar için iletişimde yetkin personel görevlendirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Özel ihtiyaç ve hassasiyetler	1	Tahliyeden sorumlu personel çocukların özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi mi? Çocukların koruma risklerine yönelik tedbirler planlandı mı? Tahliye edilen bölgelerde oluşabilecek koruma risklerine karşı koruma çalışanları görevlendirildi mi? Tahliyenin travmatik etkilerini azaltmak için koruma çalışanları birlikte hareket ediyor, travmatik etkiyi azaltacak yöntemler konusunda destek alınıyor mu? Tahliye sırasında çocukların kaybolma, kaçırılma, taciz, şiddet ve organ ticareti risklerinin oluşmaması için azami tedbirleri alındı mı?
 Temel hizmetlere erişim	2	Tahliye edilen bölgede planlanan konaklama süresine göre geçici çadır okul ya da kreşler ve oyun alanları hemen devreye alındı mı? Tahliye alanlarında çalışan tüm personel çocuk koruma riskleri ve tehlikelerine karşı farkındalık eğitimi aldı mı? Oluşabilecek koruma vakalarında süreçler iyi tanımlandı ve yönlendirme mekanizmaları kuruldu mu?
 Su, sanitasyon, hijyen	3	Kızlar ve oğlanlar için ayrı ayrı duş ve tuvalet alanları belirlendi mi? Çocukların ortak kullanılan tuvalet alanlarına aksam saatlerinde refakatsiz gitmemeleri için gerekli bilgilendirmeler yapıldı ve tedbirler alındı mı? Yeterli su ve sanitasyon sağlanabiliyor mu?
 Aile bütünlüğü	4	Çocuklar ve ailelerine yönelik veriler doğru tutuldu mu? Veri doğruluğu için sistem geliştirildi mi? Tahliye sırasında çocukların ailelerini kaybetmemelerine özen gösteriliyor mu? Refakatsiz çocuklar için özel koruma tedbirleri alındı mı?

Tablo 16 Çocuk Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme

Detaylı sorular için Bknz. EK 4 Tahliye ve Yerleştirme Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme

Yaşlılar ve engelliler genellikle fiziksel olarak daha kırılgan oldukları için, tahliye sırasında hareket etmekte zorlanabilirler. Merdiven inip çıkmak, uzun mesafe yürümek gibi fiziksel zorluklar tahliye süreçlerinin yavaşlamasına neden olabilir. Afet riskleri nedeniyle gerçekleşen acil tahliyelerde düzenli ilaç kullanan veya tıbbi cihazlara ihtiyacı olan bireylerin tahliye sırasında bu ihtiyaçların karşılanması zor olabilir. Evlerini terk etmek, bilinmeyen bir ortama gitmek ve belirsizlikle karşı karşıya kalmak, yaşlılarda ve engellilerde adaptasyon zorluklarına neden olabilir, kaygı ve korku duyabilir, uyarı ve yönlendirmelere kendilerini kapatabilirler. Tahliye merkezleri ve geçici barınma alanları, yaşlılar ve engelliler için erişilebilir olmayabilir. Yaşlı ve engellilerin, tahliye sırasında karşılaşılabilecekleri diğer bir sorun sosyal izolasyon riskidir. Aile üyelerinden ayrılmak, tanıdık ortamlardan uzaklaşmak ve toplumla iletişim kesintisi yaşamak, bu kişilerde yalnızlık ve endişe hislerine yol açabilir. Tahliye merkezlerinde hijyen koşullarının yetersiz olması, yaşlılar ve engelliler için sağlık risklerini artırabilir. Özellikle bağışıklık sistemi zayıf olan yaşlılar ve engelliler, enfeksiyonlara karşı daha savunmasız olabilirler. Tahliye planları yapılırken, bu grupların ihtiyaçlarının ve zorluklarının dikkate alınması, gerekli desteğin planlanması, gereken kapasitenin yaratılması ve alınan tedbirlerin uygulanması hayati öneme sahiptir.

Aşağıdaki bölümde, tahliye ve yerleştirmede yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 16 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Yaşlı ve engellilerin erişilebilirlik sorunlarına yönelik önlemleri alın.

- Tahliye merkezleri ve geçici barınma alanlarının yaşlı ve engelli dostu olması için mümkün olan fiziksel düzenlemeleri yapın.
- Tahliye bilgilendirmelerinin açık ve şeffaf bir dil ve yöntem ile yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle yapın.
- Yaşlıların ve engellilerin tahliye ve yerleştirmeye yönelik bilgilendirmeye erişimini sağlayın.

Tahliyelerin yaşlı ve engelliler için sosyal izolasyon yaratmamasına özen gösterin.

- Tahliye sırasında yaşlıların ve engellilerin aileleri ile bir arada tahliye etmeye dikkat edin.
- Komşuluk, arkadaşlık gibi sosyal bağlarının devamlılığı için özen gösterin.
- Yalnız yaşlılar için sosyal izolasyon riskine yönelik koruyucu tedbirlerin alın.

Yaşlılar ve engellilerin sağlık risklerine yönelik gerekli tedbirleri alın.

- Sağlık riski yaratabilecek tehlikelerin belirleyin gerekli tedbirlerin alın.
- İhtiyaç duyulan ilaç ve tıbbi malzemenin devamlılığını sağlayın. Veriye dayalı yöntemlerden yararlanın.
- Tahliye bölgelerinde ortak kullanılan tuvalet ve duş alanlarının temiz ve engellilerin kullanımına uygun tasarlayın.

Temel haklara yönelik hizmetlerin devamlılığını temin edin.

- Tahliye ve yerleştirme sürecinde yaşlı ve engellilerin ihtiyaç duyacağı temel hizmetlerin devamlılığından emin olun.
- Yaşlıların ve engellilerin tahliye ve yerleştirme sürecinde sağlık, beslenme, barınma gibi temel hak ve hizmetlere erişilebilirliklerinin sağlayın.

Yaşlıların ve engellilerin korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alındığından emin olun.

- Tahliyeler sırasında yaşlı ve engelli bireylerin güvenliği ve şiddetten korunması için gerekli önlemlerin planlayın.
- Güvenlik ve şiddet durumunda ilgili paydaşlarla zamanında ve etkin müdahaleleri gerçekleştirin.

Tahliyede görevli personelin yaşlılar ve engellilerin özel ihtiyaçlarına yönelik kapasitelerini geliştirin.

- Tahliye personelinin yaşlılar ve engellilerin kırılganlıkları, ihtiyaçları, karşılaşılabilecekleri riskler ve tehditler hakkında farkındalık ve bilgi sahibi olmasını sağlayın.
- Yaşlı ve engellilerle iletişim kurmak için empati sahibi ve özel dil (işaret dili vb.) olan personeller görevlendirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Özel ihtiyaç ve hassasiyetler	1 <p>Tahliyeden sorumlu personel yaşlıların ve engellilerin özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi mi? Tahliye sürecinde yaşlıların ve engellilerin düzenli kullandıkları ilaçlar ve sağlık ekipmanlarının da kendileriyle birlikte gönderilmesi için gerekli planlamalar yapıldı mı? Tahliye sırasında düzenli kayıt yaş ve cinsiyet duyarlı bir şekilde yapıldı mı? Kayıtlarda kimin nereye tahliye edildiği belirtiliyor mu? Tahliye sırasında yaşlılar ve engelliler için uygun araçlar belirlendi mi? Tahliye sırasında aile ve mahalle vb. sosyal bağları koruyacak planlamalar yapıldı mı?</p>
 Tahliye bölgelerinde temel hizmetlere erişim	2 <p>Tahliye bölgelerinde temel hizmetlerin devamlılığı sağlandı mı? Tahliye edilen bölgelerde engellilerin hizmetlere erişimi için gerekli mimari planlamalar yapıldı mı? Tahliye edilen bölgelerde oluşabilecek koruma risklerine karşı sosyal çalışmacılar görevlendirildi mi? Engellilerin ve yaşlıların düzenli almaları gereken ilaçlar ya da kullanmaları gereken malzemeler varsa erişimleri sağlandı mı? Acil psiko-sosyal destek için gerekli personel mevcut mu?</p>
 Su, sanitasyon, hijyen	3 <p>Tahliye alanlarında engellilerin ve yaşlıların erişimine uygun duş ve tuvaletler var mı? Tuvaletler yaşam alanlarından uygun uzaklıkta mı? Yeterli su ve sanitasyon sağlanabiliyor mu?</p>
 Bilgilendirme	4 <p>Anons ve siren sistemleri kuruldu mu? Tahliye duyuruları engellilerin ve yaşlıların özel iletişim ihtiyaçlarına ve erişimine uygun olarak yapıldı mı? Bölgesel farklıklar düşünülerek çok dilli bilgilendirmeler yapıldı mı? Tahliye olunmaması durumunda oluşabilecek riskler anlatıldı mı? Örneğin, yangın, sel, fırtına vb.</p>

Tablo 17 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Tahliye ve Yerleştirme

Detaylı sorular için Bknz. EK 4 Tahliye ve Yerleştirme Kontrol Listesi

BESLENME HİZMETLERİ

Açlık çekmeme ve yeterli gıdaya sahip olma hakkı uluslararası hukuk tarafından temel hak olarak tanımlanmaktadır. Eksik ve yetersiz beslenme başta çocuklar olmak üzere herkes için ciddi yaşam ve sağlık riski yaratır. Afetler özellikle kırılgan grupların gıda ve geçim kaynaklarına erişimini olumsuz etkilemektedir. Devletler afet durumları dahil olmak üzere vatandaşların yeterli gıdaya erişememeleri durumunda bu hakkı karşılamakla yükümlüdürler. Afetlerde uygulanan beslenme programları acil beslenme destekleri, sıcak yemek dağıtımları, aynı, nakdi ve çek şeklinde gıda dağıtımlarını ifade eden bütün faaliyetlerin bütünüü ifade etmektedir.

Afetlerde beslenme ve gıda yardımları, sınırlı erişim nedeniyle yetersiz beslenme riski daha yüksek olan çocuklar ve hamile kadınlar başta olmak üzere tüm kırılgan gruplar için hayati önem taşımaktadır. Yeterli beslenmeye erişim özellikle gıda zincirinin kesintiye uğraması, bireysel gıdaya erişim kapasitelerinin kısıtlandığı afet dönemlerinde kırılgan gruplar açısından daha büyük zorluklara neden olmaktadır. Vejetaryan, vegan, glutensiz beslenme gibi özel beslenme ihtiyaçlarının kırılganlıkları artırmaktır. Bu özel ihtiyaçların gözönünde bulundurularak planlama yapılması önem taşır. Afetler sırasında gıda ve beslenme yardımlarına kırılgan grupların hakları perspektifinin entegre edilmesi, bu grupların temel yaşam ve sağlık haklarının gözetilmesini, korunmasını sağlamak ve insan onurunu korunması açısından önceliklendirilmelidir. Afet ve acil durumlarda acil beslenme destekleri, sıcak yemek dağıtımları, aynı ve nakdi gıda yardımları da dahil olmak üzere her türlü beslenme ve gıda yardımlarının kapsayıcı, herkesin erişimine uygun ve güçlendirmeyi destekleyecek şekilde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Ayrıca, beslenme programlarının ciddi hak ihlallerine sebep olmayacak ve taciz, istismar gibi koruma risklerine yol açmayacak şekilde uygulanması sağlanmalıdır.

Kırılgan gruplar perspektifinden beslenme faaliyetlerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Yeterli ve Uygun Beslenme:
 - Kırılgan grupların uygun ve yeterli gıdaya erişiminin sağlanması,
 - Beslenme yardımları yapılırken insan onuruna uygun planların yapılması,
 - Beslenme faaliyetleri sırasında çevresel koruma tedbirlerinin alınması,
 - Beslenme durum değerlendirmelerinin ve güncellenmelerin düzenli olarak yapılması.
- Personel ve Süreçler:
 - Yetkin ve kırılgan grupların hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi personelin görevlendirilmesi,
 - Beslenme yardımlarının dağıtılma biçiminin güvenlik riski yaratmaması ve tacizi imkânlı kılmaması için gerekli tedbirlerin alınması.
- Kültürel Duyarlılık İlkesi:
 - Beslenme dağıtımının süresi ve niteliğinin değişen koşullara göre gözden geçirilerek kültürel değerlere zarar vermeden gerçekleştirilmesi.

“

Beslenme destek programlarının tüm planlama ve uygulama aşamalarında, katılımcı, kapsayıcı ve kadın erkek eşitliğine duyarlı politikalar belirlenmelidir.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri

Afet durumlarında, kadınlar cinsiyet eşitsizlikleri, sosyal normlar, artan bakım yükleri, koruma riskleri ve kaynaklara erişim kısıtları nedeniyle yeterli gıda ve beslenme imkânlarına erişimde özel zorluklar yaşamaktadırlar. Yetersiz beslenme, başta hamile ve emziren kadınlar olmak üzere afetten etkilenen herkesin fiziksel ve ruhsal iyilik hallerini olumsuz etkileyebilir ve hayati riskler oluşturabilir. Bu nedenle, cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yapılmaması ve temel hakların korunması yaklaşımı çerçevesinde kadınların güvenli ve yeterli beslenmeye erişimlerinin sağlanması önemlidir.

Uygulanacak beslenme programlarının kadınlara özel ihtiyaçlarını karşılaması, güçlenmelerini desteklemesi ve her türlü koruma ve güvenlik risklerini önlemesi için planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Beslenme programlarında kadın katılımının sağlanması ve beslenme rollerinin paylaşılmasının gözetilmesi kadın-erkek eşitliği açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Aşağıdaki bölümde, beslenme ve gıda yardımlarında kadın temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 17 Kadın Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Cinsiyete duyarlı beslenme hizmetlerinin sunumu ve kadınların gıdaya erişimi için gerekli tedbirleri alın.

- Kadınların ihtiyaçları doğrultusunda yeterli, güvenli ve uygun gıdaya eşit bir şekilde erişimlerini sağlayacak beslenme programları oluşturun.
- Hizmetleri ve yardımları uzun vadede yardımlara bağımlılık yaratmayacak ve güçlenmeyi destekleyecek şekilde planlayın.
- Beslenme hizmet sunumu ve gıda dağıtımlarının insanlık onuruna ve temel haklara uygun yapıldığından emin olun.
- Bilgilendirmelerin kadınların erişimine uygun yapıldığından emin olun.
- Kültürel kodlar ve yerel beslenme alışkanlıklarını dikkate alın.

Kadınların özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurun (hamile kadınlar, lohusa kadınlar, emziren anneler vb.) ve beslenme planlarını bu ihtiyaçlara uygun yapın ve uygulayın.

- Cinsiyete duyarlı beslenme ve gıda ihtiyaç analizleri yapıldığından emin olun.
- Beslenme hizmetleri ve gıda yardımlarını kadınların özel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde sunulmasını sağlayın.
- Beslenme hizmetlerinin sorumluluğunun cinsiyet eşitliği doğrultusunda paylaşılmasını destekleyin.
- Özellikle emziren ve lohusa dönemlerindeki kadınlar başta olmak üzere farklılaşan özel ihtiyaçlara yönelik çözümler sunun.
- Gıdaya yönelik (aynı ve nakdi) cinsiyete duyarlı yardımlar planlayın ve uygulayın.

Beslenmeye erişimin yeterli olmaması durumunda ortaya çıkabilecek koruma risklerinin farkında olun ve bu risklere yönelik tedbirler geliştirin.

- Beslenme ve gıda dağıtım hizmetlerinin kadınlar için istismar, taciz veya şiddet riski yaratmayacak şekilde yapıldığından emin olun.
- Kadınların gıdaya erişimlerinin olumsuz baş etme stratejilerine başvurmalarına önleyecek şekilde yeterli ve uygun olmasını sağlayın.
- Yeterli gıdaya erişim için bilgilendirme ve güvenli erişimin cinsiyet hassasiyetlerine uygun yapıldığından emin olun.
- Çalışanların ve gönüllülerin kadınlara yönelik taciz, istismar, şiddet gibi koruma risklerine neden olmalarını önleyici ve müdahaleye yönelik prosedürler oluşturun ve uygulayın.

Beslenme hizmetlerinin yönetiminde ve sunumda kadın katılımını sağlayın.

- Kadınların beslenme ve gıda yardımlarına yönelik karar verme süreçlerine katılımını sağlayın.
- Kadınların istek, şikâyet ve geri bildirimlerini iletebileceği mekanizmaları kurun ve etkin bir şekilde işletin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Cinsiyete duyarlı beslenme ve gıda yardımları ve erişim	1	<p>Beslenme ve gıda yardımları ve cinsiyete duyarlı çıkış stratejileri planlandı mı?</p> <p>Sunulan hizmet ve yardımlar beslenmeye yönelik rollerinin aile bireyleri arasında adil paylaşımını destekliyor mu?</p> <p>Yardımlar planlanırken kültürel kodlar ve yerel alışkanlıklar dikkate alındı mı?</p> <p>Beslenme yardımlarının yeri ve zamanı konusunda bilgiler acık ve yaygın bir biçimde, çok dilli ve anlaşılır biçimde yapılıyor mu?</p>
 Özel ihtiyaçlar ve beslenme	2	<p>Hamile ve emziren kadınlar için yeterli ve uygun gıda erişimi sağlanıyor mu?</p> <p>Farklılaşmış ihtiyaçlar doğrultusunda beslenme zorunluğu olan kadınlar göz önüne bulundurularak kişiye özel dağıtım imkânları sağlandı mı?</p>
 Koruma riskleri ve gıda güvenliği	3	<p>Özellikle sıcak yemek dağıtımlarından kadınların güvenliliğinin sağlanması için özel tedbirler alınıyor mu?</p> <p>Beslenme yardımının çocuklar için bir taciz ve kötü muamele riski oluşturmaması için tedbirler alındı mı?</p> <p>Gıda dağıtımından sorumlu personel kadınların uğrayabilecekleri taciz vakalarına karşı hazırlıklı mı?</p> <p>Bu gibi durumlarda nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini biliyor mu?</p>
 Katılım ve geri bildirim	4	<p>Kadınlar besin yardımı süreçleri konusunda geri bildirim sunabilecek mekanizmalara sahip mi?</p> <p>Geribildirimler etkin izleniyor ve değerlendiriliyor mu?</p>

Tablo 18 Kadın Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 5 Beslenme Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri

Çocukların büyüme dönemlerinde yaşam, sağlık ve fiziksel ve ruhsal gelişimi için yeterli gıda ihtiyaçlarının karşılanması yetişkinlere kıyasla yaşamsal öneme sahiptir. Çocuklar, bakım verenlerine olan bağımlılıkları ve fiziksel özellikleri nedeni ile özellikle gıdaya erişimin daha zor olduğu afet dönemlerinde beslenme ve yeterli gıdaya ulaşmak konusunda en savunmasız gruplardır. Afet dönemlerinde uygulanacak beslenme programları, çocukların gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda yeterli ve güvenli gıdaya erişimlerini sağlayacak şekilde planlanmalı ve uygulanmalıdır. Ayrıca, yeterli beslenmeye erişimin sağlanamaması, sağlık ve gelişim risklerinin yanı sıra çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik, çocuk işçiliği gibi olumsuz sonuçlar doğurabileceği için çocuk koruma riskleriyle de doğrudan ilişkilidir.

Aşağıdaki bölümde, beslenme ve gıda yardımlarında çocuk hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 18 Çocuk Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısıtlımlar bunlarla sınırlı değildir)

Beslenme programlarında çocuk odaklı bir yaklaşımı önceleyin.

- Gıda ve beslenme yardımı ile ilgili tüm kararlarda çocukların yüksek menfaatlerine öncelik verin.
- Beslenme programlarında çocukların, fiziksel, zihinsel ve duygusal iyilik hallerinin korunmasını odaklanın.
- Personel ve gönüllüleri çocuk merkezli yaklaşımlar konusunda eğitin.
- Beslenme programlarına çocukların etkin katılımı için mekanizmaları oluşturun.
- Çocukların geri bildirimleri, şikâyet ve taleplerini beslenme programlarında dikkate alın.

Çocukların özel ihtiyaçlarına göre yeterli gıdaya erişimlerini sağlayın.

- Kalori hesaplamalarında çocukların gelişimsel ve fiziksel ihtiyaçlarını dikkate alın.
- Sağlanan gıdaların çocuklar için yaş grupları özelinde önerilen beslenme standartlarını karşıladığından emin olun.
- Çocukların gıdaya erişiminin önündeki engelleri tespit edin ve kaldırmaya yönelik tedbirleri alın.
- Emzirme dönemindeki kadınlara yönelik özel beslenme destekleri sağlandığından ve emzirmeyi destekleyici (örneğin emzirme danışmanlığı gibi) müdahaleler sunulduğundan emin olun.
- Gerekli durumlarda bebeklerin gelişimsel ihtiyaçları doğrultusunda mama ve ek gıda desteklerini planlayın.
- Çocuklara yönelik destekleyici beslenme programları (okul beslenme yardımları ve mikro besin takviyesi vb.) özel gıda yardım programları oluşturun.

Beslenme programların çocuk koruma risklerine sebep olmayacak şekilde uygulanmasını sağlayın.

- Sıcak yemek ve gıda dağıtım noktalarında çocukların herhangi bir koruma riskine maruz kalmaması için gerekli tedbirleri alın.
- Çalışanların ve gönüllülerin çocuklara yönelik taciz, istismar, şiddet gibi koruma risklerine neden olmalarını önleyici ve müdahaleye yönelik prosedürler oluşturun ve uygulayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Çocuk odaklı beslenme programları ve yeteli gıdaya erişim</p>	1	<p>Beslenme programlarında refakatsiz çocuklar da dâhil olmak üzere çocukların gıdaya erişiminin önündeki engeller göz önünde bulunduruldu mu?</p> <p>Çocukların yeterli gıdaya erişiminin önündeki engellere yönelik özel tedbirler ve uygulamalar hayata geçirildi mi?</p> <p>Beslenme programlarında çalışan personel ve gönüllülere çocuk odaklı yaklaşımlar konusunda bilgilendirme yapıldı mı?</p> <p>Ebeveynler ve bakım verenler çocuklar için yeterli ve güvenli gıdanın önemi konusunda farkındalık sahibi mi?</p>
 <p>Özel ihtiyaçlar ve beslenme</p>	2	<p>Beslenme programlarında çocukların farklılaşan yaş ve gelişim ihtiyaçları doğrultusunda gıdaların sunulması sağlandı mı?</p> <p>Çocukların özel beslenme ihtiyaçları konusunda ebeveyn ve bakım verenler için bilgilendirme ve farkındalık sağlandı mı?</p>
 <p>Çocuk koruma ve beslenme</p>	3	<p>Dağıtım noktalarında çocukların koruma hassasiyetlerine yönelik tedbirler alındı mı? Örneğin, ayrı sıra oluşturulması, çocukların öncelenmesi vb.</p> <p>Beslenme programında çalışan personel ve gönüllüler çocuk koruma riskleri hakkında bilgilendirildi mi?</p> <p>Personel kaynaklı olası taciz, ihmal, istismar ve kötü muamelelerine yönelik izleme ve müdahale mekanizmaları etkin işletiliyor mu?</p> <p>Beslenme programları çocukların olumsuz baş etme stratejilerine yönelik koruma risklerini önleyecek şekilde tasarlandı mı?</p> <p>Personel ve gönüllüler tespit ettikleri çocuk koruma riskleri için çocuk koruma koordinasyon ve yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgilendirildi mi?</p>
 <p>Çocuk katılımı</p>	4	<p>Çocuklar besin yardımı süreçleri konusunda geri bildirim sunabilecek mekanizmalara sahip mi?</p> <p>Geri bildirim mekanizmaları yaş ve cinsiyete göre etkin temsiliyete sahip mi?</p> <p>Geri bildirim mekanizmaları yaş ve cinsiyete uygun, erişilebilir tasarlandı mı?</p> <p>Gerekli durumlarda aileler de bu mekanizmalara dahil oluyor mu?</p>
 <p>Çalışanlar ve gönüllüler</p>	5	<p>Çalışanlar çocuk koruma yasalarını ve temel prensipleri biliyor ve anlıyor mu?</p> <p>Çalışanlar çocuklarla etkili iletişim kurabilme becerileri konusunda eğitimler alıyor mu?</p> <p>Afette beslenme hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) özel beslenme ihtiyacı olan çocuklar özelinde kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde beslenme hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılıyor mu?</p>

Tablo 19 Çocuk Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 5 Beslenme Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri

Yaşlılar ve engelliler afet dönemlerinde genellikle diğer bireylere göre daha savunmasızdır ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamakta ekstra zorluklarla karşılaşır. Beslenme ve gıda yardımları, yaşlıların ve engellilerin fiziksel sağlık ve dayanıklılıklarını desteklerken aynı zamanda duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılar. Yaşlılar ve engelliler için beslenme ve gıda yardımlarının düzenli ve bireyselleştirilmiş bir şekilde sağlanması, bu grupların afetler sırasında daha güvende ve desteklenmiş hissetmelerini sağlayarak toplumun genel dayanışmasını ve afet ve acil durum sonrası iyileşme sürecini destekler.

Aşağıdaki bölümde, beslenme ve gıda yardımlarında yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 19 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Beslenme Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Yaşlı ve engellilerin farklılaşan özel ihtiyaçlarına yönelik bireyselleşmiş beslenme programları sunun.

- Cinsiyet, yaş ve engellilik kısımlarında veriye dayalı beslenme ve gıda ihtiyaç analizleri yapın.
- Beslenme hizmetleri ve gıda yardımlarını yaşlıların ve engellilerin özel ihtiyaçlarının karşılayacak şekilde sunulmasını sağlayın.
- Özel sağlık ihtiyaçlarına göre bireyselleştirilmiş beslenme programları sunulmasını temin edin.

Yaşlıların ve engellilerin beslenme programlarına güvenli erişimlerini temin edin.

- Sıcak yemek ve gıda dağıtım noktalarında engellilerin ve yaşlıların fiziksel erişim engellerinin kaldırıldığından emin olun.
- Beslenme ve gıda yardımlarına yönelik bilgilendirmelerin yaşlıların ve engellilerin özel iletişim ihtiyaçları doğrultusunda özelleştirilmiş olduğundan emin olun.
- Gıda kolisi dağıtımlarında erişim engeli olan yaşlılar ve engelliler için alternatif dağıtım planları yapılmasını sağlayın.
- Kendi beslenme ihtiyacını karşılayamayacak durumda olan yaşlılar ve engellilerin bakım verenleri aracılığı ile yeterli gıdaya eriştiklerinden emin olun.

Beslenme programlarına yaşlı ve engellilerin etkin katılımını sağlayın.

- Yaşlılar ve engellilerin beslenme yardımı süreçleri konusunda fikir ve görüşlerini sunabilecekleri katılım mekanizmalarını kurun.
- Geri bildirimleri düzenli değerlendirerek beslenme programlara yansımalarını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

	İhtiyaçlar doğrultusunda bireyselleştirilmiş beslenme programları	1	Özel yeme ihtiyaçları olan ya da kronik rahatsızlıkları olan yaşlılar ve engelliler (varsa) özel için beslenme ihtiyaçları tespit edildi mi? Bu ihtiyaçlara yönelik kişiye özel beslenme destekleri sunuluyor mu?
	Erişim ve güvenlik	2	Yalnız yaşayan yaşlıların gıdaya erişimlerindeki sınırlılıkların ortadan kaldırılması için yaşlılara bakım destekleri veriliyor mu? Beslenme yardımlarının yeri ve zamanı konusunda bilgiler açık ve yaygın bir biçimde, çok dilli olarak ve anlaşılır biçimde yapılıyor mu? Sıcak yemek ve gıda dağıtım noktalarında engelli dostu fiziksel tedbirler alındı mı?
	Katılım	3	Yaşlılar ve engelliler gıda yardımı süreçleri konusunda geri bildirim sunabilecek mekanizmalara sahip mi? Gerekli durumlarda aileler de bu mekanizmalara dâhil oluyor mu?
	Çalışanlar ve gönüllüler	4	Ekipler, yaşlıların özel ihtiyaçlarına ve zorluklara dair eğitim alıyor mu? Ekipler, yaşlılar ve engellilerle empati kurma ve onların deneyimlerini anlama konusunda eğitilmiş ve deneyimli mi? Ekipler, yaşlılar ve engellilerle etkili iletişim kurma becerilerini geliştirmek için eğitim alıyor mu? Çalışanlar yaşlılara ve engellileri yönelik koruma riskleri ve müdahale mekanizmaları hakkında bilgilendirildi mi? Afette beslenme hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) yaşlılar ve engelliler özelinde kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde beslenme hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?

Tablo 20 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Beslenme Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 5 Beslenme Kontrol Listesi

BARINMA HİZMETLERİ

Afetin hemen ardından sağlanan barınma hizmeti, hava koşullarından korunmayı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda sağlıklı yaşam ortamı sunar, aile ve toplum hayatını destekler, yaşam onuru ve mahremiyetinin sağlanması, güvenlik hissini oluşmasını da etkileyerek bireylerin güçlenmesini destekler. Barınma hizmeti, malzeme temini veya barınak inşasıyla sınırlı bir destek alanı değildir. Barınma alanlarının kırılgan grupların hareketliliğini destekleyecek şekilde planlanması ve hizmetlere erişimini kolaylaştıracak şekilde konuşlandırılması büyük önem taşır. Mahremiyeti sağlayacak bir hane⁹ tasarımı ve gerekli ev eşyaları da hayatın normale yakın yaşıyor hissini güçlendirir. Yönetilebilir büyüklükte ve iyi planlanmış barınma alanları, afetten etkilenen kırılgan grupların sosyal bağlarını yeniden kurmalarına yardımcı olur. Barınma özellikle kadınlar ve çocuklar gibi kırılgan grupların afet sonrası artan şiddet risklerine karşı korunmalarını etkileyen önemli bir faktördür. Barınma hizmetinin nitelikleri ve standartları Sphere İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar rehberinde belirlenmiş ve uluslararası kabul görmüştür.

Kırılgan gruplar perspektifinden barınma faaliyetlerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Barınma Üniteleri:
 - Barınma alanları ve hanelerin Sphere İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar Rehberi'ne uygun şekilde planlanması ve uygulanması,
 - Hanelerin kırılgan grupların güvenli hissetmelerini ve mahremiyetlerini sağlayacak nitelikte tasarlanması.
- Hizmetlerin Sağlanması:
 - Su ve sanitasyon hizmetlerinin sağlık ve güvenlik riski yaratmayacak nitelikte tasarlanması.
 - Barınma alanları içinde düzenli psiko-sosyal destek sağlanması,
 - Hane içi enerjiye güvenli erişimin sağlanması,
 - Yerleşim alanlarında kırılgan grupların sağlık hizmetlerine, beslenme ve yardım malzemelerine eşit erişiminin sağlanması.
- Toplum Temelli Güvenlik ve Destek:
 - Alan yöneticilerinin Sphere ve benzeri rehberler ve barınma standartları hakkında bilgi sahibi olması,
 - Koruma ve güvenliğin etkin bir biçimde sağlanması için toplum temelli katılımcı mekanizmaların kurulması.

“

Afetlerde barınma kırılgan gruplar için dört duvar ve bir çatıdan çok daha fazlasıdır.

”

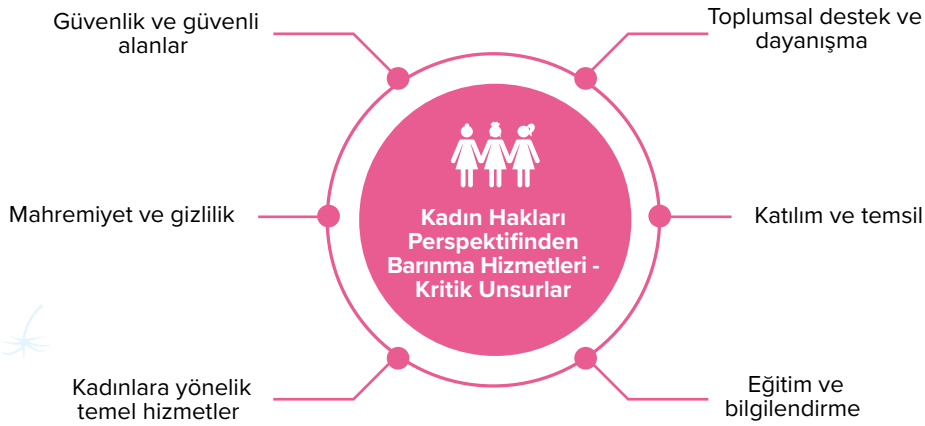
⁹ Hane ifadesi barınma alanları içinde yer alan bireysel veya ailelerin kullanabileceği geçici konaklama birimleri için “barınma ünitesi” yerine kullanılmıştır.

Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri

Afet sonrası barınma, kadınların normal hayata geçiş sürecine hazırlanmalarına ve güçlenmelerine destek olan önemli bir hizmet alanıdır. Ancak barınma alanlarının kadın-erkek eşitliği temelinde planlanmaması, kadınlar için güvenlik ve erişim riskleri oluşturabilir. Yeterince aydınlatılmamış yerleşim alanları, kadın-erkek eşitliğine dayalı güvenlik personelinin eksikliği ve hizmetlere erişimin zorluğu kadınların kendilerini güvende hissetmelerini engelleyebilir. Katılımcı olmayan, iyi planlanmamış ve etkili bir şekilde yönetilmeyen yerleşkelerde, kadınların cinsel saldırı ve istismara maruz kalma riski artmaktadır. Bu tür barınma alanlarında, kadınların hareketleri kısıtlanabilir, gerekli hizmetlere ulaşamayabilir ve sosyal dayanışma ağları kuramazlar.

Barınma alanları planlanırken ve yönetilirken, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri, hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması, mahremiyetlerinin korunması ve sosyal bağlarını yeniden kurmaları için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler, kadın-erkek eşitliği ilkesine dayalı olarak barınma alanlarının planlanması, yerleşimlerin yeterince aydınlatılması, güvenliğin sağlanması için eğitilmiş ve duyarlı personel görevlendirilmesi ve hizmetlerin kolayca erişilebilir olması gibi önlemleri içermelidir. Kadınların güçlenmesi ve topluma entegrasyonları için barınma sürecinin destekleyici ve koruyucu bir ortam sağlanmalıdır

Aşağıdaki bölümde, barınma ve barınma alanlarında kadın temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 20 Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Kadınların güvenliğini sağlayın ve kadınlar için güvenli alanlar oluşturun.

- Barınma alanlarında kadınları şiddet riskine karşı koruyan güvenlik tedbirlerini alın.
- Barınma alanlardaki hizmet ve faaliyetleri planlarken kadınların güvenliğini göz önünde bulundurun.
- Koruma altında bulunan kadınlar ya da sonradan koruma riski oluşan kadınlar için özel tedbirleri göz önünde bulundurarak yerleşim planı yapın.
- Kadınların barınma alanlarında bir araya gelebilecekleri güvenli alanlar oluşturun.
- Barınma alanlarının aydınlatmasını kadınlarının güvenliğini sağlayacak şekilde planlayın.
- Barınma alanlarında 7/24 güvenlik hizmetleri sunun.

Kadınların mahremiyetlerini koruyacak tedbirleri alın.

- Barınma alanlarının ve birim hanelerin yerleşim planı ve tasarımının, kadınların mahremiyetlerini sağlayacak şekilde yapın.
- Barınma alanlarında sunulan hizmetler ve faaliyetler için kadınların mahremiyet hassasiyetlerini gözetin.

Kadınlara yönelik temel hizmetlerin sağlandığından emin olun.

- Barınma alanlarına erişimin, kadınların özel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde kolaylaştırılması için önlemleri alın.
- Kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin (beslenme, su, sanitasyon, hijyen, güvenlik, sağlık, psiko-sosyal vb.) barınma alanlarında sağlandığından emin olun.

Toplumsal destek ve dayanışma mekanizmaları oluşturun.

- Barınma alanlarını afetten etkilenen kadınlar arasında dayanışma ve destek ağlarının oluşturulmasına yardımcı olacak şekilde tasarlayın.
- Toplumsal dayanışma ve desteği geliştirecek uygun mekanizmaların oluşturun.

Barınma alanların yönetimde kadınların katılım ve temsilini sağlayın.

- Barınma alanlarının yönetiminde ve karar alma süreçlerinde kadınların aktif katılımının teşvik edecek mekanizmalar oluşturun.
- Kadınların geri bildirim, istek ve şikayetleri için katılımcı yöntemler kullanın, bu geri bildirimleri şeffaf bir şekilde değerlendirip cevaplandırın.

Barınma alanlarında kadınların uygun şekilde bilgilendirildiğinden emin olun.

- Kadınların toplanma alanları ya da barınma alanlarında hizmetlere ve uygulamalara yönelik bilgiye erişimlerinin sağlayın.
- Güncel bilgilendirmeleri kadınlara uygun iletişim araçları ve kanalları ile kadınlara uygun bir dil ile yapın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Kadınların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik hizmetlere erişim ve koordinasyon</p>	<p>1</p> <p>Barınma alanlarının hizmet noktalarına ve kent merkezlerine ulaşım imkânları kadınlar için uygun, güvenli ve yeterli mi?</p> <p>Barınma alanlarında kadınların erişimine uygun yeterli hizmetler (sağlık, beslenme, su, sanitasyon, psiko-sosyal destek, vb.) erişebilir ve güvenli sağlanıyor mu?</p> <p>Barınma alanında verilmeyen hizmetlere erişim kadınlar için güvenli ve ulaşılabilir mi?</p> <p>Kadınlara yönelik sığınma evleri / kadın konuk evleri gibi diğer barınma hizmetleri aktif ve erişebilir mi?</p> <p>Kadınların çocuklarına bakım sağlayabilmelerini ve kendi ihtiyaçlarına odaklanabilmelerini desteklemek için Çocuk Bakım alanları oluşturulmuş mu?</p> <p>Kadınların kendi karşılayamadıkları durumlarda özel ihtiyaçlarına (hijyen, giyinme, vb.) yönelik aynı yardımlar yeterince sağlanıyor mu?</p> <p>Geçici barınma alanlarında kadınlar için özel olarak tasarlanmış danışma ve destek hizmetleri sunulan alanlar var mı?</p> <p>Barınma alanlarına yönelik hizmetler için yöneten kurumlar, yerel STK'lar, yerel yönetim birimleri, gönüllü gruplar ve diğer paydaşlarla koordinasyon sağlandı mı?</p>
 <p>Kadın koruma ve güvenlik</p>	<p>2</p> <p>Yerleşimlerde koruma riski olan kadınlara öncelik tanındı mı? Hane dağılımı yapılırken koruma riskleri göz önünde bulunduruluyor mu? (Şiddet gördüğü eş ile aynı haneye yerleştirilme vb.) Gerekli hallerde kadının yerinin değiştirilmesi ve veri gizliliği tedbirleri alındı mı?</p> <p>Kadınlara yönelik şiddet ve istismar risklerine yönelik koruyucu, önleyici ve müdahaleye yönelik tedbirle planlandı mı?</p> <p>Şiddet, istismar gibi risklere yönelik başvuru ve yönlendirme mekanizmaları etkin çalışıyor mu?</p> <p>Koruma altında bulunan veya koruma riski olan kadınlar için barınma alanlarında gizlilik ve güvenlik tedbirleri alındı mı?</p> <p>Barınma alanlarında yeterli ışıklandırma mevcut mu?</p> <p>Yeterli güvenlik personeli bulunuyor mu?</p> <p>Ortak hizmet ve kullanım alanları (çamaşır, duş, tuvalet) güvenlik riski oluşturmayacak yerde ve nitelikte mi planlanmış?</p>
 <p>Barınma alanı ve hane içi planlar</p>	<p>3</p> <p>Barınma alanları planlamasında Sphere standartları göz önüne alındı mı?</p> <p>Barınma alanlarının planlanması ve tasarımı sürecinde kadın erkek eşitliği ilkesi göz önünde bulunduruldu mu?</p> <p>Geçici barınma alanlarında, konaklama birimleri, tuvaletler ve duşlar kadınların rahatlıkla erişebileceği ve kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlarda oluşturulmuş mu?</p> <p>Haneler bölgesel iklim koşullarına uygun şekilde tasarlandı mı?</p> <p>Barınma alanları ve haneler için yeterli aydınlatma sağlanıyor mu?</p> <p>Her bir barınma alanı için gerekli araç gereç ve kaynaklar önceden belirlendi ve sağlandı mı?</p> <p>Yerleştirmelerde kişi sayısı standartları dikkate alınıyor mu?</p> <p>Kız çocukları için mahrem alanlar mevcut mu?</p> <p>Komşuluk ilişkileri ve sosyal bağları mümkün kılacak bir yerleşim planı yapılmış mı?</p> <p>Kadınların bakım yükünü hafifletmek için çocukları ve bakım ihtiyacı olan diğer aile bireylerini haneden çıkaran alanlar planlanmış mı? (Çocuk oyun alanları, etüt odaları, okul, yaşlı gündüz evleri vb.)</p>
 <p>Karar alma mekanizmaları ve katılım</p>	<p>4</p> <p>Barınma alanlarının yönetiminde yeterli kadın temsiliyeti sağlanıyor mu?</p> <p>Kadınların barınma alanlarının yönetimi ve hizmetlerle ilgili görüşlerini paylaşabilecekleri ve karar alma süreçlerine katılabilecekleri mekanizmaları var mı? Kadınların aktif katılımı sağlandı mı?</p> <p>Barınma alanlarının yönetiminde cinsiyet eşitliğini sağlamak için özel politikalar ve uygulamalar var mı?</p>
 <p>Barınma alanı/hizmeti personelleri</p>	<p>5</p> <p>Personel insani yardımda temel haklar ve etik prensiplere hâkim mi?</p> <p>Personel kadınlara yönelik taciz, cinsel saldırı ve diğer koruma riskleri ve gerekli müdahaleler konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Personelden doğabilecek hak ihlali ya da istismara yönelik önleyici tedbirler alındı mı?</p> <p>Barınma alanlarında bölgesel ihtiyaca göre çok dilli yeterli sayıda personel bulunuyor mu?</p> <p>Barınma alanlarında yeterli kadın personel görevlendirildi mi?</p> <p>Afette barınma hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) kadınlar özelinde kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde barınma hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 21 Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 6 Barınma Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri

Afetlerin yarattığı kaos ortamında, çocuklar yaşamlarının normal akışından koparlar, evsiz kalabilirler, sevdiklerini kaybedebilirler ve güvenliklerini kaybedebilirler. Bu durum, çocukların travma yaşamalarına, korku ve endişe içinde olmalarına neden olabilir. Bu nedenle barınma, afet sonrası çocuklar için hayati önem taşır. Güvenli ve sağlıklı bir barınma ortamı, çocukların fiziksel sağlığını korumakla kalmaz, aynı zamanda duygusal ve psikolojik iyiliklerini de destekler. Barınma alanları, çocukların afet sonrası yaşadıkları travmayı atlatmalarına yardımcı olacak güvenli alanlar sağlar. Ayrıca, bu alanlar çocuklara rutin ve güvenli bir ortam sunarak normal yaşamlarına dönüş sürecini kolaylaştırır. Barınma ihtiyacının karşılanması, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için de kritik önem taşır. Afet sonrası ortaya çıkan su ve gıda sıkıntısı gibi temel ihtiyaçların barınma alanlarında karşılanması, çocukların sağlıklı bir şekilde gelişimini sürdürebilmelerini sağlar. Ayrıca, barınma alanlarında sağlanan eğitim ve sağlık hizmetleri, çocukların geleceklerini olumsuz etkileyebilecek faktörlerin en aza indirilmesine yardımcı olur.

Aşağıdaki bölümde, barınma ve barınma alanlarında çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 21 Çocuk Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocuk koruma ve güvenlik tedbirlerinin alındığından emin olun.

- Çocuk koruma risklerine yönelik örneğin, refakatsiz ve ailelerinden ayrılmış çocuklar, cinsel sömürü ve istismar, kötü muamele ve çocuk işçiliği, vb. çocuk koruma risklerini tespit, önleme ve müdahale için gerekli tedbirleri alın.
- Geçici barınma alanları ya da kamp alanlarında çocuklar için hem sağlık hem fiziksel risk yaratacak, yağmur çukurları, karanlık inşaat alanları vb. yapısal tehlikelerin giderin.
- Çocukların iyilik halini gözeterek zaman geçirebileceği güvenli alanlar oluşturun.
- Ortak kullanım alanlarının ve hizmetlerin kullanımında çocukların güvenliğini göz önünde bulundurun.

Çocuklara yönelik temel hizmetlerin devamlılığından ve çocukların hizmetlere erişiminden emin olun.

- Barınak alanlarda çocukların farklılaşan temel ihtiyaçlarını karşılayacak, örneğin gıda, su, sanitasyon, sağlık, vb. hizmetleri çocuk odaklı yaklaşım ile tasarlayın.
- Çocukların eğitim ve gelişim haklarına yönelik hizmetlerine erişiminden emin olun, örneğin geçici okul ve etüt merkezleri vb. Çocukların eğitimden mahrum kalmaması için tüm tedbirlerin alın.
- Çocukların psikolojik ve fiziksel iyilik halini destekleyici hizmetlere erişimini sağlayın, örneğin çocuk dostu faaliyetler, psiko-sosyal danışmanlık, rehberlik, vb.)

Sosyal bağların oluşturulması ve dayanışmayı teşvik edin.

- Barınma alanlarında çocukların akranlarıyla bir araya gelebileceği, tartışıp konuşabileceği, birlikte üretebilecekleri çocuk dostu güvenli alanlar oluşturun.
- Tasarlanmış alanlar dışında oyun ve eğlence sahaları, sosyal bağları oluşturmaya destek olan topluluk alanlarının çocuklar için fiziksel ve çevresel riskler oluşturmaması için gerekli tedbirleri alın.
- Çocuk koruma risklerine karşı güvenli olmasını sağlayın.

Çocukların kapsayıcı hizmetlere erişimi, katılım ve bilgilendirilmesini sağlayın.

- Barınma alanları içinde çocukların özellikle kendilerini etkileyen karar alma süreçlerine etkin katılımının sağlayın.
- Çocukları barınma alanlarında sunulan temel hizmetlere yönelik acık, net ve uygun şekilde bilgilendirin.
- Hizmetlerin farklı yaş grupları ve cinsiyet farklılıklarına göre kapsayıcı olduğundan emin olun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Çocukların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik hizmetlere erişim ve koordinasyon</p>	1	<p>Barınma alanları hizmet noktalarına ve kent merkezlerine ulaşım imkânları kadınlar için uygun, güvenli ve yeterli mi?</p> <p>Geçici barınma alanlarında, konaklama birimleri, tuvaletler ve duşlar çocukların rahatlıkla erişebileceği ve kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlar da oluşturulmuş mu?</p> <p>Barınma alanlarında çocukların erişimine uygun yeterli hizmetler (sağlık, beslenme, psiko-sosyal destek, vb.) erişebilir ve güvenli sağlanıyor mu?</p> <p>Çocukların eğitim ve gelişim ihtiyaçlarına yönelik eğitim hizmetleri var mı? Yoksa çocukların barınma alanı dışındaki eğitim hizmetlerine erişimi var mı?</p> <p>Hizmetler tasarlanırken farklı yaş grubu ve cinsiyet ihtiyaçları göz önünde bulunduruldu mu?</p> <p>Çocukların güvenle vakit geçirebileceği çocuk dostu alanlar mevcut mu?</p> <p>Çocukların kendi karşılayamadıkları durumlarda özel ihtiyaçlarına (hijyen, giyim, kırtasiye, kitap, vb.) yönelik aynı yardımlar yeterince sağlanıyor mu?</p> <p>Çocuklara yönelik hizmetler için ilgili paydaşlarla koordinasyon sağlanıyor mu?</p>
 <p>Çocuk koruma ve güvenlik</p>	2	<p>Barınma mekanlarında tasarım çocukların koruma hassasiyetlerine uygun mu? Örneğin, mahremiyet, ayrı uyuma alanı, vb. dikkate alınıyor mu?</p> <p>Çocuk koruma risklerine yönelik koruyucu, önleyici ve müdahaleye yönelik tedbirle planlandı mı?</p> <p>Şiddet, istismar gibi risklere yönelik başvuru ve yönlendirme mekanizmaları etkin çalışıyor mu?</p> <p>Barınma alanlarında yeterli ışıklandırma mevcut mu?</p> <p>Kayıp riskini azaltmak için çocukların alan içindeki hareketleri izleniyor ve kaybolma durumunda acil durum prosedürleri işletiliyor mu?</p> <p>Refakatsiz kalan çocuklar için hızlı bir şekilde güvenli barınma seçenekleri oluşturulmuş mu?</p> <p>Yeterli güvenlik personeli bulunuyor mu?</p> <p>Ortak hizmet ve kullanım alanları (duş, tuvalet) güvenlik riski oluşturmayacak yerde ve nitelikte mi planlanmış?</p>
 <p>Barınma alanı ve hane içi planlar</p>	3	<p>Kız çocuklarının mahrem alanları var mı?</p> <p>Barınma alanlarında çocukların fiziksel risklerine yönelik önlemler alındı mı? Örneğin trafik, çukurlar, vb.</p> <p>Çocukların güvenle sosyalleşeceği, gelişim ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayacağı güvenli alanlar var mı?</p> <p>Çocukların rahatça oyun oynayabilecekleri ve etkileşimde alanlar mevcut ve güvenli mi?</p> <p>Hanelerde çocukların aile dışı yetişkinlerle bir arada kalmamalarına yönelik tedbirler alınmış mı?</p>
 <p>Çocuk katılımı ve bilgiye erişim</p>	4	<p>Bilgilendirme dili ve kullanılan materyaller çocuklar için (basit ve anlaşılır) uygun mu?</p> <p>Çocukların görüşlerine ve deneyimlerine dayanan bir katılımcı yaklaşım var mı?</p> <p>Çocuk merkezleri, oyun alanları ve bu alanlarda görevli personel bilgilendirme için aktif kullanılıyor mu?</p> <p>Çocuklara yönelik bilgilendirmelere aileler de dâhil ediliyor mu?</p>
 <p>Barınma hizmeti personelleri</p>	5	<p>Personel insani yardımda temel haklar ve etik prensiplere hâkim mi?</p> <p>Personel çocuk koruma riskleri ve gerekli müdahaleler konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Personelden doğabilecek hak ihlali ya da istismar, kötü muamele yönelik önleyici tedbirler alındı mı?</p> <p>Afette barınma hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) çocuklar özelinde kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde barınma hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılıyor mu?</p>

Tablo 22 Çocuk Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 6 Barınma Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri:

Doğal afetler, yaşlıların ve engelli bireylerin fiziksel sağlığını, ruh hallerini ve genel refahlarını önemli ölçüde etkileyebilir. Afetlerin yol açtığı kaos ortamında, sıklıkla güvenlik endişeleri yaşayabilir, evsiz kalabilirler, ailelerinden ve toplumdan kopabilirler. Bu durum, yaşlı ve engelli bireylerin ruhsal olarak sıkıntıya düşmelerine, korkuya kapılmalarına ve kaygı yaşamalarına yol açabilir. Bu açıdan, barınma ihtiyacı, afet sonrası yaşlılar ve engelli bireyler için kritik önem taşır. Güvenli ve sağlıklı bir barınma ortamı, onların fiziksel sağlığını korumakla kalmaz, aynı zamanda duygusal ve ruhsal iyiliklerini de destekler, onları afet sonrası yaşadıkları stres ve belirsizlikten uzaklaştırır. Ayrıca, barınma alanlarındaki ortak buluşma alanları toplumsal dayanışma ve destek sağlayarak yaşamlarını yeniden düzenlemelerine yardımcı olur. Barınma alanlarında sağlanan sağlık hizmetleri ve tıbbi destek, yaşlıların ve engelli bireylerin sağlık durumlarının izlenmesine ve gerekirse tedavi almalarına olanak tanır. Acil müdahaleler ve uzun vadeli destek programları aracılığıyla güvenli ve destekleyici barınma imkânları sağlanması, afetlerin yaşlılar ve engelli bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için kritik bir adımdır.

Aşağıdaki bölümde, barınma ve barınma alanlarında yaşlı ve engellilerin temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 22 Yaşlı ve Kadın Hakları Perspektifinden Barınma Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Barınma alanlarında ve hanelerde erişilebilir ve yaşlı/engelli dostu düzenlemeler yapın.

- Barınma alanlarının yaşlıların ve engellilerin temel hizmetlere erişimini kolaylaştıracak bölgelerde kurun.
- Barınma içi hizmetler önündeki erişim engellerini kaldırın.
- Barınma alanlarında, yaşlı ve engelli bireylerin kolayca erişebilmesi için engelli dostu düzenlemelerin yapın.

Barınma alanlarında özel ihtiyaçlara yönelik erişilebilir hizmetlerin sunulduğundan emin olun.

- Yaşlıların ve engelli bireylerin hijyen, sanitasyon vb. özel ihtiyaçları dikkate alın.
- Barınma alanlarında sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırın.
- Özel sağlık ihtiyaçlarına cevap verebilecek tıbbi ekipman ve personel bulundurun.
- Afet sonrası yaşlıların, engelli bireylerin ve bakım verenlerinin duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına yönelik yeterli destek sağlandığından emin olun.
- Barınma alanı ve dışında sunulan temel hizmetlerin, örneğin beslenme, psiko-sosyal destek, vb.) kapsayıcı ve erişilebilir olmasını sağlayın.

Yaşlı ve engellilere yönelik duyarlılık, saygı ve profesyonel destek sağlandığından emin olun.

- Yaşlıların ve engelli bireylerin kişisel alanlarının korunması için gerekli tedbirleri alın.
- Barınma alanlarında çalışan personelin yaşlıların ve engellilerin farklı ihtiyaçları, temel hakları ve hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi olmasını sağlayın.
- Barınma alanlarında yaşlı ve engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinin teşvik edecek mekanizmalar kurun.
- Yaşlıların ve engellilerin (ve bakım verenlerinin) etkileşime girebileceği akranlarıyla bir birlikte üretebilecekleri ve sosyal bağları oluşturmaya destek olan ortak alanlar oluşturun.

Yaşlı ve engellilerin barınma alanlarının yönetiminde katılım ve temsilini sağlayın.

- Yaşlıların ve engelli bireylerin barınma alanlarının yönetimine ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları kurun.
- Yaşlıların ve engellilerin aktif katılımını teşvik edin.
- İlgili STK'larla iş birlikleri kurun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Temel hizmetler ve erişim</p>	<p>1</p> <p>Barınma alanları hizmet noktalarına ve kent merkezlerine ulaşım imkanları yaşlılar ve engelliler için uygun, güvenli ve yeterli mi?</p> <p>Barınma alanlarında yaşlıların ve engellilerin ihtiyaçlarına yönelik yeterli temel hizmetler (sağlık, beslenme, psiko-sosyal destek, su sanitasyon. vb.) sağlanıyor mu?</p> <p>Hizmetler tasarlanırken farklı yaş grubu, cinsiyet ihtiyaçları ve engellilik kategorileri göz önünde bulunduruldu mu?</p> <p>Yaşlıların ve engellilerin kendi karşılayamadıkları durumlarda özel ihtiyaçlarına (ilaç, özel malzeme ekipman, vb.) yönelik aynı yardımlar yeterince sağlanıyor mu?</p> <p>Yaşlılar ve engellilerin özel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler tüm hizmetlerin engelliler ve yaşlılar için erişilebilir mi?</p> <p>Hizmetlere erişim konusunda fiziksel engellere yönelik tedbirler (rampalar, yönlendirmeler, geniş girişler, vb.) alındı mı?</p> <p>Geçici barınma alanları dışında bakım evleri, yaşlı evleri gibi alternatif barınma hizmetleri mevcut mu?</p> <p>Engelli ve yaşlılara yönelik hizmetler için ilgili paydaşlarla koordinasyon sağlanıyor mu?</p>
 <p>Barınma alanı ve hane içi planlar</p>	<p>2</p> <p>Barınma alanlarında haneler engellilerin ve yaşlıların güvenli, huzurlu hissetmelerini ve mahremiyetlerini sağlayacak nitelikte tasarlandı mı?</p> <p>Özellikle engellilerin kaldığı haneler için engelli dostu fiziksel uygulamalar yapıldı mı?</p> <p>Yerleşimde engelliler ve yaşlılar hizmete kolay erişim sağlanacak şekilde öncelendi mi?</p> <p>Barınma alanlarında yaşlıların ve engellilerin akrabalarıyla bir araya gelebileceği ve sosyal bağları oluşturmaya destek olan erişilebilir etkileşim alanları var mı?</p> <p>Engelli çocukların güvenle sosyalleşeceği, gelişim ve eğitim ihtiyaçlarını karşılayacağı, diğer çocuklarla etkileşimde bulunabilecekleri alanlar mevcut ve güvenli mi?</p>
 <p>Katılımı ve bilgiye erişim</p>	<p>3</p> <p>Bilgilendirmeler yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarına yönelik uygun materyal (büyük yazılar, yüksek kontrast renkler, Braille alfabesi veya işaret dili vb.) ve iletişim kanalları ile yapılıyor mu?</p> <p>Engelliler ve yaşlılar için etkin katılımı destekleyecek uygun katılım mekanizmaları mevcut mu?</p> <p>Bilgilendirmelere bakım verenler de dâhil ediliyor mu?</p>
 <p>Barınma personelleri</p>	<p>4</p> <p>Personel insani yardımda temel haklar ve etik prensiplere hâkim mi?</p> <p>Personel yaşlı ve engellilere yönelik özel hassasiyetler konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>İşaret dili gibi özel iletişim diline hâkim personel mevcut mu?</p> <p>Personelden doğabilecek hak ihlali ya da istismar, kötü muameleye yönelik önleyici tedbirler alındı mı?</p> <p>Afette barınma hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) yaşlılar ve engelliler özelinde kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde barınma hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 23 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Barınma Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 6 Barınma Kontrol Listesi

Uygulama Örneği

Özel Sektör Adıyaman Barınma Alanı

6 Şubat 2023 de gerçekleşen Kahramanmaraş depremi sonrası Adıyaman'da bulunan bir özel şirket tarafından fabrikalarının yanındaki arazide çalışanları ve aileleri için 1200 kişilik bir konteyner kent inşa etmiştir. Fabrika çalışanları ve afet öncesi aynı haneyi paylaştıkları aile fertleri konteyner kent hazır olmaz alana yerleştirilmiştir. Haneler ailelere teslim edilirken konteynerin sahipliği ve kullanım hakkı ailenin kadın üyesi üzerine oluşturulmuş ve kullanım kuralları ve çıkış stratejilerini de içeren ayrıntılı bir sözleşme imzalanmıştır. Alanın kurulması sırasında uzmanlık desteği alan firma yetkilileri Sphere standartlarına uygun nitelikte hane ve yerleşim alanı oluşturmuştur. Depremde hayatını kaybeden erkek çalışanların aileleri de konteyner kente davet edilmiştir.

Konteyner kent kurulur ve yönetilirken aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmiştir.

Yaşam alanları:

- Hane içi her bireye en az 4 m2 alan düşecek şekilde hesaplanarak bazı ailelere birleşik iki konteyner sağlanmıştır.
- Yangın risklerine karşın tedbirler alınmıştır.
- Ortak alanlar perde ile bölünecek şekilde ayarlanarak kızlar ve oğlanlar için ayrı uyuma alanları yaratılmıştır.
- Mevsimsel koşullara uygun olacak şekilde her haneye bir klima sağlanmıştır.
- Konteynır yerleşimi ailelerin mahremiyetini sağlayacak şekilde planlanmıştır.
- Her konteyner önü hane halkı tarafından sosyalleşme alanı olarak kullanılabilir şekilde gölgelendirilmiştir. Bu alan zamanla aileler tarafından küçük bahçe alanlarına dönüştürülmüştür.
- Çamaşır alanları her 10 konteynerde bir tane olacak şekilde erişimi kolay alanlarda konuşlandırılmıştır.
- Yaşlı ve engelli bireyleri olan aileler çıkışlara ve marketlere yakın konteynerlere yerleştirilmiştir.
- Su ve sanitasyon için gerekli tedbirler alınmış, toprak altı sistemler ve su artma sistemleri kurulmuştur.

Güvenlik:

- Güvenliği sağlamak üzere kadın ve erkek güvenlik görevlileri görevlendirilmiştir.
- Işıklılandırma güvenliği sağlayacak yeterlilikte yapılmıştır.
- Kamp sakinlerinin de katılım sağladığı kamp yönetimi oluşturulmuştur.
- Konteyner kent çevresi çitlerle çevrilerek güvenli giriş çıkış sağlanmıştır.
- Ziyaretçi kabulü için güvenlik alanı oluşturulmuş. Ailelerin dışarıdan misafir kabul etmesi sağlanmıştır.

Sağlık hizmetleri ve psiko-sosyal destekler:

- Sağlık Bakanlığı desteği ile bir kadın psikolog konteyner kentte görevlendirilmiştir.
- Sağlık Bakanlığının desteği ile mobil klinik belli günlerde yerleşim alanında sağlık hizmeti sunmaktadır.

Eğitime erişim ve sosyal ağların korunması:

- Çocuklar gönüllü öğretmenlerinin desteği ile etütlere başlamıştır.
- Çalışan anneler için kreş imkânı sağlanmış. Kreşin yeterli olmaması durumunda en yakın kreş için ulaşım imkânları oluşturulmuştur.
- Çocuklar için oyun ve spor alanları oluşturulmuştur.
- Ortak bir toplum merkezi oluşturularak kadınlar, yaşlılar ve çocukların bir araya geleceği güvenli ve erişilebilir alanlar yaratılmıştır.
- Afet öncesi aynı vardiyalarda çalışan, birbirini tanıyan aileler beyan usulü ile birbirine yakın konteynerlere yerleştirilmiştir.

İstihdam imkânları ve hayatın normale dönmesi çabaları:

- Depremde hayatını kaybeden erkek aile ferdinin yerine dilerse eşlerine ve uygun yaştaki çocuklarına fabrikada istihdam imkânı sağlanmıştır.
- Bir zincir market ile anlaşarak konteyner kent içinde herkesin erişimini sağlayacak alanlarda 3 ayrı market kurulmuştur. Aileler bu marketlerde kendi paraları ile alışverişlerini yapmaya başlamışlardır.
- Fabrika çalışanlarının talebi ile fabrikada üretime başlanmıştır. Bu da hayatın olabildiğince normalleşme sürecine büyük katkı sağlamıştır.

Büyük çaplı afetler tek başlarına devletlerin ve yerel yönetimlerin baş edebileceği doğa olayları değildir. Etkin bir normalleşme süreci ancak kamu, sivil toplum, özel sektör ve yerel yönetimlerin iş birliği ile gerçekleşebilir.

SAĞLIK HİZMETLERİ

Afet durumlarında sağlık hizmetlerinin sunulması, kırılğan gruplar için yaşamsal önem taşır. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi kırılğan gruplar, afetlerde genellikle daha büyük risk altındadırlar ve acil sağlık hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duyarlar. Bu grupların özel sağlık ihtiyaçları, afet sonrası hizmetlerin planlanması ve uygulanması aşamasında öncelikli olarak ele alınmalıdır. Kadınlar, hamilelik ve doğum gibi özel durumlar nedeniyle daha fazla dikkat gerektirebilirler, çocuklar ve yaşlılar ilave bakım ve destek ihtiyacı içinde olabilirler. Engelliler ise fiziksel erişim ve iletişim gibi özel gereksinimlere sahip olabilirler.

Bu nedenle, sağlık hizmetlerinin kırılğan gruplar için erişilebilir, duyarlı ve etkili bir şekilde sunulması, afetlerin etkilerini en aza indirme ve toplumsal sağlık açısından dayanıklılığını artırmak için kritik öneme taşır.

Kırılğan gruplar perspektifinden sağlık hizmetlerinin planlanması ve verilmesi süreçlerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Sağlık Hizmetlerinin Sürekliliği ve Tedbirler:
 - Sağlık hizmetlerinin kesintiye uğramadan devam etmesi için gerekli tedbirlerin alınması,
 - Kırılğan grupların sağlığa erişiminin kolaylaştırılması için gerekli tedbirlerin alınması,
 - Psikiyatrik ilaçlar da dahil olmak üzere düzenli alınan ilaçlara erişimin sağlanması,
 - Çevre sağlığı ile ilgili gerekli tedbirlerin alınması.
- Kırılğan Grupların Hakları ve Güvenliği:
 - Kırılğan grupların haysiyet, mahremiyet, gizlilik, güvenlik ve bilgilendirilme hakkını garanti altına alacak bir sağlık hizmeti sunulması,
 - Kırılğan grupların, salgın hastalıklara yönelik önleyici bilgilendirmeler dâhil tüm sağlık hizmetleriyle ilgili bilgilere erişiminin sağlanması için ek tedbirlerin alınması,
 - Sağlık personelinin de korunması ve psiko-sosyal destek mekanizmalarının oluşturulması.
- Sağlık Çalışanlarının Eğitimi ve Bilgi:
 - Personelin yetkin ve temel haklar konusunda yeterli bilgiye sahip olması.
- Çevresel Riskler ve Tedbirler:
 - Kırılğan gruplar özelinde çevre, su, sanitasyon riskleri doğrultusunda özel tedbirlerin alınması.

“

Sağlık hizmetlerine erişim bir insan hakkıdır. Sağlık hizmeti verilirken kırılğan grupların haysiyet, mahremiyet, gizlilik ve güvenlik hakkı garanti altına alınmalıdır.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri

Afetlerin etkisi altında kadınların sağlık hizmetlerine erişimi, genellikle zorluklarla karşılaşan ve özel dikkat gerektiren bir konudur. Hamilelik, doğumlar, cinsel hastalıklar, adet periyodları gibi kadınların doğal yaşam döngüleri, afetlerde de devam etmektedir. Bu süreçlerde sağlık hizmetlerine erişimde yaşanabilecek kesintiler, kadınların sağlık ve iyi olma halini olumsuz etkileyebilir. Özellikle afet durumlarında, cinsel şiddet vakaları ve koruma ihtiyacı artabilir, kadınlar daha savunmasız hale gelebilirler.

Kadınların afet ve acil durumlarda genel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişiminin sürdürülebilirliği, sağlık sistemlerinin afet öncesi ve sonrası planlamasının bir parçası olmalıdır. Bu süreçler, kadınların ihtiyaçlarını önceden tanımlamayı, kaynakları doğru bir şekilde tahsis etmeyi ve sağlık hizmetlerinin kesintisiz bir şekilde sunulmasını sağlamayı amaçlar. Etkin katılım, kadın sağlığına yönelik riskleri azaltma konusunda kilit bir rol oynar. Kadınların, afet öncesi ve sonrası süreçlerde sağlık hizmetlerine erişimlerini ve ihtiyaçlarını belirleme süreçlerine aktif olarak katılımı, hizmetlerin daha uygun ve erişilebilir olmasını sağlar. Ayrıca, katılımcı bir yaklaşım, sağlık programlarının kalitesini artırır ve sağlık sistemlerinin hesap verebilirliğini güçlendirir.

Aşağıdaki bölümde, sağlık hizmetlerinde kadın temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 23 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Acil sağlık hizmetlerinin cinsiyete duyarlı, erişilebilir ve kadın hassasiyetlerine uygun sağlandığından emin olun.

- Afet öncesinde olası risklere karşı acil sağlık hizmetlerinin planlamasında cinsiyete dayalı veri kullanıldığından emin olun.
- Kadınların acil sağlık hizmetlerinden eşit bir şekilde faydalanabilmesini sağlayın.
- Acil sağlık hizmetlerine yönelik tesislerin kadınların erişimine uygun olduğundan emin olun.
- Acil sağlık hizmetlerinin kadınların hassasiyetleri ve koruma risklerini göz önüne alarak sunulmasını sağlayın.

Cinsiyete duyarlı sağlık hizmetleri sağlandığından emin olun.

- Kadınlara yönelik aile planlaması, cinsel sağlık ve üreme sağlığına yönelik hizmetlerin sağlandığından ve erişilebilir olduğundan emin olun.
- Sağlık hizmetleri planlamasında ve sunumunda kadınların farklılaşan (hamile, lohusa, menopoz dönemindeki kadınlar, vb.) özel ihtiyaçlarını göz önüne bulundurun.
- Afet risk senaryoları doğrultusunda kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik tıbbi malzeme ve ekipman stoklarının yeterli olduğundan emin olun.
- Kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik malzeme (hijyenik ped, doğum kontrol için gerekli destekler, vb.) ve ilaçlarını uygun şekilde sağlayın.
- Sağlık hizmetlerinin sunumu esnasında tespit edilen kadın koruma risklerine yönelik kurumlar arası yönlendirme ve koordinasyon mekanizmasının etkin işlemlerini sağlayın.

Kadınlara yönelik sağlık hizmetlerinin devamlılığını ve kadınların hizmete erişimini sağlayın.

- Afet risk senaryoları doğrultusunda kadınlara yönelik sağlık hizmetlerin kesintiye uğramaması için yapısal ve yapısal olmayan tedbirlerin alındığından emin olun.
- Sağlık hizmetlerin sürekliliğine yönelik analiz ve planlamalarda cinsiyete dayalı verinin kullanıldığından emin olun.
- Afet sırasında kurulan geçici sağlık merkezleri kadınların erişimine uygun olduğundan emin olun.
- Erişim kısıtı olan bölgelerde mobil ve gezici sağlık imkanlarını kullanın/etkinleştirin.

Kadınlara yönelik koruyucu ve önleyici sağlık tedbirlerinin alındığından emin olun.

- Salgın hastalık risklerine karşı kadınların yeterli su, sanitasyon ve hijyen bilgi, altyapı ve malzemelerine eriştiğinden emin olun.
- Koruyucu ve önleyici sağlık tedbirlerine yönelik bilgilendirmenin cinsiyete duyarlı ve kadınların erişimine uygun olmasını sağlayın.
- Koruyucu ve önleyici sağlık bilgilendirmeleri için toplum temeli mekanizmalar oluşturun ve işletin.

Sağlık çalışanlarının cinsiyete duyarlı hizmet sunumu konusunda kapasitesini artırın.

- Sağlık personelinin kadın hakları ve kadınlara özel afet riskleri doğrultusunda kapasitesini geliştirin.
- Sağlık personelinin kadınların koruma risklerine yönelik tespit, yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgilendirin.
- Tüm sağlık çalışanlarının acil psiko-sosyal destek konusunda kapasitelerini artırın.
- Kadın sağlık çalışanları başta olmak üzere tüm sağlık ekiplerinin güvenlik risklerine yönelik tedbirlerini alın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Özel ihtiyaçlar ve sağlık hizmetlerinin devamlılığı	1 <p>Kadınlara yönelik sağlık hizmetlerinin devamlılığı için yapısal ve yapısal olmayan risklere yönelik tedbirler alındı mı? Üreme ve cinsel sağlık hizmetleri kadınların güvenli erişimine uygun şekilde mevcut mu? Özel sağlık ihtiyaçlarına yönelik malzemelerin (hijyenik ped, doğum kontrol ilaçları, vb.) cinsiyet hassasiyetlerine uygun temini sağlıyor mu? Afetlerin ilk günleri için acil doğum alanları oluşturuldu mu? Kadınların özel ihtiyaçları doğrultusunda (adet, üreme ve cinsel sağlık, doğum kontrol) gibi konularda bilgilendirme ve malzeme temini yeterli mi? Kadınlara yönelik hizmet sağlayan sağlık merkezlerinde yeterli tıbbi ekipman ve malzeme mevcut mu? Sağlık hizmetlerinin sunumunda kadınların mahremiyet ve gizliliğine özen gösteriliyor mu?</p>
 Sağlık hizmetlerine erişim	2 <p>Acil sağlık hizmetleri kadınların ihtiyaçları ve hassasiyetleri doğrultusunda erişilebilir mi? Genel ve kadınlara yönelik özel sağlık hizmetlerine kadınların güvenli erişimi var mı? Sağlık tesislerine kadınların güvenli ulaşimleri sağlanıyor mu? Kadınların sağlık hizmetine ulaşamadığı noktalar için gezici ve mobil sağlık hizmetleri etkin mi? Afet bölgelerinde kadınlar özel dağıtım ve hizmet noktaları oluşturuldu mu? Sağlık hizmetlerinin sunumunda yerel kültürel kodlar ve alışkanlıklar dikkate alınıyor mu? Çok dilli sağlık hizmeti sunuluyor mu? Kadınların sağlık hizmetlerine yönelik geri bildirim, şikâyet ve taleplerini iletecekleri mekanizmalar mevcut ve erişilebilir mi?</p>
 Koruyucu ve önleyici sağlık	3 <p>Toplum sağlığı, koruyucu ve önleyici sağlık konusunda bilgilendirmeler kadın hassasiyetine uygun ve kadınlar için erişilebilir mi? Toplum temelli sağlık bilgilendirme ve takip mekanizmaları oluşturuldu mu? Salgın hastalıkları önlemek ve sağlık risklerini azaltmak amacı ile kadınların su, sanitasyon ve hijyen altyapı ve malzemelerine yeterli ve uygun erişimi var mı?</p>
 Kadın koruma ve sağlık	4 <p>Kadın hassasiyetlerine uygun zarar vermeyen, tıbbi yan etkileri veya istismara yol açmayan sağlık hizmeti sunuluyor mu? Sağlık hizmetleri esnasında tespit edilen koruma riskleri için yönlendirme mekanizmaları etkin mi? Koruma risklerine yönelik kurumlar arası koordinasyon etkin işletiliyor mu? Sağlık çalışanları bu tür risklerle karşılaştıklarında kadınlarla nasıl iletişim kurmaları ve davranış kodları konusunda bilgi sahibi mi? Sağlık çalışanları içinde kadına yönelik şiddet ve koruma riskleri konusunda uzman personel de bulunuyor mu?</p>
 Sağlık çalışanları	5 <p>Tüm sağlık çalışanları afet zamanlarında doğabilecek koruma riskleri ve tehlikeleri konusunda farkındalık sahibi mi? Yetkin kadın sağlık çalışanı sayısı yeterli mi? Sağlık çalışanları kadınlarla iletişim hassasiyetleri ve kadınların özel ihtiyaçları konusunda bilgilendirildi mi? Tüm sağlık çalışanları acil psiko-sosyal destek konusunda bilgi sahibi mi? Afetlerde, başta kadın sağlık çalışanları olmak üzere tüm sağlık çalışanlarının güvenliğine yönelik yeterli tedbir alındı mı? Kadınlar özelinde afette sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde sağlık hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 24 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 7 Sağlık Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri

Afetler, çocukların sağlık hizmetlerine erişimini olumsuz etkileyebilecek önemli risklerin ortaya çıkmasına neden olabilirler. Ancak, sağlık müdahalelerinin afet ve acil durumlarda çocuk koruma stratejileriyle bütünleşik olarak planlanması ve uygulanması, çocukların sağlığını korumak ve riskleri en aza indirmek için hayati bir öneme sahiptir.

Afet durumlarında çocukların sağlık hizmetlerine erişiminde yaşanabilecek kesintiler, ciddi sonuçlar doğurabilir. Özellikle acil durumlarda, çocuklar daha fazla risk altında olabilirler ve sağlık ihtiyaçlarına hızlı ve etkili ve öncelikli bir şekilde, yanıt verilmesi gerekebilir. Sağlık müdahaleleri, afet öncesi planlama ve hazırlık süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Bu süreçlerde, çocukların özel sağlık ihtiyaçları öncelikli olarak göz önünde bulundurulmalı ve sağlık hizmetlerinin kesintisiz bir şekilde sunulması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Çocukların sağlık hizmetlerine erişiminin devamlılığı, koruyucu bir yaklaşımı da gerektirir. Sağlık müdahaleleri, çocukların sağlığını korurken aynı zamanda afetlerin getirdiği riskleri en aza indirmek için etkin bir strateji oluşturmalıdır. Bu strateji, çocukların sağlık hizmetlerine kolay ve güvenli bir şekilde erişebilmesini sağlamalı, aynı zamanda koruyucu önlemler olarak onları olası risklerden korumalıdır.

Aşağıdaki bölümde, sağlık hizmetlerinde çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 24 Çocuk Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocuklara yönelik acil sağlık hizmetlerinin etkin sunumunu sağlayın.

- Çocuklara sunulan acil sağlık hizmetlerinde çocuğu psikolojik olarak daha fazla travmatize etmeyecek yaklaşım ve iletişimin benimsenmesini sağlayın.
- Acil sağlık hizmetlerine yönlendirilen refakatsiz çocukların tanımlı prosedürlerin işletildiğinden emin olun.
- Sağlık kuruluşlarında acil sağlık hizmeti alan refakatsiz çocukların aile birleşiminin sağlanması için gerekli tedbirleri (veri paylaşımı, koordinasyon, vb.) alın.

Çocuk odaklı sağlık hizmetlerinin devamlılığı ve erişimini sağlayın.

- Çocukların fiziksel ve psikolojik iyilik hallerini iyileşmeye yönelik çocuk sağlık hizmetlerinin sunulduğundan emin olun.
- Sağlık yönlendirme ve hizmet sunumunda çocuğun üstün yararının gözetilmesini sağlayın.
- Tespit ve taramalarla çocukların sağlık hizmetlerine erişimini güçlendirin.
- Çocukların sağlığa erişimi için yerinde sağlık hizmetlerinin (gezici, mobil sağlık merkezleri, vb.) sunulmasını sağlayın.
- Çocukların yaş, cinsiyet, engellilik, düzenli tedavi ihtiyacı gibi farklılaşan ihtiyaçları doğrultusunda hizmetlerin sunulmasını sağlayın.

Sağlık hizmetlerinde çocuk koruma risklerin gözetilmesini ve gerekli müdahalelerin yapılmasını sağlayın.

- Tüm sağlık hizmetleri sürecinde personelin çocuk koruma risklerini tespit konusundaki farkındalığını artırın.
- Çocuk korumaya yönelik etkin koordinasyon ve yönlendirme mekanizmalarının kurulduğundan ve işletildiğinden emin olun.
- Çocuk koruma konusunda sağlık kuruluşlarının ilgili tüm paydaşlarla etkin iş birliği içinde çalışmasını temin edin.

Çocuklara yönelik önleyici ve koruyucu sağlık tedbirlerinin alındığından emin olun.

- Toplum sağlığı, önceliği ve koruyucu sağlığa yönelik tedbir ve bilgilendirmelerin çocukların yaş seviyelerine ve cinsiyetlerine uygun materyal ve iletişim kanalları ile sunulmasını sağlayın.
- Ebeveynlerin ve bakım verenlerin çocuklar için önleyici ve koruyucu tedbirler konusunda bilgilendirilmesini sağlayın.

Sağlık çalışanlarının çocuk odağında sağlık hizmetleri sunumu konusunda bilgi ve farkındalığını artırın.

- Sağlık personelinin çocuk hakları ve çocuklara özel afet riskleri doğrultusunda kapasitesini geliştirin.
- Sağlık personelinin çocukların koruma risklerine yönelik tespit, yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgilendirin.
- Tüm sağlık çalışanlarını çocuk koruma risklerinin tespit edilmesi durumunda ilgili müdahale yöntemleri ve yönlendirme mekanizmaları ile ilgili bilgilendirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Çocuk odaklı sağlık hizmetlerinin sunumu	1	<p>Çocuklara yönelik sağlık hizmetlerinin devamlılığının sağlanmasına yönelik yaşa dayalı veri doğrultusunda planlamalar yapıldı mı?</p> <p>Acil sağlık hizmetleri ve sağlık tahliyesinde çocuklarının aile bağlarını korumaya yönelik tedbirler ve prosedürler izleniyor mu?</p> <p>Çocukların yaş, cinsiyet, engellik durumu gibi farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik sağlık hizmetleri sunuluyor mu?</p> <p>Çocuklara yönelik hizmet sağlayan sağlık merkezlerinde yeterli tıbbi ekipman ve malzeme mevcut mu?</p> <p>Kronik rahatsızlığı olan ve/veya sürekli ilaç kullanmak zorunda olan çocuklar için tedavinin devam etmesi için gerekli tedbirler alındı mı?</p> <p>Vasi olarak belirlenen kişinin çocuklarıyla birlikte kalabilmesi için, hastane yönetimi tarafından özel izin ve düzenlemeler yapıldı mı?</p>
 Sağlık hizmetlerine erişim	2	<p>Acil sağlık hizmetleri çocukların ihtiyaçları ve hassasiyetleri doğrultusunda erişilebilir mi?</p> <p>Ulaşım kısıtlı olan bölgelerde çocuklara yönelik gezici ve mobil sağlık hizmetleri etkin mi?</p> <p>Çocukların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda ebeveynlerin ve bakım verenlerin farkındalığına yönelik tedbirler alındı mı?</p> <p>Engelli çocuklar için sağlık merkezlerine ulaşım engeli, merdivenler, dar koridorlar veya engelli erişimi olmayan tuvaletler gibi fiziksel bariyerler giderildi mi?</p>
 Koruyucu ve önleyici sağlık	3	<p>Toplum sağlığı, koruyucu ve önleyici sağlık konusunda bilgilendirmeler çocuk hassasiyetine, yaş ve cinsiyete uygun ve çocuklar için erişilebilir mi?</p> <p>Koruyucu ve önleyici sağlık tedbirleri konusunda çocuk katılımı sağlanıyor mu?</p> <p>Çocukların bulaşıcı hastalıklarından korunması ve salgın hastalıkları önlemek ve sağlık risklerini azaltmak amacı ile çocukların su, sanitasyon ve hijyen altyapı ve malzemelerine yeterli ve uygun tedbirler alındı mı? Çocukların erişimi bu tedbirlere erişimi sağlandı mı?</p> <p>Afet dönemlerinde çocuklara yönelik aşılama uygulamalarının devamlılığı sağlandı mı?</p> <p>Çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici sağlık bilgilendirmeleri ve tedbirlerine ebeveynler ve bakım verenler dâhil edildi mi?</p>
 Çocuk koruma ve sağlık	4	<p>Çocukların hassasiyetlerine uygun, zarar vermeyen, tıbbi yan etkileri olmayan veya istismara yol açmayan sağlık hizmeti sunuluyor mu?</p> <p>Sağlık hizmetleri esnasında tespit edilen çocuk koruma riskleri için yönlendirme mekanizmaları etkin mi?</p> <p>Koruma risklerine yönelik kurumlar arası koordinasyon etkin işletiliyor mu?</p> <p>Refakatsiz çocukların sağlık hizmetlerine yönlendirilmesinde ilgili prosedürler işletiliyor mu?</p> <p>Refakatsiz hastane kabullerinde hastane personelinin kaybolan çocuklar konusunda farkındalığı sağlandı mı?</p>
 Sağlık çalışanları	5	<p>Tüm sağlık çalışanları afet zamanlarında doğabilecek çocuk koruma riskleri, tehlikeleri ve müdahale yöntemleri konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Sağlık çalışanları bu tür risklerle karşılaştıklarında çocuklarla nasıl iletişim kurmaları ve davranış kodları konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Sağlık çalışanları çocuk acil psiko-sosyal destek konusunda bilgi sahibi mi?</p> <p>Sağlık çalışanları içinde çocuk koruma konusunda uzman personel de bulunuyor mu?</p> <p>Çocuklar özelinde afette sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde sağlık hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılıyor mu?</p>

Tablo 25 Çocuk Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 7 Sağlık Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri

Afetler, yaşlılar ve engelliler için özellikle zorlayıcıdır ve normal hayatlarında ihtiyaç duydukları düzenli sağlık hizmetlerine erişimleri kesintiye uğrayabilir. Bu nedenle, afet zamanlarında yaşlı ve engelli bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşmaları, fiziksel ve psikolojik iyilik hallerinin korunması için hayati önem taşır.

Afetler sırasında meydana gelen yaralanmalar, yaşlılar ve engellilerde yeni engelliliklerin oluşmasına neden olabilir. Bu durum, onların zaten var olan sağlık ihtiyaçlarını daha da artırabilir ve daha fazla destek ve bakım gereksinimi ortaya çıkarabilir. Afet sonrası dönemde, yaşlılar için en kritik risklerden biri sağlık hizmetlerinden mahrum kalmaları ve kritik önemdeki ilaçlarına ve sağlık ekipmanlarına ulaşamamalarıdır. Bu durum, yaşlıların sağlığının ciddi şekilde etkilenmesine ve yaşamsal tehlike oluşturabilecek durumlara yol açabilir.

Engellilerin fiziksel ve zihinsel ihtiyaçları, genellikle daha özel ve dikkat gerektiren bir yaklaşım gerektirir. Bu nedenle, sağlık hizmetlerinin engelli bireyleri kapsayıcı ve erişimine uygun bir şekilde sunulması, afetlerin etkilerini en aza indirmek ve toplumun sağlık açısından dayanıklılığını artırmak için kritik önem taşır.

Aşağıdaki bölümde, sağlık hizmetlerinde yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 25 Kadın Hakları Perspektifinden Sağlık Hizmetleri - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Acil sağlık hizmetlerinin yaşlı ve engelliler açısından kapsayıcı olduğundan emin olun.

- Acil sağlık hizmetlerinin engelliler ve yaşlılar için kapsayıcı ve erişilebilir olduğundan emin olun.
- Afet dolayısı ile oluşabilecek yeni engelliliklere yönelik acil sağlık hizmetleri tedbirlerinin alınmasını sağlayın.
- Acil sağlık hizmetlerinin sunumunda engelli ve yaşlıların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik müdahale tedbirlerini alın.

Özel ihtiyaçlara yönelik kapsayıcı sağlık hizmetlerinin devamlılığını sağlayın.

- Engelliler ve yaşlılar için sağlık hizmetlerinin kesintiye uğramadan devam etmesi için gerekli tedbirler alın.
- Engelli ve yaşlıların devam eden tedavileri veya afet dolayısı ile oluşabilecek yeni engellilik durumlarına kapsayıcı sağlık hizmetlerinin sunulmasını sağlayın.
- Yaşlı ve engelliler için yeterli ilaç, tıbbi malzeme ve ekipmanın sağlandığından emin olun.
- Sağlık sunumunda yaşlı ve engellilere yönelik koruma risklerinin etkin yönetildiğinden emin olun.

Yaşlı ve engellilerin sağlığa erişimi önündeki engelleri kaldırın.

- Sağlık hizmetlerinin engelliler ve yaşlılar için erişilebilir olduğundan emin olun.
- Sağlık hizmetlerine erişim için fiziki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik tedbirleri alın.
- Ulaşım kısıtı olan yerler için mobil ve gezici sağlık hizmetleri gibi alternatif yöntemlerin kullanımını sağlayın.
- Yaşlı ve engellilerin sağlığa erişimi için toplum temelli mekanizmaları işletin.

Yaşlı ve engellilere yönelik koruyucu ve önleyici sağlık tedbirlerinin kapsayıcı olduğundan emin olun.

- Koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerinin yaşlılar ve engelliler açısından kapsayıcı olduğundan emin olun.
- Koruyucu ve önleyici sağlık çalışmalarına yaşlı ve engelliler ile (varsa) bakım verenlerinin katılımını sağlayın.
- Bulaşıcı ve salgın hastalıklara yönelik engelli ve yaşlılar için uygun tedbirlerin alındığından emin olun.

Sağlık personelinin yaşlı ve engellilere yönelik bilgi ve duyarlılığını artırın.

- Sağlık çalışanların yaşlı ve engelli hakları ve özel afet riskleri doğrultusunda kapasitesini geliştirin.
- Sağlık personelinin yaşlı ve engellilerin koruma risklerine yönelik tespit, yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgilendirin.
- Sağlık çalışanlarının yaşlı ve engellilere yönelik davranış ve tutumları konusunda hassasiyetlerini geliştirecek tedbirleri alın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Özel ihtiyaçlara yönelik sağlık hizmetleri</p>	<p>1</p> <p>Engellilere ve yaşlılara yönelik sağlık hizmetlerinin devamlılığının sağlanması için yaş ve engel durumuna dayalı veri doğrultusunda planlamalar yapıldı mı? Afet senaryoları doğrultusunda meydana gelebilecek yeni engellilik durumlarına yönelik sağlık müdahale tedbirleri alındı mı? Acil sağlık hizmetleri ve sağlık tahliyesinde engelli ve yaşlıların aile bağlarını korumaya yönelik tedbirler ve prosedürler izleniyor mu? Engellilerin ve yaşlıların yaş, cinsiyet, engellilik durumu gibi farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik sağlık hizmetleri sunuluyor mu? Afet dolayısı ile meydana gelen yeni engellilere yönelik kapsayıcı ve bütünsel özelleşmiş sağlık hizmetleri sunuluyor mu? Düzenli tedavi ihtiyacı bulunan engellilere ve yaşlılara yönelik hizmet sağlayan sağlık merkezlerinde yeterli tıbbi ekipman ve malzeme mevcut mu? Kronik rahatsızlığı olan ve/veya sürekli ilaç kullanmak zorunda olan yaşlı ve engelliler için tedavinin devam etmesi için gerekli tedbirler alındı mı? Bakıma muhtaç engelli ve yaşlılar için bakım verenlerin sağlık hizmetlerine katılımı sağlanıyor mu?</p>
 <p>Erişim ve erişilebilirlik</p>	<p>2</p> <p>Acil sağlık hizmetleri engellilerin ve yaşlıların özel farklılaşan ihtiyaçları ve hassasiyetleri doğrultusunda erişilebilir mi? Engellilere ve yaşlılara erişim için gezici ve mobil sağlık hizmetleri etkin mi? Engelliler ve yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda ebeveynlerin ve bakım verenlerin farkındalığına yönelik tedbirler alındı mı? Engelliler ve yaşlılar için sağlık merkezlerine ulaşım engeli, merdivenler, dar koridorlar veya engelli erişimi olmayan tuvaletler gibi fiziksel bariyerler giderildi mi? Engelliler ve yaşlıların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda yeterli yönlendirme ve bilgilendirmeler sağlandı mı? Yaşlıların ve engellilerin sağlık hizmetlerine erişimi için toplum temelli mekanizmalar işletiliyor mu?</p>
 <p>Koruyucu ve önleyici sağlık</p>	<p>3</p> <p>Toplum sağlığı, koruyucu ve önleyici sağlık konusunda bilgilendirmeler engelli ve yaşlıların özel iletişim ihtiyaçları doğrultusunda yapıldı mı? Koruyucu ve önleyici sağlık bilgilendirmeleri ve tedbirleri yaşlı ve engelliler için kapsayıcı mı? Toplum temelli sağlık bilgilendirme ve takip mekanizmaları oluşturuldu mu? Engellilerin ve yaşlıların bulaşıcı hastalıklarından korunması ve salgın hastalıkları önlemek ve sağlık risklerini azaltmak amacı ile su, sanitasyon ve hijyen altyapı ve malzemelerine yeterli ve engellilerin ve yaşlıların erişimine uygun mu? Koruyucu ve önleyici sağlık bilgilendirmeleri ve tedbirlerine bakım verenler dâhil edildi mi?</p>
 <p>Koruma ve sağlık</p>	<p>4</p> <p>Engellilik ve yaşlılık nedeni ile oluşabilecek koruma risklerine yönelik mekanizmalar etkin mi? Engelli ve yaşlılara yönelik hassasiyetlerine uygun zarar vermeyen, tıbbi yan etkileri veya istismara yol açmayan sağlık hizmeti sunuluyor mu? Koruma risklerine yönelik kurumlar arası koordinasyon etkin işletiliyor mu? Refakatsiz engelliler ve yaşlılar için ilgili prosedürler işletiliyor mu? Refakatsiz hastane kabullerinde hastane personelinin kaybolma riski olan engelliler ve yaşlılar konusunda farkındalığı sağlandı mı? (Özellikle bilişsel sıkıntılar yaşayan engelliler risk grubundadır)</p>
 <p>Sağlık çalışanları</p>	<p>5</p> <p>Tüm sağlık personeli engelli ve yaşlı hakları, insani yardım, sağlık hizmetleri verilme standartları ve davranış kodları konusunda eğitilmiş mi? Tüm sağlık personeli engellilik veya yaşlılık nedeniyle oluşabilecek fiziksel ve/veya zihinsel sınırlılıklar nedeniyle afet zamanlarında doğabilecek koruma riskleri ve tehlikeleri konusunda farkındalık sahibi mi? Sağlık çalışanları engelli ve yaşlılara sunulacak acil psiko-sosyal destek konusunda bilgi sahibi mi? Sağlık personeli içinde engelliler ve yaşlılar konusunda çalışan uzman personel de bulunuyor mu? Yaşlılar ve engelliler özelinde afette sağlık hizmetlerinin sunumuna yönelik güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde sağlık hizmetleri konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 26 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Sağlık Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 7 Sağlık Kontrol Listesi

PSİKO-SOSYAL DESTEK

Afetlerde kırılğan gruplar, genellikle kaynaklara erişim sınırlılıkları dolayısı ile afetlerin etkilerine daha fazla maruz kalabilir ve psiko-sosyal destek ihtiyaçları daha yoğun olabilir. Bu açıdan kırılğan grupların afet sırası ve sonrasında kaliteli ve uygun psiko-sosyal desteğe erişmelerine özel önem verilmelidir, böylece sağlık hakları ve diğer bağlantılı haklara erişimleri kolaylaşabilir. Psiko-sosyal destek hizmetleri, danışmanlık, grup destek programları ve ruhsal sağlık hizmetleri gibi yardımların, kırılğan grupların psiko-sosyal sağlıklarını korumak için ayrımcılık yapmadan eşit erişim sağlayacak şekilde verilmesi kritik önem taşır. Psiko-sosyal iyilik hali sosyal unsurlarla direk ilişki olduğu için destekler verilirken kültürel duyarlılıkların göz önünde bulundurulması gerekir. Afetler kırılğan grupların koruma risklerini de artırmaktadır. Psiko-sosyal destek aynı zamanda kırılğan gruplarının koruma risklerini önleme ve riskleri azaltma kapasitelerini artırması açısından da önemlidir. Psiko-sosyal destek aynı zamanda hak ihlallerinin, cinsel saldırı ve tehditlerin tespitinde kolaylık sağlar.

Kırılğan gruplar perspektifinden psiko-sosyal destek sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Kırılğan Grupların İhtiyaçları ve Destekleri:
 - İhtiyaç tespitinde kırılğan grupların özel ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması,
 - Kırılğan gruplara gerektiğinde özel uzmanlaşmış psiko-sosyal müdahalelerin yapılması,
 - Kırılğan gruplar odaklı sosyal etkinliklerin düzenlenmesi.
- Koruma ve Bilinçlendirme:
 - Psiko-sosyal destek sırasında tespit edilen hak ihlallerine yönelik koruma mekanizmalarının kurulması,
 - Afet alanında yetkin ve kırılğan grupların hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi personelin görevlendirilmesi.
- Hizmet Sunumu: Hizmetlerin düzenli ve güven hissedilen bir ortamda, mümkünse aynı personel tarafından yapılması.

“

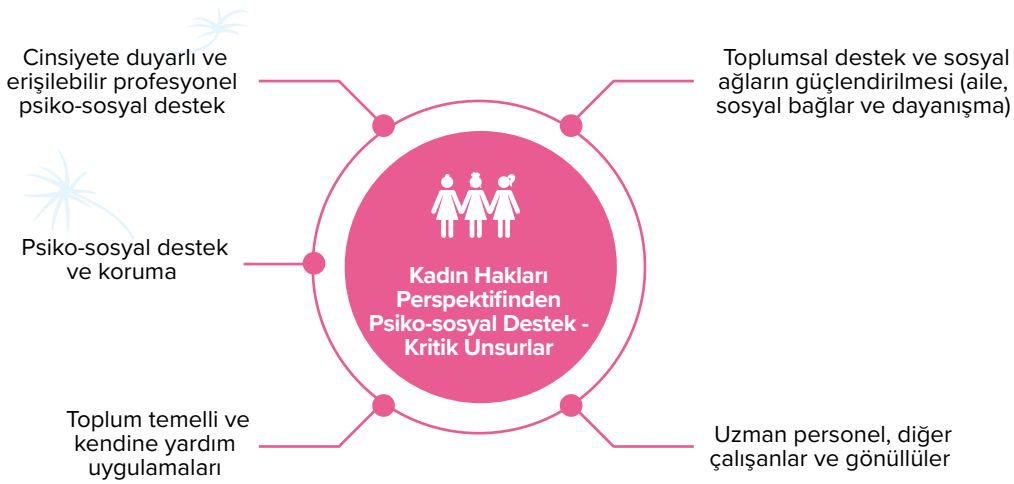
Kırılğan grupların afet sırası ve sonrasında kaliteli, uygun ve sürdürülebilir psikolojik desteğe erişimi hayata geri dönüşü mümkün kılar.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek

Kadınlar, afetler ve sonrasında cinsiyet rolleri, bakım sorumluluk ve yükleri, sosyal beklentiler ve kaynaklara erişim kısıtları dolayısı ile psiko-sosyal durumlarını olumsuz etkileyen ek strese karşı karşıya kalabilirler. Ayrıca, afetler cinsiyete dayalı şiddetin arttığı dönemlerdir. Bu tarz risklere daha açık olan kadınların mevcut zarar görülebilirlikleri afetler döneminde daha da artar. Afetin verdiği zararların yanı sıra, temel hak ve hizmetlere erişimindeki zorluklar ve koruma riskleri nedeni ile stres, kaygı ve travma düzeylerinde artış yaşanır. Bu faktörler, afetler sonrasında kadınların yaşadığı psikolojik sıkıntıların artmasına neden olur. Kadınlar için psiko-sosyal destekte cinsiyete duyarlı ihtiyaçların ve kırılganlıkların ele alınması ve kadınların psiko-sosyal desteğe ulaşması ayrıca büyük önem taşır.

Aşağıdaki bölümde, psiko-sosyal destek sürecine kadınların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar faaliyetler grafiği, bu faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 26 Kadın Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu (alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Cinsiyete duyarlı, kapsayıcı ve erişilebilir profesyonel psiko-sosyal destek hizmetlerinin sunulmasını sağlayın.

- Sunulan psiko-sosyal desteklerin kapsayıcı ve kadınlar için erişilebilir olduğundan emin olun.
- Cinsiyet rollerinin, normlarının ve beklentilerinin kadınların psiko-sosyal refahını nasıl etkilediğini tespit edin.
- Destek hizmetlerini uyarlamak için afetler sırasında ve sonrasında kadınların ve kız çocuklarının karşılaştığı yaşa ve cinsiyete özgü zorlukları belirleyin.
- Kadınların özel ihtiyaç ve zarar görülebilirliklerini göz önünde bulunduran psiko-sosyal destek programları planlayın ve uygulayın.
- Hizmet sunumunda kadınların mahremiyet ve gizliliğine özen gösterildiğinden emin olun.
- Kadınlara sunulan psiko-sosyal hizmetin kalitesinden, örneğin hizmetin sunulduğu ortam, uzman desteği, vb. gibi ve zarar vermeme ilkesine uygun sunulduğundan emin olun.
- Psiko-sosyal destek hizmetlerinin bağımlılığı önleyen ve kadının güçlendirilmesini sağlayan bir yaklaşımla sunulduğundan emin olun.
- Profesyonel hizmetlerin sunumunda kültürel kodlar ve alışkanlıkları göz önünde bulundurun.

Psiko-sosyal destek kapasitesini artırmak için toplum temelli ve psikolojik öz bakım (kendi kendine yardım) yaklaşımlarını kullanarak psiko-sosyal destek uygulamalarını yaygınlaştırın.

- Profesyonel hizmetlerin sunulmadığı durumlarda acil destek ekiplerinin verebilecekleri sınırlı destekler ve içerikler konusunda iyi eğitilmiş ve deneyimli olduğundan emin olun.
- STK'ların, gönüllülerin, topluluk liderleri ve üyelerinin psiko-sosyal destek kapasitelerini artırın ve görevlendirilmelerini sağlayın.
- Kadınları psikolojik öz bakım konusunda eğitin.

Kadınlara yönelik psiko-sosyal destek ve koruma çabalarının entegre yürütüldüğünden emin olun.

- Psikolojik destek sunumunda kadınlara yönelik koruma risklerinin özenle ele alındığından emin olun.
- Şiddet, taciz, istismar, kötü muameleyle yönelik koruma müdahalelerinde profesyonel psikolojik desteklerin sağlandığından emin olun.
- Psiko-sosyal destek sırasında tespit edilen hak ihlallerinde koruma mekanizmalarına yönlendirmelerin yapılmasını sağlayın.

Sosyal bağların güçlendirilmesi ve toplumsal dayanışmanın artırılmasına yönelik tedbirleri alın.

- Kadınların sosyal bağlarının güçlendirilmesi için bir araya gelerek birlikte zaman geçirebileceği güvenli kadın dostu alanlar oluşturun.
- Tahliye, barınma, yerleştirme gibi afetlere yönelik hizmetleri sunan ilgili paydaşlarda müdahaleler sırasında sosyal bağların gözetilmesine yönelik farkındalık yaratın.
- Kadınların bakım yükü ve rol paylaşımını destekleyici farkındalık çalışmaları yürütün.
- Kadınların psiko-sosyal iyilik halini desteklemeye yönelik toplum temelli psiko-sosyal destek mekanizmaları oluşturun.
- Toplum temelli psiko-sosyal destekler için gönüllüleri yetiştirin ve toplum temelli psiko-sosyal destek uygulamalarını yaygınlaştırın.

Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin kadın hassasiyetleri ve cinsiyete duyarlı destek konusunda kapasitesini artırın.

- Afet bölgesinde kadın insani yardım çalışanlarına ve gönüllülere psiko-sosyal ilk yardım eğitimleri verin.
- Psiko-sosyal alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin kadınların koruma riskleri, hassasiyetleri ve özel ihtiyaçları konusunda kapasitesini artırın.
- Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin kadınlarla hassas iletişim ve yaklaşım konusunda duyarlılıklarını ve kapasitesini artırın.
- İlgili paydaşların afet psikolojisi konusunda kapasite artırma çalışmalarını destekleyin.
- Yeterli sayıda ve yetkin kadın sosyal çalışma görevlilerini ve psikologları görevlendirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

	Cinsiyete duyarlı destek	1	<p>Kadınların psikolojik iyilik hallerine yönelik cinsiyete duyarlı analizler yapıldı mı?</p> <p>Yerel kültürel normlar ve cinsiyet rolleri de göz önüne alınarak kadınların özel psiko-sosyal destek ihtiyaçları belirlendi mi?</p> <p>Psiko-sosyal desteklerde kadınların özel hassasiyetleri dikkate alınıyor mu?</p> <p>Psiko-sosyal faaliyetler ve hizmetler kadın güçlenmesine yönelik planlandı mı?</p>
	Desteklere erişim	2	<p>Kadınların psiko-sosyal desteğe erişimi önündeki engeller belirlendi mi?</p> <p>Kadınların psiko-sosyal desteğe erişimi önündeki engellere yönelik tedbirler planlandı ve etkin şekilde alındı mı?</p> <p>Kadınlara ve genel topluma psikolojik desteğin önemi konusunda farkındalık çalışmaları yapıldı mı?</p>
	Katılım	3	<p>Toplum temelli mekanizmalar ve eğitimlerle toplumun psiko-sosyal desteğe katılımı etkin sağlandı mı?</p> <p>Kadının bakım yükü, cinsiyet eşitsizliği ve kadınlara yönelik olumsuz kısıtlayıcı norm ve tutumlara yönelik farkındalık çalışmaları yapıldı mı?</p> <p>Kadınların psiko-sosyal destek ve kendine yardım konusunda kapasitesi artırıldı mı?</p> <p>Psiko-sosyal destek hizmetlerine yönelik geri bildirim mekanizmaları kuruldu mu?</p> <p>Kadınların şikâyet, talep ve istekleri dikkatli bir şekilde ele alınıyor mu?</p>
	Psiko-sosyal destek ve koruma	4	<p>Uzmanlara psiko-sosyal destek sunumunda dikkat edilmesi gereken kadın koruma riskleri hakkında yeterli bilgi veriliyor mu?</p> <p>Koruma riskleri ve olumsuz baş etme stratejilerine yönelik özelleşmiş psiko-sosyal destekler sağlanıyor mu?</p> <p>Psiko-sosyal destekte kadınların uğradığı istismar, şiddet ve kötü muamele gibi hak ihlallerine yönelik tespitler koruma mekanizmalarına yönlendiriliyor mu?</p> <p>Psiko-sosyal destek ve koruma hizmet sağlayıcıları arasında etkin koordinasyon ve yönlendirme mekanizması kuruldu mu?</p> <p>Profesyonel ve gönüllülerden kaynaklanan hak ihlalleri ya da kötü uygulamalarda uygulanacak süreç tanımlı mı, uygulanıyor mu?</p>
	Sosyal bağlar ve dayanışma	5	<p>Afetlere yönelik temel hizmetler verilirken sosyal bağların korunması dikkate alınıyor mu?</p> <p>Kadınların bir araya gelip etkileşim sağlayacağı güvenli alanlar kuruldu mu?</p> <p>Kadınların güvenli alanlara erişimleri temin edildi mi?</p> <p>Güvenli alanlarda kadınların psiko-sosyal iyilik hallerini artırmaya yönelik faaliyet ve etkinlikler yeterli mi?</p> <p>Kadınların grup halinde paylaşım yapabilmelerine imkân sağlayan faaliyetler planlandı mı?</p>
	Çalışanlar ve gönüllülerin kapasitesi	6	<p>Psiko-sosyal destek için yeterli sayıda kadın çalışan ve gönüllü görevlendirildi mi?</p> <p>Tüm çalışanlar ve gönüllüler kadın hakları, kadın-erkek eşitliği, kadınların afetlerde karşılaştıkları riskler vb. konularda temel eğitim bilgisine sahip mi?</p> <p>Uzmanlar dışında destek sağlayan çalışan ve gönüllülere destek sırasında daha fazla zarar vermemeye yönelik tedbirler hakkında bilgilendirildi mi?</p> <p>Tüm çalışan ve gönüllüler kadınlara yönelik kültürel kodlar ve sosyal normlar hakkında bilgi sahibi mi?</p> <p>Temel hizmet sağlayıcı paydaşlarda hizmetlerinin psiko-sosyal etkileri ve dikkat edilmesi gereken unsurlar konusunda farkındalık geliştirildi mi?</p> <p>Kadınlara yönelik psikososyal konusundaki güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde psikososyal destek konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 27 Kadın Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 8 Psiko-sosyal Destek Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek

Çocuklar, savunmasız olmaları ve duygusal destek ve bakım için yetişkinlere bağımlı olmaları nedeniyle afetlerde genellikle daha fazla etkilenirler. Çocuklar bir afetin büyüklüğünü tam olarak anlayamayabilir veya duygusal ve psikolojik etkilerle başa çıkma becerilerine sahip olmayabilirler. Korku, endişe, kafa karışıklığı ve çaresizlik duyguları yaşayabilirler, bu da ruh sağlıkları ve refahları üzerinde uzun vadeli etkilere neden olabilir. Ayrıca, çocuklar ailelerinden ayrı düşebilir, evlerini veya eşyalarını kaybedebilir ya da afet sırasında travmatik olaylara tanıklık ederek sıkıntılarını daha da artırabilirler. Temel hizmetlere erişim eksikliği, bozulan rutinler ve sınırlı sosyal destek sistemleri de afet ve acil durumlarda çocuklar üzerindeki psiko-sosyal etkinin artmasına katkıda bulunabilir. Afet müdahale ve iyileşme çalışmalarında çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına öncelik verilmesi ve travmayla başa çıkmalarına ve dayanıklılıklarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmak için onlara uygun destek ve kaynakların sağlanması çok önemlidir.

Aşağıdaki bölümde, psiko-sosyal destekte çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 27 Çocuk Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Psiko-sosyal desteklerin çocuk hassasiyetlerine duyarlı şekilde sunulmasını temin edin.

- Psiko-sosyal desteğin çocuğun yaş, gelişim ve cinsiyet özelliklerine uygun şekilde verilmesini sağlayın.
- Düşüncelerini ve duygularını ifade edebilecekleri güvenli alanlar yaratın.
- Destek sağlanırken çocuk hassasiyetlerine özel empati, saygı ve nezaket gösterin.
- Çocukları duygularını çizim, hikâye anlatımı, oyun veya tartışma gibi çeşitli yollarla ifade etmeye teşvik edin.
- Dayanıklılık geliştirmelerine yardımcı olmak için deneyimlerini paylaşmalarına yardımcı olacak bireysel ve grup etkinliklerini planlayın.

Çocukların psiko-sosyal iyilik hallerini desteklemek ve psiko-sosyal desteklere erişimleri için aile, okul ve sosyal bağların etkinliğini artırın.

- Aile desteğinin güçlendirilmesi için ebeveynlerin/refakatçilerin farkındalıklarını ve çocuklarına yönelik psikolojik destek konusunda bilgilerini artırın.
- Öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının çocukların psiko-sosyal ihtiyaçlarını tespit etme ve desteklemek için kapasitelerini artırın.
- Çocukların akranları ile sosyal etkileşime geçebilecekleri çocuk dostu güvenli alanlar oluşturun.
- Çocuklara, birlikte etkileşime geçtikleri güvenli alanlarda (okul, çocuk merkezleri, çocuk dostu alanlar vb.) gelişim ve yaş ihtiyaçlarına uygun grup ve bireysel psiko-sosyal faaliyetler sunun.

Çocuklara yönelik psiko-sosyal destek ve koruma çabalarının entegre yürütüldüğünden emin olun.

- Psikolojik destek sunumunda çocuk koruma risklerinin özenle ele alındığından emin olun.
- Şiddet, taciz, istismar, kötü muameleye yönelik koruma müdahalelerinde profesyonel psikolojik desteklerin sağlandığından emin olun.
- Psiko-sosyal destek sırasında tespit edilen hak ihlallerinde koruma mekanizmalarına yönlendirmelerin yapılmasını sağlayın.

Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin çocuk hassasiyetleri ve çocuk odaklı destek konusunda kapasitesini artırın.

- Psiko-sosyal alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin çocukların temel hakları, koruma riskleri, hassasiyetleri ve özel ihtiyaçları konusunda kapasitesini artırın.
- Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin çocuklarla hassas iletişim ve yaklaşım konusunda duyarlılık ve kapasitesini artırın.
- Yeterli sayıda ve yetkin kadın sosyal çalışma görevlilerini ve psikologları görevlendirin.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Çocuk odaklı psiko-sosyal destek	1	<p>Psiko-sosyal desteğin çocuğun yaş, gelişim ve cinsiyet özelliklerine uygun şekilde veriliyor mu? Düşüncelerini ve duygularını ifade edebilecekleri güvenli bir alanlar yaratılmış mı? Destek sağlanırken çocuk hassasiyetlerine özel empati, saygı ve nezaket gösteriliyor mu? Çocukların duygularını çizim, hikâye anlatımı, oyun veya tartışma gibi çeşitli yollarla ifade etmeye imkan sağlanıyor mu? Travmayı işlemelerine ve dayanıklılık geliştirmelerine yardımcı olmak için deneyimlerini paylaşmalarına yardımcı olacak bireysel ve grup etkinlikleri planlanıyor mu?</p>
 Aile, okul, sosyal bağlar	2	<p>Çocukların bir araya gelebilecekleri çocuk dostu güvenli alanlar oluşturuldu mu? Ebeveynlerin ve ailelerin afetler çocukların psiko-sosyal ihtiyaçlarına yönelik farkındalık geliştirildi mi? Çocuklara yönelik sunulan temel hizmetlerde sosyal bağların korunmasına yönelik tedbirler alınması temin edildi mi? Okullarda psiko-sosyal destek sağlanmasına yönelik tedbirler (öğretmenlerin eğitimi, psiko-sosyal faaliyetler vb.) alındı mı?</p>
 Çocuk katılımı	3	<p>Toplum temelli mekanizmalar ve eğitimlerle toplumun psiko-sosyal desteğe etkin katılımı sağlandı mı? Psiko-sosyal destek hizmetlerine çocuklara yönelik uygun geri bildirim mekanizmaları kuruldu mu? Çocukların istek, görüş ve talepleri yaş ve cinsiyet ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle alınıp işleniyor mu?</p>
 Psiko-sosyal destek ve koruma	4	<p>Uzmanlara psiko-sosyal destek sunumunda dikkat edilmesi gereken çocuk koruma riskleri hakkında eğitimler verildi mi? Çocuk koruma riskleri ve olumsuz baş etme stratejilerine yönelik özelleşmiş psiko-sosyal destekler sağlanıyor mu? Çocukların uğradığı istismar, şiddet ve kötü muamele gibi hak ihlallerine yönelik tespitler koruma mekanizmalarına yönlendiriliyor mu? Psiko-sosyal ve çocuk koruma hizmet sağlayıcıları arasında etkin koordinasyon ve yönlendirme mekanizması kuruldu ve etkin bir biçimde işliyor mu? Profesyonel ve gönüllülerden kaynaklanan hak ihlalleri ya da kötü uygulamalarda uygulanacak süreç tanımlı mı, uygulanıyor mu?</p>
 Çalışanlar ve gönüllülerin kapasitesi	5	<p>Psiko-sosyal destek için yeterli sayıda pedagog ve çocuklarla çalışma konusunda deneyimli psikolog ve gönüllü görevlendirildi mi? Tüm çalışanlar ve gönüllüler çocuk hakları, çocukların afetlerde karşılaştıkları riskler vb. konularda temel eğitim bilgisine sahip mi? Uzmanlar dışında destek sağlayan çalışan ve gönüllüler destek sırasında zarar vermemeye yönelik tedbirler hakkında bilgilendirildi mi? Tüm çalışan ve gönüllüler çocukların hassasiyetleri ve çocuklarla iletişim konusunda yetkinlik sahibi mi? Temel hizmet sağlayıcı paydaşlarda hizmetlerinin psiko-sosyal etkileri ve dikkat edilmesi gereken unsurlar konusunda farkındalık geliştirildi mi? Çocuklara yönelik psikososyal konusundaki güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde psikososyal destek konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılıyor mu?</p>

Tablo 28 Çocuk Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 8 Psiko-sosyal Destek Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek

Yaşlılar ve engelliler, hareketlilik sorunları, yardımcı cihazlara bağımlılık gibi fiziksel kısıtlamalar, sosyal izolasyon, bilgiye erişim zorlukları ve bakım verenlerine bağımlılık gibi nedenlerle afet sırasında ve sonrasındaki destek hizmetlerine erişmekte en çok zorluk çeken gruptur. Bu hizmetlere erişimdeki zorlukları ve bakımlarının kesintiye uğraması yaşlıları ve engellileri psikolojik olarak diğer gruplara oranla daha olumsuz etkiler. Yaşlı ve engelliler afetler sırasında ayrımcılık riski en yüksek olan gruptur. Bu hususlar göz önüne alındığında yaşlı ve engelliler için kapsayıcı, erişilebilir ve kültürel açıdan hassas psikolojik destek sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Yaşlı ve engelliler için geçmiş travmaların, kayıpların ve ayrımcılık deneyimlerinin ruh sağlıkları üzerindeki etkilerini göz önünde bulunduran, bireyselleştirilmiş psiko-sosyal destek programları uygulanması gerekir. Verilen fiziksel ve psikolojik bakımlarda travmalarına duyarlı yaklaşım geliştirilmesi yaşlı ve engellilerin psiko-sosyal iyilik hallerinin geliştirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

Aşağıdaki bölümde, psiko-sosyal destekte yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 28 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Yaşlı ve engellilerin farklılaşan özel ihtiyaçlarına duyarlı psiko-sosyal destek sağlanmasını temin edin.

- Yaşlılar ve engellilerin özel ihtiyaçlarını belirleyin ve bu ihtiyaçlara uygun destek hizmetlerini bireyselleştirin.
- Psiko-sosyal destek hizmetlerini, geçmiş travmaları da göz önünde bulunduran bir bakış açısıyla ele alın.
- Kendi tercihlerine saygı gösterin, deneyimlerini önemseyin ve güvenli bir ortam yaratın.
- Psiko-sosyal destekte yaşlı ve engellilerin koruma risklerini göz önünde bulundurun, koruma mekanizmalarını entegre edin.
- Psiko-sosyal iyilik halini destelemek için yaşlı, engelli ve bakım verenleri uygun katılım ve geri bildirim mekanizmaları ile sürece dâhil edin.

Psiko-sosyal desteklerin yaşlılar ve engelliler için kapsayıcı ve erişilebilir olduğundan emin olun.

- Yaşlılar ve engelliler için psiko-sosyal destek hizmetlerinin hareket kabiliyeti, duyuşsal algı ve iletişim zorluklarını göz önünde bulundurarak erişilebilir olmasını sağlayın.
- Psiko-sosyal destek alanları ve merkezlerinde fiziksel erişilebilirliğin önündeki engelleri kaldırın. (tekerlekli sandalye rampaları, asansörler, yeterli aydınlatma ve işitme veya görme engellilere yönelik uygun bilgi ve rehberlik materyalleri vb.)
- Engelli bireylerin çeşitli iletişim ihtiyaçlarını karşılamak için farklı iletişim yöntemleri ve araçlarını kullanın. (işaret dili tercümanları, yazılı materyaller, sesli rehberlik vb.)

Yaşlı ve engellilerin sosyal izolasyonunu önlemeye ve sosyal bağlarını güçlendirmeye yönelik tedbirleri alın.

- Yaşlı ve engellilerin sosyal bağlarının güçlendirilmesi bir araya gelerek birlikte zaman geçirebileceği erişilebilir (yaşlı ve engelli dostu) güvenli alanlar oluşturun.
- Barınma, tahliye, yerleştirme, gibi afetlere yönelik hizmetleri sunan ilgili paydaşlarda yaşlıların ve engellilerin sosyal bağların öncelikli olarak gözetilmesine yönelik farkındalık yaratın.
- Yaşlıların ve engellilerin psiko-sosyal iyilik halini desteklemeye yönelik toplum temelli psiko-sosyal destek mekanizmaları oluşturun.
- Toplum temelli psiko-sosyal destekler için gönüllüleri bilgilendirin/eğitin, ve yaşlılar ve engelliler ile sürekli iletişim için görevlendirin.

Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin yaşlı ve engellilerin hassasiyetleri konusunda kapasitesini artırın.

- Afet bölgesinde kadın insani yardım çalışanlarına ve gönüllülere psiko-sosyal ilk yardım eğitimleri verin.
- Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin yaşlı ve engellilerin koruma riskleri, hassasiyetleri ve özel ihtiyaçları konusunda kapasitesini artırın.
- Psiko-sosyal destek alanında çalışan uzman personel, diğer çalışanlar ve gönüllülerin yaşlı ve engellilerle hassas iletişim ve yaklaşım konusunda duyarlılık ve kapasitesini artırın.
- İlgili paydaşların afet psikolojisi konusunda kapasite artırma çalışmalarını destekleyin.
- Yeterli sayıda ve yetkin kadın sosyal çalışma görevlilerini ve psikologları görevlendirin.
- Destek sağlayıcıların, çalışanların ve toplumun yaşlılar ve engellilere yönelik psiko-sosyal destek hizmetlerine erişimleri için farkındalık geliştirmelerini sağlayın.
- Farkındalık eğitimlerinin duyarlı dil kullanımı, ayrımcılıkla mücadele ve farklı ihtiyaçlara uygun hizmet sunumu gibi konuları kapsadığından emin olun.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>İhtiyaca yönelik bireyselleştirilmiş destek</p>	<p>1</p>	<p>Yaşlılar ve engellilerin farklılaşan özel ihtiyaçları tespit edildi mi? Psiko-sosyal destekler özel ihtiyaçlara göre bireyselleştirilmiş şekilde sunuluyor mu? Travma odaklı bakım yaklaşımı desteklere entegre edildi mi? Psiko-sosyal destekte yaşlı ve engellilerin koruma risklerine özen gösteriliyor mu? Tespit edilen istismar ve hak ihalelerine yönelik özel koruma müdahaleleri yapılması sağlanıyor mu?</p>
 <p>Desteğe erişim ve erişilebilirlik</p>	<p>2</p>	<p>Yaşlı ve engellilerin psikolojik desteğe erişimi önündeki fiziksel engellere yönelik tedbirler alındı mı? Bilgiye erişim için yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarına özelleşmiş iletişim araçları ve yöntemleri kullanılıyor mu? Yaşlıların ve engellilerin psiko-sosyal desteğe erişimin önündeki sosyal engeller belirlendi ve gerekli tedbirler alındı mı?</p>
 <p>Katılım</p>	<p>3</p>	<p>Yaşlı, engelli ve bakım verenleri için erişilebilir katılım ve geri bildirim mekanizmaları kuruldu mu? Yaşlı ve engellilerin geri bildirimleri, istek ve şikayetleri özenle ele alınıyor mu? Toplum temeli mekanizmalar ve eğitimlerle toplumun yaşlı ve engellilere yönelik psiko-sosyal desteğe katılımı etkin sağlandı mı? Yaşlılara yönelik ayrımcılığa karşı toplumsal farkındalık çalışmaları yapıldı mı? Yaşlılar, engelliler ve bakım verenlerin psiko-sosyal destek ve kendine yardım konusunda kapasitesi artırıldı mı?</p>
 <p>Sosyal bağlar ve dayanışma</p>	<p>4</p>	<p>Afetlere yönelik temel hizmetler verilirken yaşlıların ve engellilerin psiko-sosyal iyilik halleri ve sosyal bağların korunması dikkate alınıyor mu? Yaşlıların ve engellilerin bir araya gelip etkileşim sağlayacağı güvenli alanlar kuruldu mu? Yaşlıların ve engellilerin güvenli sosyal alanlara erişimleri için gerekli fiziksel ve iletişim tedbirleri alındı mı? Güvenli alanlarda kadınların psiko-sosyal iyilik hallerini artırmaya yönelik erişilebilir faaliyet ve etkinlikler düzenleniyor mu? Yaşlıların ve engellilerin grup halinde paylaşım yapabilmelerine imkân sağlayan faaliyetler planlandı mı?</p>
 <p>Çalışanlar ve gönüllülerin kapasitesi</p>	<p>5</p>	<p>Tüm çalışanlar ve gönüllülere yaşlı ve engelli hakları, özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri konularında eğitim ve bilgilendirmeler verildi mi? Uzmanlar dışındaki destek personeli ve gönüllüler destek sırasında zarar vermeye yönelik tedbirler hakkında bilgilendirildi mi? Tüm çalışan ve gönüllüler yaşlılar ve engellilerin karşılaştığı ayrımcılık ve sosyal izolasyon hakkında bilgi sahibi mi? Temel hizmet sağlayıcı paydaşlarda hizmetlerinin psiko-sosyal etkileri ve dikkat edilmesi gereken unsurlar konusunda farkındalık geliştirildi mi? Yaşlı ve engellilere yönelik psikososyal konusundaki güncel bilgiler, (varsa) kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, afetlerde psikososyal destek konusunda yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşıyor mu?</p>

Tablo 29 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Psiko-sosyal Destek Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. Ek 8 Psiko-sosyal Destek Kontrol Listesi

Uygulama Örneği

Ağustos Gazetesi- Konteyner Kentten Haber Var

17 Ağustos 1999 depremi sonrası Kocaeli ve Düzce illerinde prefabrik yerleşkelerde yaşayan çocukların ve gençlerin seslerini duyurabilmesi ve psikolojik iyilik hallerine katkı sunabilmek amacıyla, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, UNICEF ve Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi iş birliği ile 9-18 yaş arası gençlerle birlikte 2 yıl boyunca "Ağustos" gazetesi projesi gerçekleştirilmiştir.

Gazetenin adı çocuklar tarafından belirlenmiştir. Proje yer almak isteyen gençler fotoğrafçılık, haber yazma, sayfa düzenlemesi yapma gibi dersler aralık gazete merkezinde gazetenin yazımı, fotoğraf çekim ve baskılarının yapılması ve gazetenin dağıtılması gibi süreçleri üstlenmişlerdir. Yerleşke içinde bir prefabrik, gazete merkezi olarak kullanılmış. Kurulan karanlık oda ile çekilen fotoğrafların basılması ve gazetenin sayfa düzenlemesinin yine gençler tarafından yapılmasına imkân sağlanmıştır. Aylık çıkan gazete Kocaeli ve Düzce Milli Eğitim İl Müdürlüklerinin destekleriyle iki ildeki tüm okullarda dağıtılmıştır.

Gazeteyi çıkaran 3 konteyner kentte yaşayan yaklaşık 40 kişilik muhabir ve 10 kişilik editöryal ekip, deprem sonrası kendi hayatlarını etkileyen yazılar yanında konteyner kentteki hayatları, yaşanan altyapı sorunları, eğitime erişim sorunları, çocuk işçiliği vb. pek çok konunun yer aldığı gazeteyi 2 yıl boyunca çıkarmışlardır.

ağustos
Para Ne Sattırız
Kendi sesini kendin dıyar

Ağustos'a Doğru
Gençsiniz, Size Birşey Olmaz...

Umut Gençlik Merkezi ve Ağustos Gazetesi

Cocuklar Gecein 12 Ay

Biz genç gazeteciler

ağustos
Kendi sesini kendin dıyar

Çıracak araniyor
Ülkemizde küçük yaşta çocuklar bedenlerine göre ağır işlerde çalıştırılıyor

Ağustos gazetesi dijital alanın henüz yaygın olmadığı bir zamanda afeti yaşamış ve prefabrik kentlerde yaşamaların sürdürmeye çalışan gençlerin sesi olmuş, yazan ve okuyan gençlerin gülenmesine katkı sağlamıştır.

AYNI YARDIMLAR ve İNSANİ YARDIM DAĞITIMI

Afet ve acil durumlar sırasında herkesin insani yardım alma hakkı vardır. Bu yardımlar, kırılgan gruplar önceliklendirilerek ve belirli ihtiyaçları göz önünde bulundurularak adil, tarafsız ve ayrımcılık gözetmeksizin yapılmalıdır. Afet ve acil durumlarda yapılan yardımın zamanında ve insan onuruna uygun şekilde olması temel insani ilkelere bağlıdır.

Afetler genellikle mal kaybına neden olur ve insanlar çoğu zaman sadece üzerlerindeki kıyafetlerle dışarıda kalabilirler. Bu nedenle, afetten etkilenen insanların hayatta kalmak için gıda dışı insani yardım malzemelerine ihtiyacı vardır. İnsani yardım malzemeleri afetten etkilenen insanları hava ve iklim koşullarından korumak, en temel ve acil ihtiyaçlarını gidermek güvende hissetmelerini sağlamak için büyük öneme sahiptir.

Kapsayıcı ve etkin bir insani yardım için kırılgan grupların farklılaşan ihtiyaçlarının ve afetin farklı aşamalarında değişen ihtiyaçlarının dikkate alınması büyük önem taşır.

Yardımların uzun dönemde toplumun alışkanlıkları, kültürel kodları ve dirençliliği üzerinde olumsuz etkileri olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, yardımın dağıtım sürecinin iyi planlanması, daha başında çıkış stratejisinin belirlenmesi ve en yüksek profesyonel standartlara göre gerçekleştirilmesi önemlidir.

Yaşam kurtaran acil ve yerinde yardımların çocukların güvenliğini ve iyi olma hallerini önemli ölçüde iyileştirebileceği, kadınların ve çocukların yaşadığı tehditler üzerinde büyük etkisi olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, yardım malzemelerinin dağıtımının dikkatlice planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Kırılgan gruplar perspektifinden aynı yardımlar ve insani yardım dağıtımında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- Yardım Dağıtımı ve İhtiyaçların Karşılanması:
 - Afetlerden etkilenen kırılgan grupların ihtiyaçlarına uygun ve zamanında yardım sağlanması,
 - Dağıtımların insan onuruna uygun şekilde planlanması ve yapılması,
 - Dağıtılacak yardımların ihtiyaçlara uygun olabilmesi için katılım ve geri bildirim mekanizmalarının oluşturulması.
- Kırılgan Grupların Hakları ve Korunması:
 - Dağıtımlarda kırılgan grupların önceliklendirilmesi ancak etnik köken, din veya inanç gibi faktörlere dayalı ayrımcılık yapılmaması için önlemler alınması,
 - Yardım dağıtacak personelin kırılgan gruplar bakış açısına sahip, yetkin ve temel haklar konusunda bilgi sahibi olmasının sağlanması *Yardım alanların fiziksel güvenliğinin sağlanması ve kötü muameleye karşı korunmaları için uygun güvenlik önlemlerinin alınması.*
- Mahremiyet ve Veri Güvenliği:
 - Yardım alanların mahremiyetinin ve kişisel gizlilik haklarının korunması,
 - Kişisel bilgilerin toplanması, saklanması ve kullanılması için uygun güvenlik önlemlerinin alınması.

“

Afet sonrası herkesin, doğru ve yeterli, yerinde ve zamanında, güvenlik riski yaratmayacak ve bir baskı unsuruna dönüşmeyecek insani yardımı, etik prensiplere sahip, bilgili ve deneyimli personelden alma hakkı vardır.

”

Kadın Hakları Perspektifinden Ayni Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı

Afet durumunda sunulan ayni yardımlar kadınlara özel temel ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir araçtır. Afet durumunda kadınlar bakım sorumlulukları, güvenlik riskleri, yeterli bilgiye erişim sınırlılıkları, toplumsal ve kültürel kodlar nedeni ile ayni yardımlara ulaşmakta çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Cinsiyete dayalı engellerin ortadan kaldırılması ve kadınların hijyen, özbakım, giyinme, vb. gibi ihtiyaçlarına uygun yardım malzemelerine kapsayıcı ve eşit şekilde erişimlerinin sağlanması önemlidir. Bu durum, afetin kadınlar üzerindeki etkilerini azaltmaya yardımcı olduğu gibi cinsiyet eşitliğini desteklemeye de yardımcı olabilir. Ayrıca yapılan yardımların etkin kadın katılımı sağlanarak yapılması kadınların güçlenmesini sağlayabilir ve yardımların bir bağımlılık unsuruna dönüşmesine engel olabilir.

Afet sırasında ayni yardımlar kadınların iyileşme ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmakla birlikte bazı durumlarda istismar, taciz gibi koruma risklerinin artmasına neden olabilir; yardımların koşullu ve tehdit unsur oluşturması kadınlar için önemli bir risk oluşturur. Ayni yardımların koruma risklerine neden olmayacak, etik değerlere sahip profesyonel kadrolar tarafından planlanması ve gerçekleştirilmesi hayati önem sahiptir.

Aşağıdaki bölümde, ayni yardımların sağlanması sürecine, kadınların temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar faaliyetler grafiği, bu faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 29 Kadın Hakları Perspektifinden Ayni Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Kadınların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik cinsiyete duyarlı, uygun, zamanında ve erişilebilir yardım sağlanmasını temin edin.

- Afet öncesinde kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik yeterli yardımın depolarda bulunmasını temin edin.
- Yardım dağıtımlarını cinsiyete duyarlı planlayın ve kadınların özel ihtiyaçların dikkate alın.
- Yardımların şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde kadın katılımı ile yapılmasını temin edin.

Kadınların yardıma eşit ve tam erişimlerinden emin olun.

- Yardımlara yönelik cinsiyete duyarlı, açık bilgilendirmelerin kadınlara ulaşması için uygun iletişim araçları ve yöntemlerinin kullanıldığından emin olun.
- Dağıtım noktalarının kadınlar için ulaşılabilir olmasını sağlayın. Ulaşımı kısıtı olan kadınlara yönelik dağıtım planlamalarını yapın.
- Erişimin önündeki engelleri belirleyin ve ilgili paydaşlarla engellerin kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasını sağlayın.

Aynı yardım dağıtımlarında kadınlara yönelik koruma risklerinin yönetiminde koruyucu, önleyici ve müdahaleye yönelik gerekli tedbirleri alın.

- Dağıtımların insan onuruna yakışır şekilde, ayırım yapmadan yapılmasını sağlayın.
- Dağıtım süreci ve yardım alanlarında kadınların fiziksel güvenliğine yönelik tüm tedbirlerin alındığından emin olun.
- Yardımların istismar, taciz gibi koruma risklerine sebep olmaması için gerekli tüm tedbirler alın.

İnsani yardım dağıtımlarında çalışanların ve gönüllülerin kapasitelerini geliştirin.

- Dağıtım ekipleri ve gönüllülerinin kalabalık kontrolü ve kadınlarla nasıl etkileşime geçecekleri konusunda eğitilmiş olmalarını sağlayın.
- Ekiplerin afetlerde kadın koruma riskleri, davranış kuralları ve iletişim konusunda eğitimler almalarını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

	Cinsiyete duyarlı aynı yardım dağıtımı	1	Cinsiyet duyarlılığına dayalı ihtiyaç değerlendirmesi yapılıyor mu? Kadınların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik uygun dağıtım planları yapıldı mı? Depolarda kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik yardım malzemesi mevcut mu?
	Yardıma erişilebilirliği	2	Dağıtım noktaları kadınların ulaşımına uygun mu? Kadınların yardıma erişiminin önündeki engeller (cinsiyet rolleri, kültürel normlar vb.) belirlendi mi? Belirlenen erişim risklerine uygun tedbirler planlandı mı? Erişim kısıtı bulunan kadınlar için alternatif dağıtım planlamaları yapıldı mı? Kadınlar dağıtım noktaları ve dağıtımlar hakkında bilgilendirildi mi?
	Kadın koruma ve aynı yardım	3	Yardımlarda olası koruma riskleri belirlendi mi? Koruma risklerine yönelik gerekli tedbirler alındı mı? Dağıtım noktaları kadınlar için güvenli mi? Dağıtım ekiplerinin koruma risklerine sebep olmasını önleyici ve koruyucu mekanizmalar kuruldu mu? Dağıtımlardaki olası koruma risklerine yönelik müdahale mekanizmaları etkin işletiliyor mu? Dağıtım sürecinde ayrımcılığın önlenmesi için tedbirler alınıyor mu?
	Kadın katılımı	4	Afet yardım ve hizmetlerinin planlanması ve uygulanmasında kadınların katılımı sağlanıyor mu? Kadınların kendilerini ifade etmeleri ve ihtiyaçlarını dile getirmeleri için güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir ortam sağlanıyor mu? Kadınların görüşleri ve ihtiyaçları dikkate alınıyor mu?
	Dağıtım ekiplerinin kapasitesi	5	Ekipler, kadınların özel ihtiyaçları ve hassasiyetleri hakkında bilgi sahibi mi? Ekipler, farklı kültürlerdeki kadınların sosyal normları, değerleri ve beklentileri hakkında bilgi sahibi mi? Ekipler, kadınların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını anlamak için empati ve duyarlılık sahibi mi? Yardım dağıtım ekipleri ve yerel topluluklar, cinsel şiddet ve istismarın nasıl önüne geçileceği konusunda eğitiliyor mu? Yardım dağıtım sırasında görevli personel, kadınların güvenliğini sağlamak ve kötü muamele durumlarını tanımlamak konusunda eğitilmiş mi? Dağıtım ekipleri, kültürel hassasiyetler konusunda eğitim aldı mı?

Tablo 30 Kadın Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 9 Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Kontrol Listesi

Çocuk Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı

Çocukların bakım verenlere bağımlılıkları nedeni ile aynı yardımlara erişimi, temel ihtiyaçlarının karşılanması ve korunmalarının sağlanması kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda, çocukların özel ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenen yardımlar, onların farklı gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmalı ve çocukların gelişmelerini olumlu şekilde desteklemelidir. Çocukların ihtiyaçlarına yönelik uygun aynı yardımlara erişimi, onların sağlıklı gelişmelerine, korunmalarına ve iyileşmelerine yardımcı olur. Bu nedenle, çocukların afetlerde kapsayıcı aynı yardımlara erişebilmesi, onların korunmalarını ve ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayarak uzun vadeli etkilerin en aza indirilmesine ve daha hızlı iyileşmelerine yardımcı olur.

Aşağıdaki bölümde, aynı yardımlar ve insani yardım dağıtımında çocuk temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 30 Çocuk Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Çocukların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik cinsiyete duyarlı uygun, zamanında ve erişilebilir yardım sağlanmasını temin edin.

- Afet öncesinde çocukların özel ihtiyaçlarına yönelik yeterli yardımın depolarda bulunmasını temin edin.
- Kız çocuklarının farklılaşan hijyen ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik yardımın yapıldığından emin olun.
- Yardım planlama ve dağıtımlarında çocukların farklılaşan özel ihtiyaçların dikkate alın.
- Erişim kısıtı olan çocuklara yönelik alternatif dağıtım yöntemleri belirleyin ve uygulayın.
- Çocukların ihtiyaçların tespiti ve dağıtımlarında okullar ve diğer eğitim tesisleri ile iş birliği geliştirin.

Çocukların yardıma eşit ve tam erişimlerinden emin olun.

- Yardımlara yönelik cinsiyete duyarlı, açık bilgilendirmelerin kadınlara ulaşması için uygun iletişim araçları ve yöntemlerinin kullanıldığından emin olun.
- Dağıtım noktalarının kadınlar için ulaşılabilir olmasını sağlayın. Ulaşım kısıtı olan kadınlara yönelik dağıtım planlamalarını yapın.
- Erişimin önündeki engelleri belirleyin ve ilgili paydaşlarla engellerin kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasını sağlımayan.

Aynı yardım dağıtımlarında çocuklara yönelik koruma riskleri oluşturmayacak şekilde yapılmasını sağlayın.

- Dağıtım süreci ve yardım alanlarında çocukların fiziksel güvenliğine yönelik tüm tedbirlerin alındığından emin olun.
- Refakatsiz bir şekilde dağıtım alanlarına gelen çocuklar için koruma hassasiyetlerine dikkat edin.
- Yardımların istismar, taciz gibi koruma risklerine sebep olmaması için gerekli tüm tedbirler alın.
- Dağıtım ekiplerinin neden olabileceği istismar, taciz, kötü muamele gibi koruma risklerini yönetecek mekanizmaların kurulduğundan emin olun.

İnsani yardım dağıtımlarında çalışanların ve gönüllülerin kapasitelerini geliştirin.

- Dağıtım ekipleri ve gönüllülerinin kalabalık kontrolü ve çocuklarla nasıl etkileşime geçecekleri konusunda eğitilmiş olmalarını sağlayın.
- Ekiplerin kadın koruma riskleri ve davranış kurallarına yönelik eğitimler almalarını sağlayın.
- Dağıtım ekiplerinin davranış kodları ve iletişim konusunda eğitim almalarını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Çocuk ihtiyaçlarına yönelik yardım	1	Kızlar ve oğlanlar için farklı ihtiyaç değerlendirmesi yapılıyor mu? Depolarda çocukların farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik yeterli yardım malzemesi mevcut mu? Çocukların aynı yardım ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve dağıtılmasında okullar ve eğitim tesisleri ile koordinasyon sağlandı mı?
 Çocuk koruma ve aynı yardımlar	2	Yardımların çocuklara gözetimsiz ortamlarda doğrudan verilmemesi için önlemler alınıyor mu? Ailesiz/refakatsiz çocuklar için yardımlar sırasında koruma tedbirleri alınıyor mu? Çocukları kaybolma ve diğer tehlikelerden korumak için alanda gözetim görevlileri bulunuyor mu?
 Çocuklarla iletişim	3	Dağıtım ekiplerine, kalabalık kontrolü ve çocuklarla iletişim konusunda özel eğitim programları düzenlendi mi? Ekipler, çocuk psikolojisi ve davranışı hakkında temel bilgilere sahip mi? Ekipler, çocukların duygusal durumlarını anlama ve onlara karşı empati gösterme becerilerine sahip mi?

Tablo 31 Çocuk Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 9 Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Kontrol Listesi

Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı

Yaşlılar ve engelliler özellikle düzenli kullanılan ilaçlar ve sağlık ekipmanlarına duyulan ihtiyaç nedeni ile diğer kırılgan gruplara oranla afet dönemlerinde aynı yardıma daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Bazı durumlarda sağlanan aynı yardımlar yaşlılar ve engelliler için hayati öneme sahip olmaktadır, örneğin ısınma, mevsim koşullarına uygun giysi, hijyen ve sanitasyon malzemeleri, vb. Diğer taraftan fiziksel zorlukları nedeni ile yardımlara erişimleri diğer gruplara kıyasla daha kısıtlıdır. Dolayısıyla, aynı yardım planlama ve dağıtımlarında yaşlıların ve engelli bireylerin farklılaşan zarar görülebilirliklerine yönelik ihtiyaçları ve erişim kısıtları özellikle göz önünde bulundurmaya kritik önem taşır.

Aşağıdaki bölümde, aynı yardımlar ve insani yardım dağıtımında yaşlı ve engelli temel hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir şekil sunulmaktadır.

Şekil 31 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu
(alt kırımlar bunlarla sınırlı değildir)

Yaşlıların ve engellilerin farklılaşan ihtiyaçlarına yönelik uygun, zamanında ve kapsayıcı yardım sağlanmasını temin edin.

- Yaş, engellilik ve cinsiyet kırımlarında veriye dayalı olarak yaşlı ve engellilerin özel ihtiyaçlarına yönelik yeterli yardım malzeme bulundurun.
- Yardım dağıtımlarını cinsiyete duyarlı planlayın ve yaşlı kadınların özel ihtiyaçları dikkate alın.
- Yardımların şeffaf ve hesap verilebilir bir şekilde yaşlı ve engellilerin katılımı ile yapılmasını sağlayın.

Yaşlıların ve engellilerin yardımlara erişimlerinden emin olun.

- Yardımlara yönelik cinsiyete duyarlı, açık bilgilendirmelerin yaşlılara ve engellilere ulaşması için uygun iletişim araçları ve yöntemlerinin kullanıldığından emin olun.
- Dağıtım noktalarının yaşlılar ve engelliler için ulaşılabilir olmasını sağlayın.
- Engelliler ve yaşlılar için erişim kısıtlarına yönelik alternatif dağıtım planlamalarını yapın.
- Erişimin önündeki engelleri belirleyin ve ilgili paydaşlarla engellerin kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınmasını sağlayın.

İnsani yardım dağıtımlarında çalışanların ve gönüllülerin kapasitelerini geliştirin.

- Dağıtım ekipleri ve gönüllülerinin kalabalık kontrolü, yaşlı ve engelli bireylerle nasıl etkileşime geçecekleri konusunda eğitim almalarını sağlayın.
- Ekiplerin afetlerde yaşlıların ve engellilerin ihtiyaçları, koruma riskleri ve davranış kurallarına yönelik eğitimler almasını sağlayın.
- Yardım ekiplerinin davranış kuralları ve iletişim konusunda eğitim almalarını sağlayın.

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Özel ihtiyaçlara yönelik yardım	1	Cinsiyet, yaş ve engellilik duyarlılığına dayalı ihtiyaç değerlendirmesi yapıldı mı? Engellilerin ve yaşlıların özel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler planlandı mı ve uygulandı mı? Farklılaşan ihtiyaçlar göz önünde bulunduruldu mu? Depolarda yaşlıların özel ihtiyaçlarına yönelik yardım malzemesi mevcut mu? Özel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik tedarik sistemleri kuruldu mu? Tedarikler başta hayati önem taşıyan sağlık ekipmanları olmak üzere, zamanında yapılıyor mu?
 Erişim ve erişilebilirlik	2	Dağıtım noktaları yaşlıların, engellilerin veya bakım verenlerinin ulaşımına uygun mu? Dağıtım alanları, malzemeler ve hizmetler yaşlıların ve engellilerin hareket kabiliyeti ve ihtiyaçlarına göre düzenleniyor mu? Yardıma erişiminin önündeki fiziksel engellere yönelik tedbirler alındı mı? Dağıtım noktaları engelli dostu mu? Belirlenen erişim risklerine uygun tedbirler planlandı mı? Erişim kısıtlarına yönelik alternatif dağıtım planlamaları yapıldı mı? Dağıtımlara yönelik bilgilendirmeler engelli ve yaşlıların özel iletişim ihtiyaçları doğrultusunda uygun araçlar ve kanallarla yapıldı mı? Dağıtımlarda yaşlı ve engellilere yönelik destekleyici özel hizmetler (işitme veya görme engelli bireylere yönelik tercümanlık hizmetleri, rehberlik ve fiziksel yardım vb.) alınıyor mu?
 Engellilerin ve yaşlıların katılımı	3	Engellilerin ve yaşlıların kendilerini ifade etmeleri ve ihtiyaçlarını dile getirmeleri için güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir ortam sağlandı mı? Bakım verenlerin yardım dağıtım süreçlerine katılımı sağlanıyor mu?
 Dağıtım ekiplerinin kapasitesi	4	Ekipler, yaşlıların ve engellilerin özel ihtiyaçlarına ve yaşla ilgili zorluklara dair eğitim alıyor mu? Ekipler, yaşlılar ve engellilerle empati kurma ve onların deneyimlerini anlama konusunda eğitilmiş ve deneyimli mi? Ekiplerde işaret dili bilen çalışan ve/veya gönüllü var mı? Çalışanlar yaşlılara ve engellileri yönelik koruma riskleri ve müdahale mekanizmaları hakkında bilgilendirildi mi?

Tablo 32 Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifinden Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 9 Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtım Kontrol Listesi

EĞİTİM

Eğitim başta çocuklar olmak üzere ve tüm toplum açısından temel bir hak olmasının yanı sıra, diğer haklara erişimi de destekleyen, dönüştürücü güce sahip önemli bir araçtır. H herkese kaliteli eğitim sağlamak devletin ana sorumluluklarından biridir. Ancak afetler eğitimin önemli ölçüde kesintiye uğramasına neden olur. Afet ve acil durumlarda erken çocukluk gelişimi, ilk, orta, yüksek, yaygın, teknik, mesleki ve yetişkin eğitimi imkânlarının devam etmesi, yeni becerilerin kazandırılmasının yanı sıra çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve bilişsel iyilik halini desteklenmesi açısından çok kritiktir.¹⁰

Afet durumlarında eğitim çocukların psiko-sosyal ve bilişsel gelişimlerini destekleyerek dayanıklılığını artırır ve normallik hislerinin gelişmesine yardım eder. Okullar ve diğer eğitim ortamları aynı zamanda çocukların diğer temel ihtiyaçlarının (koruma, beslenme, su ve sanitasyon ve sağlık hizmetleri, vb.) tespit edilmesine ve ilgili paydaşlarla gerekli müdahalelerin gerçekleştirilmesine katkı sağlar. Ayrıca, çocukların eğitime katılması koruma risklerinin örneğin, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik, cinsel sömürü, çocuk işçiliği gibi risklerin önlenmesi açısından da önemlidir. Afet durumlarında eğitim etkilenen kişilerin yaşam ve sağlık hakkı gibi diğer temel haklarına ulaşmaları için ihtiyaç duydukları becerileri sağlar.

Afetlerin etkisi kadınların eğitime erişimde cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar üzerindeki baskıları artırabilir. Kadınlar, aile ekonomisine katkıda bulunmak için eğitim fırsatlarından vazgeçmek zorunda kalabilirler. Afetler sırasında güvenlik endişeleri artabilir ve bu durum okullara güvenli bir şekilde gitme konusunda endişelerin oluşmasına neden olabilir. Bu durum özellikle kadınların ve kız çocuklarının eğitime erişimini olumsuz etkileyebilir.

“
Çocukların eğitime erişiminin yanı sıra; iyileşmenin hızlanması, kırılgan grupların güçlenmesi ve dayanıklılıkların artırılması için diğer kırılgan gruplar için de kapsayıcı ve erişilebilir eğitim hizmetlerinin sunulması mutlaka planlanmalıdır. Bu eğitimler, kırılgan grupların sosyal, psikolojik ve ekonomik iyilik hallerinin desteklenmesi ve yaşam, sağlık, istihdam gibi diğer haklarına ulaşmalarına aracılık eder.”

¹⁰ Bu bölümde ortaya konulacak kilit faaliyetler ve kontrol soruları afet ve acil durumlarda çocuklara yönelik formal ve enformel eğitimi kapsamaktadır. Afet durumlarında çocukların örgün ve yaygın eğitime katılımları kadar yetişkin diğer kırılgan gruplar için de mesleki, teknik ve beceri eğitim fırsatlarının sunulması ve erişimlerinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. İyileşmenin hızlanması, kırılgan grupların güçlenmesi ve dayanıklılıkların artırılmasına yönelik bu tür kapsayıcı ve erişilebilir eğitim hizmetlerinin sunulması mutlaka planlanmalıdır. Bu eğitimler, kırılgan grupların sosyal, psikolojik ve ekonomik iyilik hallerinin desteklenmesi ve yaşam, sağlık, istihdam gibi diğer haklarına ulaşmalarına aracılık eder.

AŞağıdaki bölümde, eğitim hizmetlerinde çocuk hakları perspektifinin entegre edilmesi için önceliklendirilmesi gereken anahtar unsurlar grafiği, bu unsurlara yönelik faaliyetlerin alt kırılımlarını detaylandıran bir tablo ve alt kırılımlara ilişkin doğrulama sorularından örnekler içeren bir Şekil sunulmaktadır.

Şekil 32 Eğitim - Kritik Unsurlar

Anahtar Faaliyetler Tablosu (alt kısımlar bunlarla sınırlı değildir)

Eğitim devamlılığını sağlayın ve kapsayıcı eğitime erişim için gerekli tedbirleri önceleyin.

- Afet öncesinde eğitimin devamlılığına yönelik yapısal ve yapısal olmayan risklerin belirlendiğinden ve gerekli tedbirlerin alındığından emin olun.¹¹
- Örgün eğitiminin kesintiye uğraması durumunda geçici, yaygın ve alternatif eğitim hizmetleri için planlamaları yapın ve öncelikli olarak hayata geçirin.
- Okulların afetler sonrası barınma alanı olarak kullanılması durumunda, kırılğan grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurun ve gerekli düzenlemelerin yapın
- Eğitimin devamlılığı ile sivil toplum ve ilgili paydaş kuruluşlarla koordinasyon ve iş birliğini sağlayın.
- Gelişim ihtiyaçları doğrultusunda uygun öğrenme imkânlarının sağlayın.
- Başta kız çocukları ve engelliler olmak üzere tüm çocukların kaliteli ve yaş gruplarına uygun eğitime erişiminin sağlandığından emin olun.
- Eğitime erişim ve eğitim fırsatlarının sunulmasında cinsiyet eşitliğini önceleyin.
- Ebeveynlerin çocuklarının eğitime katılması konusunda bilgi ve farkındalıklarını artırın.
- Eğitim sürekliliği ve çocukların eğitime en kısa sürede dönmeleri ve devam etmeleri konularında ilgili paydaşlarla koordinasyon ve iş birliğini sağlayın.
- Çocukların eğitime geri dönmelerini sağlayacak yerel politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasını teşvik edin.

Eğitim tesislerinin ve diğer eğitim ortamlarının çocuklar için uygun, güvenli ve erişilebilir olmasını temin edin.

- Eğitim ortamlarının ve tesislerinin çocukların psikolojik iyilik hallerini destekleyecek şekilde yapılandırıldığından emin olun.
- Eğitim ortamı ve tesislerinin çocuklar için güvenli ve güvenilir eğitim ortamlarını oluşturun.
- Kayıt, eğitim tesisine ulaşım, erişim önündeki engelleri belirleyin ve kaldırılmasına yönelik tedbirleri alın.

Eğitimin çocukların öğrenme ve gelişim ihtiyaçlarına uygun, diğer ihtiyaçlarını destekleyici olduğundan emin olun.

- Formel ve enformel eğitim müfredatlarının öğrencinin gelişim ve öğrenme ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlayın.
- Örgün ve yaygın eğitim müfredatlarının öğrencilerin gelişim ve öğrenme ihtiyaçlarına uygun olmasını sağlayın.
- Öğrenmenin öğrenci merkezli, katılımcı ve kapsayıcı olmasını temin edin.
- Eğitim sürecinde çocukların sağlık, beslenme, koruma ve psiko-sosyal destek gibi konularda ihtiyaçlarının tespit edilip desteklendiğinden emin olun.
- Çocukların diğer ihtiyaçlarına yönelik yönlendirme ve müdahale mekanizmalarının ilgili paydaşlarla etkin bir biçimde işletilmesini sağlayın.

Eğitime çocuk ve toplum katılımının sağlanmasını temin edin.

- Ebeveynler, ilgili paydaşlar ve toplum üyelerinin eğitimin tüm süreçlerine etkin katılımı için mekanizmalar oluşturun.
- Uygun katılım mekanizmaları aracılığı ile hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında çocukların ve ilgili paydaşların katılımlarını teşvik edin.
- Toplum kaynaklarının eğitim için tahsis edilmesini/kullanımını sağlayın.

Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanlarının kapasitesini geliştirin.

- Yeterli sayıda ve uygun yetkinlikte öğretmen ve eğitim çalışanı görevlendirin.
- Öğretmenler ve eğitim çalışanlarını farklılık ve eşitliğe dikkat ederek görevlendirin.
- Öğretmenler ve eğitimcilerin afet ve acil durumlarda çocuklarla iletişim kapasitelerini artırın.
- Koruma ve diğer ihtiyaçlarını tespit edin ve bu ihtiyaçlara yönelik müdahale mekanizmaları konusunda farkındalık ve bilgilerini artırın.

¹¹Bu konuda AFAD'ın "Afet Bilinci Okul Eğitimi" erken yaşlardan itibaren farkındalık ve bilinç oluşturma, ülkemizi tehdit eden afet risklerine karşı temel davranış ve becerilerini kazandırmayı hedeflemektedir. <https://istanbul.afad.gov.tr/afete-hazir-okul-afet-bilinci-ilkokul-ve-ortaokul-egitimi>
Ayrıca İstanbul Valiliği ve AFAD tarafından hazırlanmış Eğitim Kurumları için Afet ve Acil Durum Yönetimi Planlama Rehberi yol gösterici olacaktır. <https://www.ipkb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/EGITIM-KURUMLARI-ICIN-AFET-VE-ACIL-DURUM-YONETIMI-PLANLAMA-REHBERI-BROSUR.pdf>

Doğrulama Soruları Örnekleri

 Eğitimin devamlılığı ve erişim	1 <p>Okul binaları deprem dirençli yapı mevzuatına uygun yapıyor mu? Gerekli güçlendirmeler yapılıyor mu? Okullarda yapısal olmayan risklere (örneğin güvenlik/koruma, temel hak ve hizmetlere erişim riskleri gibi) karşı önlemler alınıyor mu?</p> <p>Afet sonrası eğitimin kesintiye uğramaması için, çocuğun bütünsel gelişimini ve iyi olma hâlini önceliklendirecek nitelikte ve hızlı bir şekilde acil tedbirler alınıyor ve eğitim programları oluşturuluyor mu?</p> <p>Eğitim programları, cinsiyet eşitliğini teşvik eden ve kız çocuklarının eğitimine özel önem veren bir yaklaşımla tasarlanıyor mu?</p> <p>Afet bölgesinden güncel eğitim bilgileri, kamu idaresinin aldığı kararları ve başlattığı uygulamaları, sahadaki gelişmeleri, eğitimin onarıcı, iyileştirici, koruyucu ve önleyici işlevlerini yerine getirmesinde yararlı olabilecek kaynakları ve iyi örnekleri raporlanıyor ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılıyor mu?</p>
 Çocukların özel ihtiyaçları ve eğitim	2 <p>Eğitim sürecinde çocukların diğer temel ihtiyaçlarının tespiti ve desteklenmesine yönelik tedbirler alınıyor mu?</p> <p>Çocuk koruma alanında çalışan kuruluşlar ile iş birliği protokolleri ve anlaşmaları yapılıyor mu?</p> <p>Çocukların eğitim, sağlık, koruma ve psiko-sosyal destek gibi ihtiyaçları mekanizmalara uygun olarak birlikte belirleniyor mu? Gerekli müdahaleler gerçekleştiriliyor mu?</p> <p>Afetlerde özel gereksinimi olan çocukların (örneğin özel sağlık ve bakım ihtiyaçları olan çocuklar, engelli çocuklar, özel eğitim ve öğrenme ihtiyacı olan çocuklar), kendine özgü ihtiyaçları dikkate alınıyor ve karşılanıyor mu? Gerekli müdahaleler gerçekleştiriliyor mu?</p>
 Eğitim tesisleri ve eğitim ortamı	3 <p>Çocukların eğitim merkezlerine ulaşım kolay ve güvenli mi?</p> <p>Afet sonrasında hızla faaliyete geçirilecek geçici öğrenme merkezleri kuruluyor mu?</p> <p>Eğitim ortamı ve tesisleri çocuklar için güvenli mi?</p> <p>Okulların fiziksel altyapısı engellilerin ihtiyaçlarına uygun hale getiriliyor mu? (Engellilere yönelik rampalar, engellilere uygun tuvaletler vb.)</p>
 Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları	4 <p>Öğretmenlere ve diğer eğitim çalışanlarına afet ve acil durumlarda çocuk koruma, çocukların özel ihtiyaçları ve çocuklarla iletişim konularında eğitimler sunuldu mu?</p> <p>Yeterli sayıda ve uygun yetkinlikte kadın görevlendirmesi yapıldı mı?</p> <p>Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları çocuk koruma müdahaleleri ve çocuk koruma mekanizmaları hakkında bilgilendirildi mi?</p> <p>Öğretmenlere ve diğer eğitim çalışanlarına travma ve stresle başa çıkma konusunda eğitim ve bilgilendirme programları düzenleniyor mu?</p>

Tablo 33 Çocuk Hakları Perspektifinden Eğitim Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 10 Eğitim Kontrol Listesi

İYİLEŞME¹² İHTİYAÇ ANALİZİ

Afet sırası ve sonrasında sağlanan hizmetler ve insani yardım çabaları ile afet ve acil durumlarda temel hak ve hizmetlerin sürekliliği desteklenir. Sağlanan hizmet ve yardımların amacı afet sonrasında hayatın olabildiğince çabuk normale dönmesini sağlamaktır. İyileşme çabaları ise ve herkesin eşit ve adil şekilde temel hak ve hizmetlerden faydalanabildiği dayanıklı bir toplumun inşa edilmesine odaklanır.

Afetin ilk aşamalarında, acil ihtiyaçlar olan barınma, temiz su, gıda, tıbbi yardım gibi konular tüm kırılgan gruplar için ortak önceliklerdir. Ancak, zamanla ortaya çıkan ihtiyaçlar ve başa çıkma stratejileri gruplar arasında farklılık gösterebilir. Tüm kırılgan gruplar, farklı kırılganlık düzeylerine ve kaynaklara erişim seviyelerine sahip oldukları için afetlerle başa çıkma konusunda farklı beceri ve stratejiler geliştirmişlerdir. Bu kapasiteler ve zorluklar toplumun farklı kesimlerinin farklı hızda ilerlemesine neden olur. Özellikle kırılgan gruplar iyileşme sürecinde temel haklardan eşit şekilde faydalanabilmek ve dayanıklılıklarını artırmak için ek tedbirlere ihtiyaç duyarlar. İyileşme süreci ihtiyaç analizlerine hak temelli yaklaşımın entegre edilmesi, eşitliğe odaklanan ve ayırım yapılmadan kırılgan nüfusların ihtiyaçlarına öncelik veren iyileşme programlarının tasarlanmasına imkân verir. Böylelikle kırılgan grupların onurunu korumayı, iyi olma halini ve dayanıklılığını ve desteklemeyi hedefleyerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlar.

Veriye dayalı planlamalar ve uygulamalar ile kimsenin geride bırakılmadığı, sosyal adaletin sağlandığı, afetlere karşı güçlü ve dayanıklı toplum

Kırılgan gruplar perspektifinden, afet ve acil durumlarda iyileşme ihtiyaç analizlerinin yapılmasında dikkat edilmesi gereken önemli noktalar şunlardır (alt başlıklar ve önemli noktalar aşağıdakiler ile sınırlı değildir);

- **İhtiyaç Analizi ve Katılım:**
 - İhtiyaç analizinde kapsayıcı yaklaşımla kırılgan grupların katılımının sağlanması,
 - Kapsayıcı yaklaşımla geri bildirim ve şikâyet mekanizmalarının işletilmesi,
 - Kırılgan grupların özel ihtiyaçlarının analizlerde göz önünde bulundurulması.
- **Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik:**
 - Analiz süreçlerinin şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde yürütülmesi,
 - İyileşme faaliyetlerine yönelik planlamaların şeffaf, açık ve katılımcı bir şekilde yapılması; geri bildirim ve şikâyet mekanizmalarının işletilmesi.
- **Planlama ve Bildirme:** İyileşme- süreçlerine yönelik planlamaların şeffaf ve açık bir şekilde kamuoyuna bildirilmesi.
- **Hakların Korunması ve Uygulanması:** İyileşme sürecinde ekonomik, sosyal ve kültürel hakların korunması ve uygulanmasını güvence altına almak için gerekli önlemlerin alınması.

¹² İyileşme terimi, afetten etkilenen kişilerin afetin hayatları üzerindeki etkilerini azaltmak ve normale dönmek için etkin rol alabileceği, afetten etkilenmiş olsalar bile iyileşme kapasiteleri olduğu gerçeğinden hareket eder. Kavramın içinde iyileşme sürecinin aktörü belirsizdir. İyileşme hem afetten etkilenen kişiler hem de profesyonel ekiplerin desteği ile gerçekleşmiş olabilir. Buna karşılık olarak iyileştirme teriminde iyileşme sürecinin aktörü afetten etkilenen kişiler değil sadece profesyonel destekçilerdir. Bu kavram afetten etkilenen kişileri daha edilgen kabul eder ve iyileşmelerinin tamamen dış kapasitelere bağlı olduğunu ifade eder. İyileşme terimi afetten etkilenen bireylerin güçlendirilmesini de içerdiği için uluslararası insani yardım aktörleri arasında da tercih edilen bir terimdir. Bu nedenle rehber kapsamında "iyileşme" terimi Türkiye afet yönetiminde yer alan iyileştirme teriminin yerine kullanılmıştır.

İyileşme analiz aşamaları ve bu aşamalara kırılğan gruplar perspektifini entegre etmek için kritik faaliyetler şunlardır;

İyileşme - İhtiyaç Analizi Aşamaları ve Anahtar Faaliyetler

(alt kırılımlar bunlarla sınırlı değildir)

Verilerin Toplanması

- Temel haklar odağında mevcut durumla ilgili kurumlardan yaş, cinsiyet, engellilik bazında ayrıştırılmış veriyi derleyin.
Her bir kırılğan grup özelinde farklılaşan ve kesişen zarar görülebilirlik alanlarında cinsiyet, yaş, engellilik gibi ayrıştırılmış verinin elde edilmesi önemlidir. Böylelikle her bir kırılğan grup özelinde farklılaşan ve kesişen zarar görülebilirlikleri ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulması sağlanır.
- Yasal çerçeveyi analiz edin.
Kırılğan grupların temel hakları ve hizmetlere erişimi konusunda (varsa) yasal çerçevede yapılan değişikliklerin takip ve tespit edilmesi, planlamaların güncel yasal zemine uygunluğunu sağlar.
- Kırılğan gruplara yönelik birincil verinin hedef kitle katılımı ile toplanmasını sağlayın.
İlgili paydaşlar ve hedef kitle ile katılımcı saha gözlemleri/araştırmalarının gerçekleştirilmesi analizler için gerçekçi bir temel oluşturulmasına yardımcı olur. Saha veri toplama süreçlerinin planlanması ve uygulanmasında hedef grupların katılımı sağlanır.

Evrilen (değişen-dönüşen) İhtiyaçların Tespiti

- Kırılğan gruplar özelinde erişim zorlukları ve risk altındaki hakları ve hizmetleri belirleyin.
Bu aşamada mevcut ikincil verilerin de değerlendirilmesi analiz için daha geniş bir bakış açısı oluşturulmasına yardımcı olur. Toplanan bütün verilerin ilgili paydaşlarla birlikte değerlendirilmesi, hayatın herkes için normale dönebilmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesinde yol gösterici olacaktır.
- Toplumsal dayanıklılığın artırılmasına yönelik temel hak ve hizmetlerde evrilen (değişen-dönüşen) ihtiyaçları ve hedef kırılğan grupları tespit edin.
Kimseyi geride bırakmadan kapsayıcı ve sürdürülebilir dayanıklı toplum oluşmasına yönelik analiz ve değerlendirmeleri katılımcı yöntemlerle yapın.

Stratejik Önceliklerin Belirlenmesi

- Sektörel ve kesişen çalışma alanlarında kurumların yasal çerçeve doğrultusunda rol ve sorumluluklarını belirleyin.
- Stratejik öncelikleri belirleyin ve stratejik yol haritasını oluşturun.
Kırılğan grupların temel haklardan eşit ve ayrıma uğramadan faydalanabilmesi için mevcut kaynaklar ve kapasiteler ilgili paydaşların katılımı ile belirleyin.
- Tanımlı stratejik öncelikler doğrultusunda temel haklara yönelik sektörel alanlar ve kesişim alanlarında hedefleri belirleyin.

Sektörel Program/Proje ve Faaliyetlerin Geliştirilmesi

- Stratejik hedefler doğrultusunda program/proje ve faaliyetleri geliştirin.
Program ve projeler geliştirilirken hedef kitle ve ilgili kamu, yerel, sivil toplum katılımı sağlanması ve süreçlerin şeffaf ve hesap verebilir şekilde yürütülmesini ve iyileşme program ve projelerin kırılğan grupların güçlendirmesine yönelik hazırlanmasını sağlayın.
- Stratejik öncelikler doğrultusunda kaynak tahsisinin yapıldığından emin olun.
Kullanılacak kaynakların hesap verilebilir ve şeffaf bir şekilde planlanmasına özen gösterin. Proje ve programların uygulama sürecinde kırılğan gruplar da dâhil toplumun her kesiminin kaynak kullanımı ile ilgili açık bir şekilde bilgilendirilmesini sağlayın.

Şekil 33 İyileşme Analizi Aşamalarında Temel Haklar Perspektifinin Entegrasyonu – Anahtar Faaliyetler

Doğrulama Soruları Örnekleri

 <p>Kırılgan grupların katılımı</p>	<p>1</p>	<p>Her bir kırılgan grubun katılıma uygun, özelleştirilmiş katılım mekanizmaları oluşturuldu mu? Kırılgan grupların aktif ve etkin katılımı sağlandı mı? Kırılgan grupların ihtiyaç ve beklentileri planlamalara yansıtıldı mı?</p>
 <p>Farklılaşan ihtiyaçların dikkate alınması</p>	<p>2</p>	<p>Analiz ve planlamalarda kırılgan grupların farklılaşan ihtiyaçları dikkate alındı mı? Her bir kırılgan grup özelinde evrilen ihtiyaçlar kanıta dayalı tespit edildi mi?</p>
 <p>Şeffaflık ve hesap verebilirlik</p>	<p>3</p>	<p>Hedef kitle ve toplum ihtiyaç analizleri ve planlama süreçleri hakkında şeffaf ve açık şekilde bilgilendirildi mi? İyileşme planları hakkında açık ve şeffaf bilgilendirme yapıldı mı? Uygulamalarda kaynak kullanımına yönelik şeffaf bilgilendirme mekanizmaları kuruldu mu?</p>
 <p>Program ve projelerin geliştirilmesi</p>	<p>4</p>	<p>Program ve projeler tespit edilen temel hak ve hizmet risklerini kapsayacak şekilde geliştirildi mi? Temel haklar ve hizmetler konusunda rol ve sorumluluklar net bir şekilde belirlendi mi? Program sonuçlarının kırılgan gruplara etkisini ölçmeye yönelik izleme değerlendirme sistemleri kuruldu mu? İlgili paydaşlarla koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları kuruldu mu?</p>

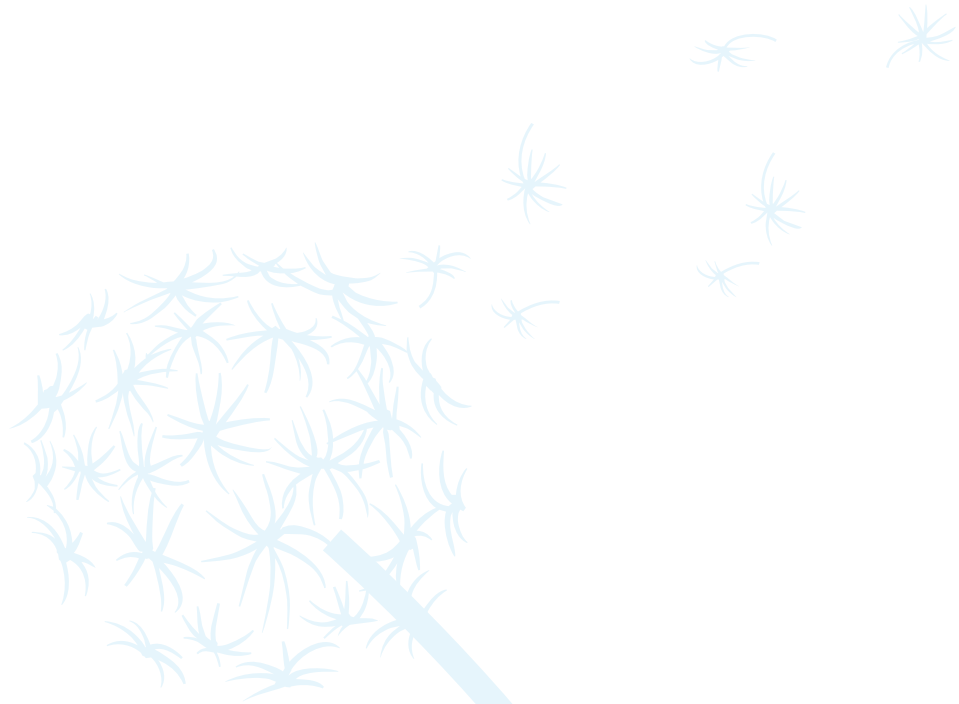
Tablo 34 Kırılgan Grupların hakları perspektifinden İyileşme- İhtiyaç Analizi Doğrulama Soruları Örnekleri

Detaylı sorular için Bknz. EK 11 İyileşme İhtiyaç Analizi Kontrol Listesi

EKLER

- EK 1 Afet Risk Analizi ve Planlama Kontrol Listesi
- EK 2 Toplumsal Afet Bilinci ve Farkındalık Kontrol Listesi
- EK 3 Arama Kurtarma Kontrol Listesi
- EK 4 Tahliye ve Yerleştirme Kontrol Listesi
- Ek 5 Beslenme Hizmetleri Kontrol Listesi
- EK 6 Barınma Hizmetleri Kontrol Listesi
- EK 7 Sağlık Hizmetleri Kontrol Listesi
- Ek 8 Psiko-sosyal Destek Kontrol Listesi
- EK 9 Aynı Yardımlar ve İnsani Yardım Dağıtımı Kontrol Listesi
- EK 10 Eğitim Kontrol Listesi
- EK 11 İyileşme İhtiyaç Analizi Kontrol Listesi
- EK 12 Bütün Çalışma Alanlarında Kadın Hakları Perspektifine Yönelik Kontrol Listesi
- EK 13 Bütün Çalışma Alanlarında Çocuk Hakları Perspektifine Yönelik Kontrol Listesi
- EK 14 Bütün Çalışma Alanlarında Yaşlı ve Engelli Hakları Perspektifine Yönelik Kontrol Listesi
- EK 15 Bütün Çalışma Alanlarına Tüm Kırılgan Gruplara Yönelik Kontrol Listesi

Bu doküman Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle üretilmiştir. Bu dokümanın içeriğinden sadece WEglobal Danışmanlık A.Ş. liderliğindeki konsorsiyum sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği veya T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.